

<p>Onderwerp</p> <p>Reactie op slotdocumenten adviesraden</p>	<p>Bestuurlijk behandelvoorstel (2013/366967)</p> <p>STZ/WWGZ</p>
<p>Collegebesluit</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het college stelt bijgevoegd antwoord op de slotdocumenten van de SAMS, SoZaWe-raad en de Wmo-raad vast 2. Het besluit heeft geen financiële consequenties 3. De Participatieraad ontvangt schriftelijk het antwoord. De voormalige adviesraden ontvangen een afschrift van het antwoord 4. Het besluit van het college wordt ter informatie gestuurd aan de commissie Samenleving 	<p>Auteur: Lock, H.T.</p> <p>Email: lockh@haarlem.nl</p> <p>Telefoonnr 023-5113607</p>
<p>Samenvatting/Doel/grond besluit</p> <p>Volgens de verordening Participatieraad gemeente Haarlem is het college bevoegd adviezen aan het college te beantwoorden.</p>	<p>B&W vergadering</p> <p>Vergadering BenW d.d. 24-9-2013</p>
	<p>Bijlagen</p>

Collegebesluit

Onderwerp: Reactie op slotdocumenten adviesraden

BBV nr: 2013/366967

1. Inleiding

Op 6 juni jl. heeft de gemeenteraad besloten tot het instellen van de Participatieraad gemeente Haarlem en het ontbinden van de adviesraden SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad. De Participatieraad heeft tot taak de raad en het college gevraagd en ongevraagd te adviseren over alle zaken die van belang zijn voor de zelfredzaamheid en sociaal-culturele participatie van belanghebbenden in de Haarlemse samenleving op de domeinen 'werk en inkomen', 'diversiteit en multiculturele samenleving' en 'zorg, wonen en welzijn'.

Voor het zomerreces ontvingen wij drie slotadviezen en overdrachtsdocumenten van de adviesraden SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad. In een brief naar de Participatieraad beantwoorden wij de adviezen.

2. Besluitpunten college

1. Het college stelt bijgevoegd antwoord op de slotdocumenten van de SAMS, SoZaWe-raad en de Wmo-raad vast
2. Het besluit heeft geen financiële consequenties
3. De Participatieraad ontvangt schriftelijk het antwoord. De voormalige adviesraden ontvangen een afschrift van het antwoord
4. Het besluit van het college wordt ter informatie gestuurd aan de commissie Samenleving

3. Beoogd resultaat

Een goede overdracht naar de Participatieraad.

Het beantwoorden van de adviezen van de voormalige adviesraden SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad.

4. Argumenten

Afronding en overdracht periode SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad

De slotdocumenten dienen naast als advies aan het gemeentebestuur ook als overdracht naar de Participatieraad. Uitzondering hierop is het slotdocument van de SoZaWe-raad dat geen aanbevelingen voor het gemeentebestuur bevat.

5. Kanttekeningen

Reactie naar Participatieraad Haarlem

De adviezen zijn ingediend door de voormalige adviesraden SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad. Aangezien het werk van deze adviesraden is beëindigd gaat de reactie naar de nieuwe adviesraad, de Participatieraad Haarlem.

6. Uitvoering

Het antwoord gaat naar de Participatieraad en de leden van de voormalige adviesraden SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad ontvangen een afschrift van deze brief.

2013/366967 Reactie op slotdocumenten adviesraden

2

7. Bijlagen

- Antwoordbrief 'reactie op slotdocumenten adviesraden'
- SAMS: Advies 'Een toekomst na de SAMS'
- Wmo-raad: overdrachtsdocument 'Participeren moet je leren!'
- SoZaWe-raad: overdrachtsdocument naar de Participatieraad

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris

de burgemeester

Retouradres Postbus 511, 2003PB Haarlem

Participatieraad Haarlem
t.a.v. het secretariaat
STZ/WWGZ
mw. S. Augustin

Datum 24 september 2013
Ons kenmerk 2013/252831 & 2013/271980
Contactpersoon HT Lock
Doorkiesnummer 0235113607
E-mail lockh@haarlem.nl
Kopie aan Leden voormalige adviesraden
Bijlage(n) 3
Onderwerp Reactie op slotdocumenten adviesraden

Geachte leden van de Participatieraad,

Voor het zomerreces ontvingen wij drie overdrachtsdocumenten van de adviesraden SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad. Op vrijdagmiddag 14 juni jl. overhandigde de SAMS het advies 'Een toekomst na de SAMS'. Op woensdagmiddag 3 juli kregen wij zowel van de SoZaWe-raad als van de Wmo-raad een overdrachtsdocument overhandigd. Wij hebben er voor gekozen om in één brief op de drie documenten in te gaan. Het antwoord is naar uw raad gestuurd aangezien het werk van de oude adviesraden is beëindigd. De leden van de voormalige adviesraden ontvangen een afschrift van dit antwoord.

Voordat wij op de drie slotdocumenten ingaan nogmaals onze complimenten voor het werk, de inzet en adviezen die door de drie voormalige adviesraden de afgelopen jaren is verzet. Gezamenlijk is gewerkt aan de voorbereiding van de Participatieraad en tegelijkertijd zijn de drie raden doorgedaan met hun advieswerk. Met de drie slotadviezen is de periode van deze adviesraden afgerond. In dit antwoord gaan wij op de adviezen uit de drie documenten in. U heeft zelf de drie slotdocumenten al ontvangen en hier kennis van genomen.

1. SLOTDOCUMENT SAMS

In het advies 'Een toekomst na de SAMS?' adviseert de SAMS het gemeentebestuur om aandacht te houden voor een aantal zaken die van belang zijn voor onze (multiculturele) stad. In paragraaf 3 schetst de SAMS positieve en hoopvolle ontwikkelingen zoals goede onderlinge etnische verhoudingen in Haarlem, het toenemende aantal zelfstandige ondernemers onder migranten en het stijgen van het onderwijsniveau over de hele linie. In paragraaf 4 schetst de SAMS een aantal zorgen en aanbevelingen. In totaal komt de SAMS in het slotadvies met

zeven aanbevelingen op de terreinen ‘opvoedingsondersteuning’, ‘onderwijs’, ‘werk en inkomen’, ‘maatschappelijke participatie’ en ‘interculturele hulpverlening’. Tijdens de aanbieding van het advies in een bijeenkomst op 14 juni in de bibliotheek heeft de SAMS gevraagd voor ‘taal- en conversatielessen en cursussen’ en aangegeven blij te zijn dat de SAMSprijs in de vorm van een participatieprijs wordt voortgezet. Als bijlage bij het advies heeft de SAMS de resultaten gevoegd van een verkenning naar de maatschappelijke positie van etnische groeperingen in Haarlem.

Wij lopen per terrein de aanbevelingen langs en geven per aanbeveling onze reactie weer.

1.1 Terrein opvoedingsondersteuning

Aanbeveling:

Iedereen die zich bezighoudt met opvoedingsondersteuning zou intercultureel moeten denken. Te veel nadruk op één cultuur als norm, maakt dat kinderen in een spagaat belanden waar ze niet zonder meer zelf uit kunnen komen. Opvoedingsondersteuners moeten bruggen slaan tussen ‘oosters’ en ‘westers’ denken.

Reactie:

Ons uitgangspunt is dat hulpverleners een open houding hebben voor iedereen ongeacht iemands culturele achtergrond.

1.2 Terrein onderwijs

Aanbeveling:

Projecten die schooluitval tegengaan, zijn effectief en nog steeds hard nodig. Deze dienen gecontinueerd te worden. Ook initiatieven die ouderbetrokkenheid stimuleren en die taalachterstanden in het onderwijs bestrijden, verdienen alle ondersteuning die zij kunnen gebruiken. De gemeente dient erop toe te zien dat aanbod en kwaliteit van de voor- en voegschoolse educatie in Haarlem optimaal zijn.

Reactie:

De aanpak bestrijding voortijdige schooluitval (VSV) met de extra maatregelen (extra middelen van de rijksoverheid), wordt onverminderd voortgezet. Dit op basis van het afgesloten convenant 2012-2015 tussen de regio /centrumgemeente Haarlem, de schoolbesturen en het rijk. Voor 2014-2018 stellen wij een uitgangspuntennotitie op ten behoeve van een vervolg Meerjarenplan VSV. Wij zijn het eens met de aanbeveling over de voor- en voegschoolse educatie in Haarlem. Zo is ons beleid ook ingericht.

Aanbeveling:

Huiswerkbegeleidingsactiviteiten in de wijk, door maatschappelijke organisaties (zoals allochtone zelforganisaties, wijkcentra, bibliotheken) zijn laagdrempelig, en

verdienen (financiële) steun van de gemeente. Dit zijn belangrijke initiatieven voor het vergroten van onderwijskansen van (niet alleen) allochtone kinderen.

Reactie:

Financiële steun aan allochtone organisaties voor huiswerkbegeleiding is door ons afgebouwd. Wij kunnen de term “financiële” dan ook niet overnemen.

Aanbeveling:

Discriminatie in het onderwijs (zo goed als elders) is onacceptabel. Neem klachten en gevoelens over discriminatie serieus, en investeer in voorlichting over discriminatie, ook in het onderwijs, zodat het Bureau Discriminatiezaken op z'n minst een beeld krijgt van de ernst en omvang van het probleem. Om discriminatie tegen te gaan, is er een bepaalde openheid, een bereidheid te kijken naar ‘de ander,’ nodig. Een dergelijke openheid kan bewerkstelligd worden door de dialoog aan te gaan. Alle redenen dus om de dialoog tussen groepen actief te stimuleren.

Reactie:

Wij zijn het eens met deze aanbeveling en het sluit aan op ons beleid. Het Bureau Discriminatiezaken en het COC Kennemerland verzorgen voorlichtingsprogramma's in het onderwijs.

1.3 Terrein werk en inkomen

Aanbeveling:

De rechtstreekse invloed die de gemeente kan uitoefenen op het personeelsbeleid van bedrijven binnen Haarlem is misschien gering, maar de gemeente kan op z'n minst zelf het goede voorbeeld geven en zou moeten nagaan waarom het haar klaarblijkelijk, tot op heden, niet lukt een evenredig aandeel allochtonen binnen haar gelederen te halen.

Reactie:

Haarlem streeft naar een divers samengestelde organisatie: jong en oud, man en vrouw, culturele achtergrond en mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. Haarlem erkent zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid om een afspiegeling te zijn van de samenleving en te streven naar een divers personeelsbestand. Gelet op de periode van reorganisatie, taakstelling en stagnatie op de arbeidsmarkt, zijn de mogelijkheden gering om door middel van het verloop van personeel hierin concrete resultaten te boeken. Er wordt op dit moment bij hoge uitzondering extern geworven. Voor vacatures waarvoor extern wordt geworven wordt geen voorkeursbeleid gevoerd, maar wordt bij de selectie gelet op kwaliteit en diversiteit van het team waarvoor wordt geselecteerd.

De gemeente Haarlem handhaaft het beleid om te werven op kwaliteit en daarbinnen te streven naar diversiteit. De gemeente staat open voor praktische ideeën en samenwerking om in contact te komen met doelgroepen en naar mogelijkheden tot versterking van de diversiteit te zoeken.

1.4 Terrein maatschappelijke participatie

Aanbeveling:

Monitor het effect van de nieuwe subsidieregeling op het voortbestaan van zelforganisaties en tevens op de beoogde samenwerking tussen organisaties. Vanzelfsprekend dienen ook zelforganisaties niet te blijven bestaan om het bestaan op zich, maar houd oog voor het belang dat deze organisaties hebben voor emancipatie, participatie en sociale samenhang. Behoud hierin het goede!

Reactie:

Wij zijn het met u eens dat zelforganisaties bijdragen aan de emancipatie, participatie en sociale samenhang. Zelforganisaties zijn een schakel naar allochtone bevolkingsgroepen en vervullen veelal een spilfunctie naar hun achterban en de Haarlemse samenleving. Met de uitvoeringsregeling huisvesting zelforganisaties ondersteunen wij zelforganisaties met een vergoeding in hun huisvestingskosten. De regeling is sinds dit jaar van kracht. Over het effect op langere termijn valt nu nog weinig te zeggen, maar wij dit volgen wij met veel interesse.

1.5 Terrein interculturele hulpverlening

Aanbeveling:

Stimuleer organisaties om samen te werken en kennis uit te wisselen. Ondersteun en bemoedig initiatieven in Haarlem die zich actief inzetten voor interculturalisatie in de hulpverlening. Instellingen moeten naar de mensen toe komen en actief werken aan het verkleinen van de afstand tussen de instelling en allochtone groepen.

Reactie:

Wij onderkennen het belang van een goede ondersteuning voor alle burgers. Burgers moeten op een juiste wijze geholpen worden, ook als het burgers uit een andere cultuur betreft. De wijze waarop is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de hulpverleningsinstellingen zelf. Wel verwachten wij dat instellingen en hun professionals zorgen dat zij voldoende kennis hebben over de multiculturele samenleving en de betekenis hiervan voor hun eigen handelen.

2. SLOTDOCUMENT SOZawe-RAAD

Het slotdocument van de SoZaWe-raad is een overdrachtsdocument naar de Participatieraad. Naast een algemene uitleg wijst de SoZaWe-raad op een aantal belangrijke zaken die spelen op het moment van de opheffing van de SoZaWe-raad zoals:

- gevolgen opheffen van de afdeling bijzondere doelgroepen bij de reorganisatie van SoZaWe;
- invoering van de Participatiewet in 2015;
- participatie van gemeentelijke cliënten op het Werkplein;
- vorm en inhoud van de gemeentelijke communicatie;

- bezorgdheid over veranderingen in het sociale domein (Samen voor elkaar-proces);
- Studiefonds, Jeugdsport- en Cultuurfonds
- en de cliëntenparticipatie WSW-geïndiceerden

Het slotdocument is een helder en duidelijk opgesteld overdrachtsstuk waarin de belangrijkste zaken die spelen door de SoZaWe-raad aangekaart worden. Aangezien in het stuk geen aanbevelingen aan het gemeentebestuur worden gedaan maar deze allen aan u als de Participatieraad gericht zijn geven wij zelf geen inhoudelijke reactie. Wij nemen aan dat u hier goed gebruik van zult maken en danken de SoZaWe-raad voor deze mooie overdracht.

3. SLOTDOCUMENT WMO-RAAD

Het slotdocument van de Wmo-raad 'Participeren moet je leren' is een overdrachtsdocument naar de Participatieraad. Aan het slot van het advies komt de Wmo-raad met aanbevelingen voor de participatieraad en het gemeentebestuur. Het document geeft een beeld van lopende zaken en ontwikkelingen in het sociaal domein, blikt terug op de inzet van de Wmo-raad en geeft een opsomming overdracht actuele zaken.

Wij lopen de aanbevelingen puntsgewijs af en geven zover het een aanbeveling aan het gemeentebestuur betreft per aanbeveling onze reactie.

3.1 Aanbeveling transitie sociaal domein

De Wmo-raad constateert dat ze de uitgangspunten van het college over Samen voor Elkaar onderschrijft. De Wmo-raad heeft, gelet op de tijdsdruk en de doorgevoerde bezuinigingen van het kabinet, grote zorgen omtrent de haalbaarheid bij de uitvoering van het vernieuwde Wmo-beleid zoals het kabinet/ c.q. de gemeente voor ogen hebben. De Wmo-raad is van mening dat meer tijd voor het uitvoeren van deze transitie gewenst en noodzakelijk is.

Reactie:

Het Rijk bepaalt de planning van de decentralisaties. Gemeenten pleiten via de VNG en andere kanalen voor voldoende voorbereidingstijd.

3.2 Aanbeveling zorgaanbieders:

De Wmo-raad vindt dat het college door moet gaan met de huidige zorgaanbieders en de samenwerking hiermee moet continueren. Waarom zou je het kind met het badwater weggooien als je niet weet hoe een nieuwe zorgaanbieder werkt?

Reactie:

Keuzes ten aanzien van continuïteit van de zorg versus vernieuwing moeten nog gemaakt worden. De gemeente zal hierin een balans zoeken, rekening houdend met de financiële taakstelling.

3.3 Aanbeveling beleidsarme invoering:

De Wmo-raad pleit voor een beleidsarme en veilige invoering van de vernieuwde Wmo.

Reactie:

Een beleidsarme invoering sluit niet aan bij de ambitie die de gemeente heeft uitgesproken met Samen voor Elkaar. We willen zowel inhoudelijk vernieuwen, als binnen de budgettaire kaders blijven. Dat vraagt om een beleidsrijke invoering.

3.4 Aanbeveling initiatieven

De Wmo-raad betreurt het dat de gemeente meent dat nieuwe onderzoeken noodzakelijk zijn. De Wmo-raad pleit voor een terdege inventarisatie van reeds bestaand en nieuwe initiatieven bij burger(s) en mogelijkheden bij o.a. bestaande vrijwilligersorganisaties. De nieuwe onderzoeken betekenen een onnodige extra kosten voor de gemeente en geeft vertraging in de verdere uitvoering van het beleid. Waarom moet het wiel opnieuw uitgevonden worden?

Reactie:

De nieuwe taken komen met veel minder middelen naar de gemeente. Om toch adequate ondersteuning te bieden met minder budget zijn systeeminnovaties noodzakelijk. Om de juiste keuzes te kunnen maken hebben we met partners in de stad kennis gedeeld, onderzoeken gedaan en expertmeetings gehad.

3.5 Aanbeveling eigen bijdragen

De Wmo-raad vreest dat de opeenstapeling van eigen Bijdragen voor de cliënt funest zal zijn en het heeft tot gevolg dat de besteedbaarheid van zijn/haar inkomen achteruit gaat, wat weer nadelig is voor de economie. De Wmo-raad adviseert derhalve om met name de kwetsbare burger met een laag inkomen te ontzien.

Reactie:

Het college wil, met de Wmo-raad, dat de minima niet onevenredig worden belast met eigen bijdragen. Daarom wordt voor alle voorzieningen op het terrein van de Wmo aangesloten bij de landelijke regeling voor de hoogte van de eigen bijdrage. Hierdoor is gewaarborgd dat de eigen bijdrage die een burger voor WMO-voorzieningen of Awbz-zorg opgelegd krijgt niet uitstijgt boven het maximum dat het kabinet jaarlijks bij Algemene Maatregel van Bestuur vastlegt. Om deze reden worden de eigen bijdragen in het kader van de Wmo dan ook geïnd door het CAK. Het CAK beschikt over inkomensgegevens van burgers en bewaakt dat de eigen bijdrage voor Wmo en Awbz tezamen nooit hoger is dan het landelijk vastgestelde maximum. Dit maximum is afhankelijk van het inkomen van de cliënt. Voor de exacte bepaling van dit maximum verwijst het college naar de website van het CAK. Daar kan de individuele burgers zelf laten uitrekenen wat het maximum bedrag is dat hij/zij jaarlijks aan eigen bijdragen in het kader van Wmo en Awbz moet betalen.

3.6 Aanbeveling communicatie

De Wmo-raad doet een dringend beroep op het college om de communicatie met de burger(s) te optimaliseren, omdat veel bewoners (nog) niet op de hoogte zijn wat hun te wachten staat.

Reactie:

Uiteraard hechten wij aan een goede communicatie met de Haarlemse burger, zowel in het algemeen als bij de communicatie over ‘Samen voor Elkaar’ in het bijzonder. Wij zetten hiervoor ook middelen en mensen in. Om niet in herhaling te vervallen verwijzen wij hierbij ook naar onze reacties van 26 november 2012 en 11 april 2013 (kenmerk 2012/416200) op het ongevraagd advies ‘Communicatie met de burger’ dat de voormalige adviesraden gezamenlijk uit hebben gebracht.

4. TOT SLOT

Met dit antwoord sluiten wij de periode van de adviesraden SAMS, SoZaWe-raad en Wmo-raad af. Wij kijken uit naar de adviezen die wij van u als Participatieraad gaan ontvangen.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris,

de burgemeester,

J. Scholten

mr. B.B. Schneiders

Hiermee wordt een periode van twaalf jaar advisering door de SAMS over Haarlem als multiculturele stad afgesloten. De SAMS draagt haar werk over aan de Participatieraad Haarlem. De SAMS wenst haar veel succes en vertrouwt erop dat de aandacht voor het domein Diversiteit en Multiculturele Samenleving in goede handen zal zijn.

Met vriendelijke groet,

Mustafa Öcal,
voorzitter SAMS

Bijlage: Een toekomst na de SAMS?

College van B en W
Postbus 511
2003 PB Haarlem

Haarlem, 17 juni 2013

Betreft: Advies 'Een toekomst na de SAMS?'

Geacht college,

Hierbij zenden wij u het slotadvies van de Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad Haarlem (SAMS) dat afgelopen vrijdag 14 juni aan wethouder Jack van der Hoek is aangeboden. In het advies met als titel 'Een toekomst na de SAMS?' adviseert de SAMS het gemeentebestuur om aandacht te houden voor een aantal zaken die van belang zijn voor onze (multiculturele) stad. In paragraaf 3 schetst de SAMS de positieve en hoopvolle ontwikkelingen. In paragraaf 4 de zorgen en aanbevelingen. In totaal komt de SAMS in dit slotadvies met zeven aanbevelingen op de terreinen 'opvoedingsondersteuning', 'onderwijs', 'werk en inkomen', 'maatschappelijke participatie' en 'interculturele hulpverlening'. Tijdens de presentatie van het SAMS-slotadvies heeft de zaal als aanvulling op onze aanbevelingen ook aandacht voor 'taal- en conversatielessen en cursussen' meegegeven en aangegeven erg blij te zijn met behoud van de SAMS-prijs in de vorm van een 'SAMS-participatieprijs'.

Als bijlage bij het slotadvies treft u de resultaten van een verkenning naar de maatschappelijk positie van etnische groeperingen in Haarlem die in opdracht van de SAMS in 2012 door Sanne van Oosten en Ibrahim Yerden is vervaardigd.

Hiermee wordt een periode van twaalf jaar advisering door de SAMS over Haarlem als multiculturele stad afgesloten. De SAMS draagt haar werk over aan de Participatieraad Haarlem. De SAMS wenst haar veel succes en vertrouwt erop dat de aandacht voor het domein Diversiteit en Multiculturele Samenleving in goede handen zal zijn.

Met vriendelijke groet,

Mustafa Öcal,
voorzitter SAMS

Bijlage: Een toekomst na de SAMS?

S A M S

Stedelijke Adviesraad
Multiculturele
Stad Haarlem

**Een toekomst
na de SAMS?**

Met de nota's *Kans en kracht* (eind 2011) en *Samen voor elkaar* (mei 2012) schetst het stadsbestuur van Haarlem het kader voor de organisatie van "ondersteuning en activering van burgers in Haarlem." Een goede verstaander heeft niet veel meer nodig dan dergelijke titels om te begrijpen dat de gemeente Haarlem haar burgers wil aanspreken op zelfredzaamheid en op solidariteit, hen eerder wil aanspreken op hun krachten en capaciteiten dan op hun behoeften. De gemeente wil de "Haarlemmers minder bij de hand [nemen en hen bovenal stimuleren] om voor zichzelf en anderen te zorgen." Binnen het sociaal domein vindt momenteel een transitie plaats. Een en ander heeft direct te maken met minder middelen, terwijl de behoefte aan ondersteuning groeit, leest men in *Samen voor elkaar*.

Er lijkt echter meer aan de hand te zijn dan alleen het simpele feit dat er bezuinigd moet worden. Er worden in *Samen voor elkaar* slechts drie doelgroepen onderscheiden:

1. zij die volledig zelfredzaam zijn (naar schatting 80% van de bevolking),
2. zij die beperkt zelfredzaam zijn of te maken hebben met tijdelijk regieverlies (15%), en
3. zij die niet zelfredzaam zijn en te maken hebben met langdurig of permanent regieverlies (5%).

Maar hoe zit het dan met, bijvoorbeeld, de etnische minderheden? Zijn zij geen afzonderlijke doelgroep meer? Het lijkt erop van niet. Wanneer nog slechts wordt gekeken naar de mate van zelfredzaamheid, en niet meer naar de achterliggende oorzaak hiervan, verdwijnt daarmee automatisch uit beeld dat sommige problemen wel degelijk etnisch-specifiek van aard zijn. De SAMS althans is van mening dat dit laatste het geval is, en pleit ervoor dat stadsbestuur en instellingen dit niet uit het oog verliezen.

Er heeft in de afgelopen decennia een verschuiving plaatsgevonden van een categoriaal minderhedenbeleid, zoals Haarlem vanaf de jaren 1980 voerde, via een integratiebeleid, naar een diversiteitsbeleid zoals dat nu vormgegeven wordt. De 'subsidieregeling beleid allochtone zelforganisaties' moet met ingang van 2013 dan ook plaatsmaken voor een 'uitvoeringsregeling diversiteitsbevordering.' Het college "beschouwt de verschillen in cultuur, etnische achtergrond, seksuele geaardheid, kennis, vaardigheden en levenservaring tussen de individuen binnen een groep in beginsel als een verrijking voor de stad," maar stelt dat "inzet voor de sociale samenhang en diversiteit in onze stad . . . het hele maatschappelijke middenveld [aangaat,] en . . . niet alleen een vraag aan allochtone organisaties [is]." Het college zegt weliswaar oog te hebben voor de sociale functie van die allochtone zelforganisaties in Haarlem, maar vindt het desondanks wenselijk om af te stappen van een categoriaal ingerichte subsidieregeling.

Het kan geen toeval zijn dat deze overgang samenvalt met het samengaan van drie afzonderlijke gemeentelijke adviesraden tot een brede participatieraad. De SAMS, adviesraad voor een multiculturele stad, houdt in 2013, na bijna twaalf jaar, op te bestaan. Vanaf 2013 voert de gemeente dus geen afzonderlijk beleid meer voor allochtone organisaties, noch beschikt de gemeente dan nog langer over een afzonderlijke adviesraad die zich expliciet bezighoudt met het versterken van Haarlem als multiculturele stad. Gelukkig is er dan wél een nieuwe, bredere, adviesraad, waarbinnen een domein 'diversiteit en de multiculturele samenleving' is geformuleerd. De SAMS hoopt van harte dat dit domein binnen de nieuwe participatieraad volkomen tot z'n recht komt.

1. Handvat

Ideële bezwaren kun je nauwelijks aanvoeren tegen het loslaten van een categoriaal beleid, noch tegen het aanspreken van mensen op kracht, op zelfredzaamheid, op hun eigen verantwoordelijkheid en op solidariteit. In het coalitie-akkoord van het huidige college vormen de woorden 'sociaal en betrokken' een rode draad. Wie kan daar op inhoudelijke gronden ook maar iets tegen inbrengen? De SAMS zou dat niet eens willen proberen - wij constateren slechts dat etniciteit klaarblijkelijk in het beleid niet langer functioneert als een probleemdefinitie, en juichen dat enerzijds, op ideële gronden, toe, maar vragen ons anderzijds, op praktische gronden, af of daarvoor de tijd wel rijp is. Bovendien vragen wij ons af of het college inderdaad voldoende oog heeft voor het belang dat allochtone zelforganisaties hebben voor de samenhang binnen de stad. Bewustzijn van de eigen etnische identiteit heeft niet alleen een emancipatoir effect, ook vormen etnische groepen en hun organisaties een oriëntatiepunt voor individuen in een vreemde, en soms vijandige omgeving (Yerden en Van Oosten, 2012; zie bijlage). Allochtone zelforganisaties boren juist de kracht in mensen aan, en doen dat juist vanuit het principe 'samen voor elkaar.'

Veel van de problemen die etnische minderheden (nog steeds) hebben, kunnen teruggedroefd worden op hun slechtere sociaal-economische positie ten opzichte van de autochtone meerderheid, en zijn in die zin niet etnisch van aard. De vraag is alleen of dat voor alle problemen geldt. Zijn er niet nog steeds omstandigheden aan te wijzen die problemen veroorzaken voor etnische minderheden in de stad, en die wel degelijk gerelateerd zijn aan hun etniciteit? De SAMS denkt van wel, en wil, zo aan het eind van zijn bestaan, het gemeentebestuur nog eenmaal adviseren om aandacht te houden voor een aantal zaken. De aanbevelingen die wij in dit stuk doen, bieden tegelijk een handvat aan de nieuwe participatieraad, zodat deze ervan op de hoogte is van welke zaken de SAMS meent dat ze van belang zijn waar het om onze multiculturele stad gaat. Op deze wijze hopen wij de opgebouwde expertise en ervaring door te kunnen geven aan onze opvolgers.

2. Andere publicaties

De meeste punten die we noemen, zijn niet nieuw. Ze zijn eerder aan de orde gekomen in adviezen die de SAMS heeft uitgebracht, maar ook in bijvoorbeeld het manifest dat de SAMS begin 2010 uitbracht naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen, en in de publicatie *Het gaat niet alleen om Hassan, maar ook om Hans*, uit 2012, ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de SAMS. Dat de SAMS een aantal punten steeds weer meent te moeten noemen, tekent wellicht het uithoudingsvermogen van de SAMS, maar tekent nog veel meer de hardnekkigheid en de ernst van bepaalde problemen die etnische minderheden in Nederland ondervinden.

Als bijlage is toegevoegd het onderzoeksrapport *Een verkenning naar de maatschappelijke positie van etnische groeperingen in Haarlem*; een verkenning naar de leefsituatie van Haarlemmers van Turkse, Marokkaanse, Surnaamse en van Antilliaanse afkomst. Dit onderzoek is in 2011/2012, in opdracht van de SAMS, uitgevoerd door Ibrahim Yerden en Sanne van Oosten. De SAMS vond het belangrijk dat er, meer dan vijftien jaar na het laatste grootschalige onderzoek naar de maatschappelijke integratie van etnische groeperingen in Haarlem (*Allemaal Haarlemmers*, 1995), gegevens beschikbaar zouden komen over de huidige leefsituatie van de vier genoemde groepen. Inmiddels zijn de omstandigheden voor een dergelijk onderzoek echter in die zin verslechterd, dat er, althans in Haarlem, nauwelijks nog naar etniciteit wordt geregistreerd. Dat maakt dat kwantitatieve gegevens over de onderzochte groepen, specifiek voor Haarlem, maar mondjesmaat beschikbaar zijn. De cijfermatige gegevens, die noodgedwongen dus vaak landelijke gegevens zijn, zijn aangevuld met kwalitatieve gegevens, die verkregen zijn door gesprekken te voeren met een aantal (ervarings) deskundigen. Deze deskundigen zijn mensen die geworteld zijn in de Haarlemse samenleving en die vanuit hun functie veel met allochtone groepen te maken hebben. Door deze aanvulling met ervaringen en visies van een aantal deskundigen, wordt toch een beeld verkregen van de Haarlemse situatie.

3. Positief

Wat de multiculturele stad Haarlem betreft, ziet de SAMS niet alleen punten van zorg, maar ook punten die positief zijn en hoopvol stemmen. We noemen er enkele.

Zoals in eerdere publicaties al vaak gemeld is, zijn de onderlinge verhoudingen tussen de diverse etnische groepen en de gemeente goed. Haarlem mag zich gelukkig prijzen dat er relatief weinig spanningen op dat vlak zijn. Daar staat tegenover dat deze afwezigheid van spanningen gepaard gaat met een zekere onverschilligheid ten opzichte van elkaar. Men beweegt zich toch vooral binnen de eigen groep, en leeft wat langs elkaar heen.

Landelijk, en zo ook in Haarlem, neemt het aantal zelfstandige ondernemers onder immigranten toe. Vooral Turken zijn vaak actief als zelfstandig ondernemer. Sowieso is het percentage werkende allochtonen de laatste vijftien jaar sterk gestegen, maar helaas is het werkloosheidspercentage onder hen nog altijd beduidend hoger dan onder autochtone Nederlanders. Bovendien hebben de werkende allochtonen relatief vaker een flexibele arbeidsrelatie, waardoor zij in economisch zware tijden eerder hun baan verliezen. Zeker onder allochtone vrouwen (uitgezonderd de Surinaamse) is de arbeidsmarktparticipatie laag vergeleken met autochtone vrouwen. Initiatieven die vrouwen stimuleren zich te ontplooiën, zoals onder andere de moedercentra, werpen echter hun vruchten af. Het tempo waarin allochtone vrouwen zich emanciperen, is bemoedigend.

Ook het niveau van onderwijs stijgt over de hele linie. En het aantal leerlingen dat de school verlaat zonder startkwalificatie daalt sterk, onder alle groepen. Meisjes verlaten overigens veel minder vaak voortijdig het onderwijs dan jongens.

4. Zorgen en aanbevelingen

4.1 Opvoedingsondersteuning

Kinderen uit allochtone gezinnen hebben op straat en op school te maken met een heel andere benadering van opvoeding dan die ze thuis krijgen. Dit zorgt vaak voor verwarring en verzet. Hulpverleners en opvoedingsondersteuners hanteren nog te veel één van beide culturen als norm. Biculturaliteit hoeft geenszins te betekenen dat je tussen de wal en het schip valt, maar kan juist van grote waarde zijn, mits je beide culturen in je weet te verenigen, dan wel weet wanneer en hoe je moet switchen tussen beide.

Aanbeveling: Iedereen die zich bezighoudt met opvoedingsondersteuning zou intercultureel moeten denken. Te veel nadruk op één cultuur als norm, maakt dat kinderen in een spagaat belanden waar ze niet zonder meer zelf uit kunnen komen. Opvoedingsondersteuners moeten bruggen slaan tussen 'oosters' en 'westers' denken.

4.2 Onderwijs

De verschillen in onderwijsprestaties tussen allochtone en autochtone leerlingen zijn nog altijd te groot. Een bemoedigende ontwikkeling is dat de Cito-toetscores van allochtone leerlingen stijgen, maar deze leerlingen blijken nog vaak een lager schooladvies te krijgen dan hun autochtone leeftijdgenoten. Dat kan veroorzaakt worden doordat leerkrachten leerprestaties van allochtone leerlingen lager inschatten dan deze feitelijk zijn, maar ook doordat leerkrachten ervan uitgaan dat de begeleiding bij het schoolwerk in allochtone gezinnen, meer dan in autochtone gezinnen, te wensen overlaat.

Het zou niet mogen voorkomen dat een leerling zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat. Gelukkig dalen de percentages voortijdig schoolverlaters, maar ze zijn nog steeds te hoog, vooral onder allochtone jongens.

Het is ongehoord dat nog steeds leerlingen met een taalachterstand het basisonderwijs verlaten. Een goede taalbeheersing is zo basaal, van zo'n essentieel belang voor de rest van de leerprestaties, dat alles in het werk gesteld moet worden om taalachterstanden weg te werken.

Aanbeveling: Projecten die schooluitval tegengaan, zijn effectief en nog steeds hard nodig. Deze dienen gecontinueerd te worden. Ook initiatieven die ouderbetrokkenheid stimuleren en die taalachterstanden in het onderwijs bestrijden, verdienen alle ondersteuning die zij kunnen gebruiken. De gemeente dient erop toe te zien dat aanbod en kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie in Haarlem optimaal zijn.

Aanbeveling: Huiswerkbegeleidingsactiviteiten in de wijk, door maatschappelijke organisaties (zoals allochtone zelforganisaties, wijkcentra, bibliotheken) zijn laagdrempelig, en verdienen (financiële) steun van de gemeente. Dit zijn belangrijke initiatieven voor het vergroten van onderwijskansen van (niet alleen) allochtone kinderen.

De SAMS vangt regelmatig signalen op waaruit blijkt dat leerlingen zich gediscrimineerd voelen in het onderwijs. Ook in het onderzoek van Yerden en Van Oosten (2012) worden dergelijke gevoelens genoemd. Klachten over discriminatie worden vaak niet ingediend, omdat jongeren, maar ook volwassenen, het gevoel hebben dat niets met dergelijke klachten gedaan wordt. De moeite die allochtone leerlingen hebben om aan stageplaatsen te komen, heeft, naar het vermoeden van de SAMS, op z'n minst ten dele ook met discriminatie te maken.

Aanbeveling: Discriminatie in het onderwijs (zo goed als elders) is onacceptabel. Neem klachten en gevoelens over discriminatie serieus, en investeer in voorlichting over discriminatie, ook in het onderwijs, zodat het Bureau Discriminatiezaken op z'n minst een beeld krijgt van de ernst en omvang van het probleem. Om discriminatie tegen te gaan, is er een bepaalde openheid, een bereidheid te kijken naar 'de ander,' nodig. Een dergelijke openheid kan bewerkstelligd worden door de dialoog aan te gaan. Alle reden dus om de dialoog tussen groepen actief te stimuleren.

4.3 **Werk en inkomen**

Armoede onder allochtone bevolkingsgroepen komt minimaal drie keer zo vaak voor als onder autochtonen. Het werkloosheidspercentage onder allochtonen is de laatste vijftien jaar gedaald, maar is nog altijd hoger dan onder autochtonen. Allochtonen hebben relatief vaak een flexibele arbeidsrelatie, zodat zij een groter risico lopen hun baan kwijt te raken tijdens een financiële crisis. Of je als gemeente nu naar etniciteit registreert of dat principieel niet doet, als overduidelijk zichtbaar is dat je personeelsbestand geen getrouwe afspiegeling van de samenleving is, dan zou dat je als gemeente en werkgever te denken moeten geven, en aan moeten zetten tot reflectie op het eigen personeelsbeleid.

Aanbeveling: De rechtstreekse invloed die de gemeente kan uitoefenen op het personeelsbeleid van bedrijven binnen Haarlem is misschien gering, maar de gemeente kan op z'n minst zelf het goede voorbeeld geven en zou moeten nagaan waarom het haar klaarblijkelijk, tot op heden, niet lukt een evenredig aandeel allochtonen binnen haar gelederen te halen.

4.4 **Maatschappelijke participatie**

De subsidieregeling voor allochtone zelforganisaties bestaat met ingang van 2013 niet meer (behoudens een bescheiden budget voor een deel van de huisvestingskosten van zelforganisaties). Organisaties kunnen voor activiteiten een beroep doen op de nieuwe uitvoeringsregeling 'diversiteitsbevordering,' die echter openstaat voor "alle vrijwilligersorganisaties die zich met activiteiten richten op het bevorderen van sociale samenhang in Haarlem en op positieve wijze met diversiteit omgaan." De SAMS wijst op het risico dat veel allochtone zelforganisaties deze wijziging niet zullen overleven. Wij vrezen dat de afschaffing van de subsidieregeling in het verlengde daarvan een aantal ongewenste effecten zal hebben.

Aanbeveling: Monitor het effect van de nieuwe subsidieregeling op het voortbestaan van zelforganisaties en tevens op de beoogde samenwerking tussen organisaties. Vanzelfsprekend dienen ook zelforganisaties niet te blijven bestaan om het bestaan op zich, maar houd oog voor het belang dat deze organisaties hebben voor emancipatie, participatie en sociale samenhang. Behoud hierin het goede!

4.5 Interculturele hulpverlening

Ook op psychosociaal gebied ondervinden allochtone bevolkingsgroepen problemen die samenhangen met hun specifieke situatie. Deze problemen hangen samen met verschillen in culturele tradities, maar ook met de eigen migratiegeschiedenis. Specifieke problemen vragen om een specifieke benadering. Hulpverleners willen over het algemeen wel intercultureel werken, maar ontberen daarvoor de nodige kennis en werken bovendien te geïsoleerd van elkaar. Het schort in hulpverleningsland aan kennisuitwisseling en samenwerking.

Aanbeveling: Stimuleer organisaties om samen te werken en kennis uit te wisselen. Ondersteun en bemoedig initiatieven in Haarlem die zich actief inzetten voor interculturalisatie in de hulpverlening. Instellingen moeten naar de mensen toe komen en actief werken aan het verkleinen van de afstand tussen de instelling en allochtone groepen.

5. Tot slot

De SAMS heeft in de afgelopen twaalf jaar kunnen signaleren, kritisch mogen volgen, debatten kunnen organiseren, mogen onderzoeken en adviseren op alle terreinen die de multiculturele stad Haarlem betreffen. Nu draagt de SAMS het stokje over aan de nieuwe participatieraad.

Specifieke aandacht voor etnische minderheden lijkt niet meer van deze tijd te zijn, wanneer je het beleid van de gemeente Haarlem beschouwt. Dat is op ideële gronden toe te juichen; de SAMS hecht er desondanks aan de gemeente erop te wijzen dat etnisch-specifieke problemen niet oplossen door simpelweg etniciteit als probleemdefinitie overboord te gooien.

De SAMS wenst de nieuw te vormen participatieraad veel succes bij diens werk en vertrouwt erop dat de aandacht voor de multiculturele stad Haarlem bij deze adviesraad in goede handen zal zijn.

Bijlage:

**Een verkenning naar de maatschappelijke
positie van etnische groeperingen
in Haarlem.**

Juli 2012.

Sanne van Oosten en Ibrahim Yerden.

Colofon

Onderzoekers:

Ibrahim Yerden
Sanne van Oosten

Opdrachtgever:

SAMS (Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad Haarlem)

Haarlem, juli 2012

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	4
Probleemstelling	4
Methode van materiaalverzameling	4
Opbouw onderzoek.....	5
2. BELEID EN THEORIEVORMING MET BETREKKING TOT DE MAATSCHAPPELIJKE POSITIE VAN ETNISCHE GROEPERINGS.....	6
2.1 MIGRATIE- EN MINDERHEDENBELEID	6
2.2 DE MAATSCHAPPELIJKE POSITIE VAN DE VERSCHILLENDE ETNISCHE GROEPERINGS.....	6
2.3 HET BELANG VAN ONDERWIJS VOOR DE POSITIE OP DE ARBEIDSMARKT.....	8
2.4 MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE IN DE SAMENLEVING	8
2.5 MAROKKAANSE, TURKSE, SURINAAMSE EN ANTILLIAANSE NEDERLANDERS.....	9
3. ONDERWIJSSITUATIE VAN DE ETNISCHE GROEPERINGS.....	10
3.1 EEN LANDELIJK BEELD VAN DE ONDERWIJSSITUATIE VAN ETNISCHE GROEPERINGS.....	10
3.2 ONDERWIJSSITUATIE VAN DE ETNISCHE GROEPERINGS IN HAARLEM.....	13
3.3 CONCLUSIE	18
4. WERK EN INKOMEN VAN DE ETNISCHE GROEPERINGS.....	19
4.1 EEN ALGEMEEN BEELD OVER WERK EN INKOMEN IN NEDERLAND.....	19
Zelfstandig ondernemerschap.....	21
4.2 WERK- EN INKOMENSITUATIE ETNISCHE GROEPERINGS IN HAARLEM.....	23
4.3 CONCLUSIE	29
5. MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE BIJ DE ETNISCHE GROEPERINGS IN NEDERLAND.....	30
5.1 HET LANDELIJKE BEELD VAN DE MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE.....	30
5.2 MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE VAN ETNISCHE GROEPERINGS IN HAARLEM.....	33
5.3 CONCLUSIE	38
6. SAMENVATTING EN CONCLUSIES.....	40
LITERATUURLIJST	44
BIJLAGE 1: OVERZICHT VAN DE (ERVARINGS)DESKUNDIGEN	47

1. Inleiding

De Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad Haarlem (SAMS) wil de maatschappelijke positie van Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen in Haarlem kaart brengen. De verkenning is toegespitst op drie domeinen: onderwijs, werk en maatschappelijke participatie. De laatste keer dat er in Haarlem een grootschalig onderzoek is uitgevoerd was in 1995: "Allemaal Haarlemmers" (Reinsch et al. 1995). Dit onderzoek handelde over de maatschappelijke integratie van etnische groeperingen in Haarlem. Na 15 jaar was er bij de SAMS behoefte aan een actualisering van de gegevens en een overzicht van het vigerende beleid. De verkenning is bestemd voor beleidsmakers bij de overheid, instellingen (onderwijs, zorg, enzovoorts), allochtone zelforganisaties en belanghebbende burgers. Vanwege de beperkte middelen moest worden volstaan met een bescheiden verkenning. Een groot probleem hierbij was, dat er nauwelijks nog registratie plaatsvindt op basis van etniciteit.

Probleemstelling

Haarlem begon in de jaren tachtig met een eigen minderhedenbeleid als voorloper van het integratiebeleid. Het motto was: algemeen waar het kan en categoriaal waar het moet. Het beleid schoof steeds meer op in de richting van een (algemeen) achterstandsbeleid. In het beleidsprogramma 2003-2006 van de gemeente Haarlem stond de integratie centraal. Hierbij gaat het om de verbetering van de maatschappelijke positie van allochtone Haarlemmers en de versterking van Haarlem als multiculturele samenleving. De eerder gesignaleerde verschuiving van een minderhedenbeleid naar een achterstandsbeleid wordt steeds duidelijker zichtbaar. De opheffing van SAMS in 2012 is wat dit betreft symptomatisch. In deze ontwikkeling volgt Haarlem het landelijke beleid, dat in hoofdstuk 2 uiteengezet wordt.

Op dit moment telt Haarlem in totaal iets meer dan 150.000 inwoners. Daarvan zijn 112.624 autochtone Nederlanders. Het grootste deel van de allochtonen in Haarlem is afkomstig uit westerse landen. Van de Haarlemmers van niet-westers allochtone herkomst zijn er 4.701 inwoners Marokkaans, 6.415 inwoners Turks, 2.043 inwoners Surinaams en 956 inwoners zijn afkomstig van de Nederlandse Antillen. Het onderzoek is erop gericht om gegevens te verzamelen over onderwijs, werk en inkomen en de maatschappelijke participatie van deze vier etnische groeperingen, die als belangrijke indicatoren van de maatschappelijke positie kunnen worden beschouwd. Het genoten onderwijs, werk en inkomen en maatschappelijke participatie zijn van invloed op de maatschappelijke positie van zowel leden van etnische groeperingen als autochtone Nederlanders. Hierop wordt in hoofdstuk 2 uitgebreid ingegaan. Dit heeft geleid tot de volgende probleemstelling:

Probleemstelling

Wat is de maatschappelijke positie van Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen in Haarlem?

Omschrijving en afbakening begrippen

De maatschappelijke positie is de positie, die een persoon, een gezin of een gemeenschap in de samenleving in neemt. Deze positie kan variëren van hoog tot laag en wordt bepaald door opleiding, werk en inkomen en maatschappelijke participatie.

Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen behoren tot een etnische groepering/gemeenschap, die gevormd is op basis van het land van herkomst, religie, en door culturele kenmerken.

Methode van materiaalverzameling

Om de probleemstelling te beantwoorden is gebruik gemaakt van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Begonnen is met een literatuurstudie om inzicht te krijgen in de algemene maatschappelijke positie van de vier etnische groeperingen. Het verzamelen van kwantitatieve gegevens over de vier etnische groeperingen in Haarlem is moeilijk omdat door de

instellingen niet meer op etniciteit wordt geregistreerd. In Haarlem zijn contacten gelegd met de afdeling Onderwijs, Jeugd en sport (JOS), de afdeling Sociale Zaken, het bureau Onderzoek en Statistiek (O&S) en het CWI.

Alleen het bureau Onderzoek en Statistiek (O&S) en het CWI beschikten over een beperkte hoeveelheid gegevens met betrekking tot de vier etnische groeperingen in Haarlem. Ook in de onderwijsmonitor, bij de onderwijsinspectie en gespecialiseerde instituten als het Kohnstamm Instituut waren geen gegevens over Haarlem beschikbaar.

Vanwege het veelal ontbreken van kwantitatieve lokale gegevens hebben wij veel gebruik gemaakt van de landelijke gegevens. De landelijke cijfermatige gegevens en de beperkte Haarlemse cijfermatige gegevens zijn aangevuld met kwalitatieve data. Er zijn gesprekken gehouden met een aantal (ervarings)deskundigen¹. Met deze ervaringsdeskundigen zijn halfgestructureerde interviews gehouden. In elk domein werden twee tot drie interviews gehouden. In samenspraak met de SAMS zijn de (ervarings)deskundigen gekozen. Deze (ervarings)deskundigen zijn geworteld in het Haarlemse leven en hebben door hun functie veel met etnische groepen te maken. Zij konden daarom een goed beeld geven van de maatschappelijke positie van vier etnische groeperingen.

De geïnterviewde (ervarings)deskundigen zijn geselecteerd op basis van hun functie binnen een bepaald domein. Het bleek dat sommige geïnterviewde (ervarings)deskundigen kennis hadden van meerdere domeinen. In het interview en de uitwerking is daarvan gebruik gemaakt. Hierbij kan nog worden aangetekend dat sommige respondenten zowel professionaal zijn als ervaringsdeskundigen, doordat zij ook vaak actief zijn in een van de zelforganisaties. In de rapportage is bij één respondent op zijn verzoek een fictieve naam gebruikt.

Begeleidingscommissie

De begeleidingscommissie is in de loop van het onderzoek regelmatig bij elkaar gekomen om de voortgang van het onderzoek te bespreken. Deze begeleidingscommissie bestaat uit: H. Lock (Gemeente Haarlem, secretaris SAMS), M. Öcal (voorzitter SAMS), M. Noto (SAMS), I. Yerden (cultureel antropoloog/onderzoeker) en H. van Koutrik (sociooloog/onderzoeker).

Opbouw onderzoek

In dit eerste hoofdstuk zijn de probleemstelling en de methode van materiaalverzameling behandeld. In het tweede hoofdstuk wordt een beleidsmatig kader geschetst en een theoretische verkenning uitgevoerd. In de hoofdstukken 3, 4 en 5 wordt een presentatie gegeven van de verzamelde data. In hoofdstuk 3 wordt de onderwijssituatie, in hoofdstuk 4 de werk- en inkomenssituatie en in hoofdstuk 5 de maatschappelijke participatie van Marokkanen, Turken, Surinamers, Antillianen en autochtone Nederlanders behandeld. In elk van de hoofdstukken worden eerst de landelijke data in kaart gebracht, daarna wordt een vergelijking gemaakt met de situatie in Haarlem. Hoofdstuk 6 biedt de samenvatting en conclusies.

---

¹ In bijlage 1 wordt een korte omschrijving van de geïnterviewde (ervarings)deskundigen gegeven.

2. Beleid en theorievorming met betrekking tot de maatschappelijke positie van etnische groeperingen

In dit hoofdstuk wordt een korte uiteenzetting gegeven van het beleid en theorievorming rond de maatschappelijke positie van etnische groeperingen. Daarna wordt een vergelijking gemaakt tussen de demografische situatie van de onderscheiden etnische groeperingen in Nederland en in Haarlem.

2.1 Migratie- en minderhedenbeleid

Beleid Beleid is niet alleen een samenstel van doeleinden, middelen uitgezet in de tijd, maar ook een antwoord op een (maatschappelijk) probleem. Voor overheidsbeleid geldt bovendien, dat dit beleid tot stand komt in wisselwerking met het beleid van allerlei maatschappelijke groeperingen en individuele burgers. Dat geldt ook voor het migratie- en minderhedenbeleid.

Immigratie De migratie heeft na de tweede wereldoorlog tot op heden op de maatschappelijke en de politieke agenda gestaan. De immigratie betreft de komst van gastarbeiders. In de jaren vijftig van de vorige eeuw waren dit Zuid-Europeanen. Daarna kwamen de Marokkanen en Turken. Van af 1970 kwam er ook een immigratiestroom uit Suriname op gang. Een belangrijke ontwikkeling is, dat de meeste gastarbeiders niet meer terugkeerden naar het land van herkomst, maar zich blijvend vestigden in Nederland en dat vervolgens de gezinshereniging op gang kwam. In de minderhedennota van 1983 werd als einddoel gekozen voor een tussenpositie tussen twee extremen: individualistische assimilatie (individu als uitgangspunt, gelijke kansen voor individuele mensen) en collectivistisch pluralisme (de groep als uitgangspunt, gelijke resultaten voor groepen, minderheidsbescherming, koesteren van de groepsverschillen). Emancipatie werd als een tussendoel opgenomen: versterking van zelfbewustzijn en zelfrespect van de leden van minderheidsgroepen. Leidraad hierbij was de integratie met behoud van eigen identiteit. In de nota worden als de drie grootste problemen bij de aanwezigheid van migranten genoemd:

- Sociale en economische achterstand.
- Rechtspositie en discriminatie.
- Geringe participatie en dreigend isolement.

Achterstandsbeleid Sinds 1983 zijn er door de rijksoverheid nog een aantal minderhedennota's (beleid) voortgebracht, waarin voornoemde problemen in wisselende bewoordingen werden herhaald. Wel vonden er verschuivingen plaats in het beleid, die grofweg kunnen worden aangeduid als de ontwikkeling van een integratiebeleid naar een achterstandsbeleid. In zijn algemeenheid geldt dat beleid tijdgebonden is en probeert in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen hebben een grote invloed op de huidige maatschappelijke positie van de etnische groeperingen in Haarlem.

Probleemgerichte aanpak en maatwerk Hoe moet het beleid ten aanzien van de etnische groeperingen eruit komen te zien? De huidige maatschappelijke dynamiek is zo groot dat alomvattende beleidsvisies niet meer werken en dat een probleemgerichte aanpak *en* maatwerk nodig zijn.

2.2 De maatschappelijke positie van de verschillende etnische groeperingen

Theorie In de huidige 'Nederlandse samenleving is sprake van een historisch gegroeide machtsverhouding tussen een meerderheid en een minderheid. Ten opzichte van de autochtone Nederlanders nemen de Marokkanen, Turken, Surinamers, Antillianen als etnische groeperingen een minderheidspositie in.

Etniciteit Etnisering is een proces waarbij de vorming en activering van bewustzijn van etnische identiteit voortdurend gestimuleerd wordt (Vermeulen, 1984: 30). Het betreft veelal situaties waarin een etnische groep gaat optreden als belangengroep die emancipatie en verbetering van de maatschappelijke situatie nastreeft. Zonder dit maatschappelijk doel, kan men spreken van etnisch isolationisme. Er bestaat een duidelijk negatief verband tussen etnisch isolationisme en sociale mobiliteit (Koot en Venema, 1985: 6-7). Volgens Penninx is een voordeel van het etniseringsperspectief dat groepsvorming en de interactie tussen groepen beschreven kan worden. De etnisch-culturele positie is de mate waarin een groep door de samenleving als een aparte groep wordt beschouwd of zichzelf als zodanig beschouwt. Een individu behoort tot een etnisch-culturele groep als hij zichzelf primair als lid van die groep beschouwt of door de samenleving als zodanig beschouwd wordt (Penninx, 1988: 51-52).

De etnische groep en haar organisaties kunnen een thuishaven vormen voor individuen, en het oriëntatiepunt zijn in een vreemde of zelfs vijandige omgeving. Lidmaatschap van een groep van lot-, cultuur-, of geloofsgenoten kan de overgang van de ene samenleving naar de andere vergemakkelijken. In dit sociaal-psychologische perspectief zijn etnische organisaties vooral de uitdrukking van de behoefte aan een milieu, waarin men zich veilig en thuis kan voelen (Penninx, 1988: 35). De mate van het benadrukken van de eigen etnische identiteit wordt bepaald door een aantal elementen, te weten: (1) sociaal- economische factoren, (2) ervaringen van stigmatisering en (3) discriminatie. Ten slotte kunnen factoren die verband houden met het migratieproces van invloed zijn: leeftijd, verblijfsduur en concentratie in bepaalde woonwijken (Vermeulen, 1984: 29).

Maatschappelijke context De maatschappelijke positie van de etnische groeperingen wordt beïnvloed door de wijze van opvang in de ontvangende samenleving, alsmede door de maatschappelijke context in het land van herkomst. Dit wordt toegelicht aan de hand van de *boundary-making approach* van Wimmer (2009). Deze theorie benadrukt het belang van de maatschappelijke context, zowel in het land van herkomst als in het land van aankomst voor de maatschappelijke positie van etnische groeperingen. Bij de integratie spelen de kenmerken van het land van aankomst juist een grote rol.

Ontvangende samenleving In Nederland kwamen Turken en Marokkanen het land binnen als gastarbeiders. Tijdelijke arbeiders die na verloop van tijd weer terug naar het land van herkomst zouden gaan. Ze werkten voornamelijk in de bouw en andere sectoren waar geen diploma's voor waren vereist. De eerste groep migranten bestond vooral uit werkende mannen, daarna volgden na verloop van tijd vrouwen en kinderen. Bij de meeste Surinamers en Antillianen was de context waarin zij Nederland binnenkwamen anders. In tegenstelling tot de Turken en Marokkanen waren zij wel vertrouwd met de Nederlandse cultuur. Volgens Wimmer (2009) zijn deze gebeurtenissen van invloed op de maatschappelijke positie die etnische groeperingen binnen samenlevingen innemen.

Land van herkomst
Turken en Marokkanen Niet alleen de context waarin migranten in het land van aankomst arriveren is bepalend, ook de context waaruit deze migranten zijn vertrokken is van belang (Wimmer, 2009). Veel Turken en Marokkanen die naar Nederland verhuisden als gastarbeider behoorden in het land van herkomst tot de lagere sociaal economische klasse. De meeste Marokkaanse mannen en bijna alle vrouwen van de eerste generatie die allemaal behoren tot de Berbers waren analfabeet in eigen taal. De meeste Turkse mannen van de eerste generatie in Turkije hebben enkele jaren onderwijs genoten. De meeste Turkse vrouwen van de eerste generatie waren analfabeet (van den Berg-Eldering, 1982; Yerden, 2000).

Surinamers en Antillianen Surinaamse en Antilliaanse migranten verhuisden in de jaren zeventig en tachtig naar Nederland. Deze groep had een meer diverse samenstelling qua maatschappelijke positie, en kon over het algemeen wel lezen en schrijven. Omdat de meesten in het land van herkomst al Nederlands spraken vormde een taalbarrière bij deze groep geen probleem.

schillende segmenten van de samenleving zijn waarin kan worden geïntegreerd. Volgens (Portes et al. 1993) is integratie geen graadmeter van sociale mobiliteit. Portes laat via de *segmented assimilation theory* zien hoe het in het voordeel van de immigrant kan zijn om niet te integreren. Dit is niet een kenmerk van desinteresse in de dominante cultuur, maar een strategie om gebruik te maken van alle voordelen die een beschermende etnische groep kan bieden.

Bij integratie van etnische minderheden in de dominante Nederlandse cultuur is het van groot belang om na te gaan in welk segment van de Nederlandse samenleving leden van een etnische groep integreren. Door een relatief gesegregeerd leven te leiden komen er bij Nederlands-Turkse jongeren minder criminaliteit en schooluitval voor dan bij Nederlands-Marokkaanse jongeren (Crul et al. 2003).

2.5 Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders

In deze paragraaf wordt een beeld geschetst van de omvang van de verschillende etnische groeperingen in Nederland en Haarlem.

*Allochtone inwoners
in Nederland*

Op 1 januari 2010 was één op de vijf inwoners van Nederland allochtoon. De helft van hen is in Nederland geboren en behoort daarmee tot de tweede generatie. Het aandeel niet-westerse allochtonen in de totale bevolking is de afgelopen tien jaar langzaam toegenomen van 9 naar 11 procent. Twee derde van hen behoort tot één van de vier 'klassieke herkomstgroepen' die zich voornamelijk sinds de jaren zestig in Nederland gevestigd hebben: Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen. Bijna de helft van de Turken en iets meer dan de helft van de Marokkanen in Nederland is van de tweede generatie. In de Surinaamse en Antilliaanse herkomstgroepen zijn dat er ruim vier op de tien. De klassieke herkomstgroepen groeien vooral door de tweede generatie: in 2009 nam hun aantal met bijna 17 duizend personen toe terwijl de eerste generatie nog met enkele duizenden groeide (Van der Veen 2010: 56).

Tabel 1 Het aandeel van Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen in de Nederlandse en Haarlemse bevolking

	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Totale bevolking
Demografie Nederland					
<i>Aantal</i>	349.000	384.000	342.000	138.000	16.575.000
<i>Percentage</i>	2,1%	2,3%	2,1%	0,8%	100%
Demografie Haarlem					
<i>Aantal</i>	4.701	6.415	2.043	956	150.695
<i>Percentage</i>	3,1%	4,3%	1,4%	0,6%	100%

Bevolkingsstatistieken CBS, 1 januari 2010

*Allochtone inwoners
in Haarlem*

Bovenstaande tabel geeft aan dat Haarlem een relatieve oververtegenwoordiging van Turken en Marokkanen kent, en een relatieve ondervertegenwoordiging van Surinamers en Antillianen. Uit de bevolkingsstatistieken van het CBS blijkt dat de Turken en Marokkanen vooral in grote steden gevestigd zijn.

Deze bevolkingsgegevens vormen de onderlegger voor de uiteenzettingen in de volgende hoofdstukken.

3. Onderwijssituatie van de etnische groeperingen

In dit hoofdstuk wordt eerst een beeld geschetst van de onderwijssituatie van de Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders. Als referentiekader wordt de situatie van de autochtone Nederlanders gebruikt. Vervolgens wordt dit beeld aan de hand van de gehouden interviews ingekleurd voor de gemeente Haarlem.

Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele conclusies.

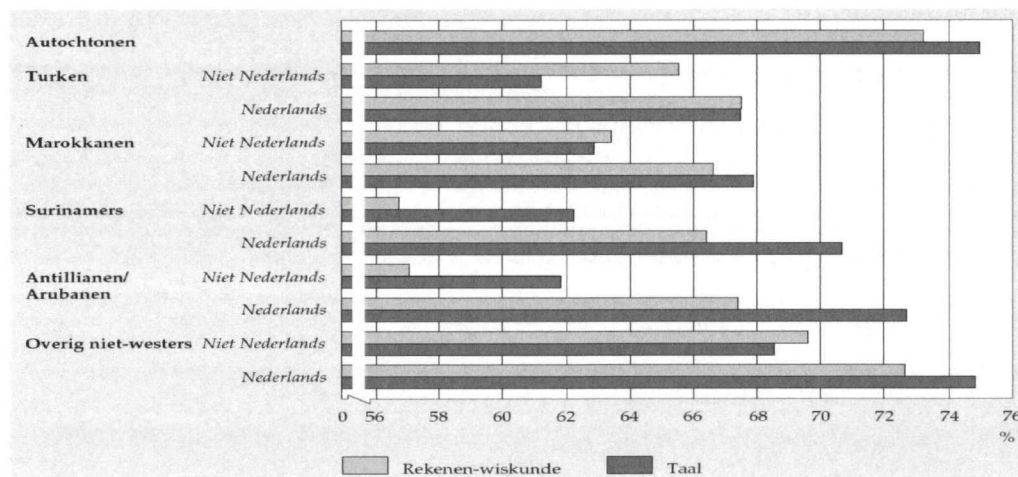
3.1 Een landelijk beeld van de onderwijssituatie van etnische groeperingen

In de maatschappelijke positiebepaling van mensen uit alle etnische groepen speelt onderwijs een belangrijke rol. Een goede opleiding geeft betere kansen op de arbeidsmarkt en op sociaal-culturele integratie. Achtereenvolgens komen verschillende aspecten van onderwijs aan bod in de volgorde waarin zij in een mensenleven aan de orde komen. Begonnen wordt met een bespreking van de uitkomsten van de Cito-toets. Daarna volgen de gegevens van de spreiding over de verschillende schoolniveaus in het voortgezet onderwijs. Vervolgens worden de schooluitval en de ervaring van discriminatie in het onderwijs behandeld. Ten slotte wordt er een vergelijking gemaakt tussen de opleidingsniveaus van de verschillende leeftijdscategorieën.

Cito-toets

De Cito-toets heeft invloed op het schooladvies voor het voortgezet onderwijs. Onderstaande tabel geeft aan wat het gemiddelde percentage antwoorden goed op de Cito-toets was bij de verschillende etnische groeperingen. Hierin is onderscheid gemaakt tussen gezinnen die thuis Nederlands spreken en gezinnen die thuis geen Nederlands spreken.

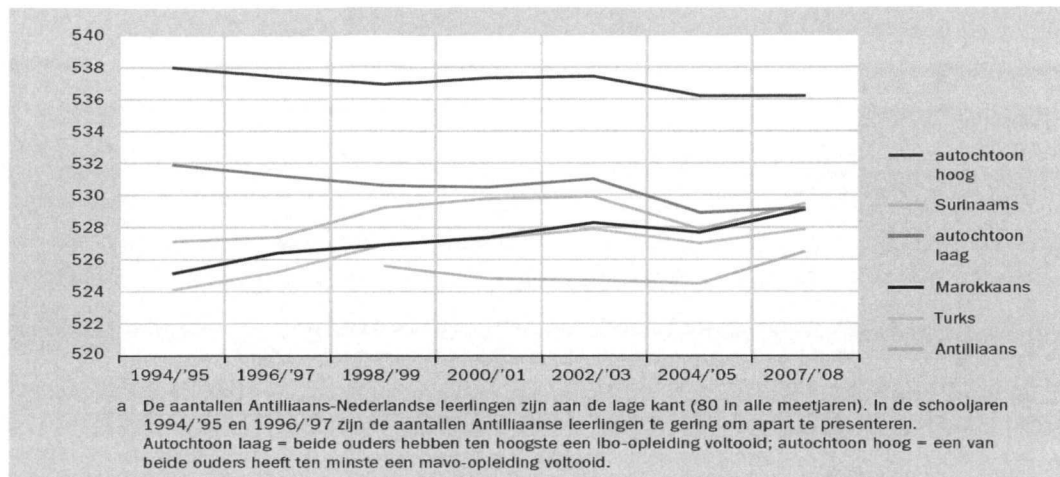
Tabel 2 gemiddeld percentage Cito-toets

Cito/CBS onderwijsstatistieken 2008

Uit bovenstaande tabel blijkt dat autochtone kinderen beter presteren op de Cito-toets dan Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Duidelijk is dat het spreken van Nederlands thuis bij de verschillende etnische groeperingen van invloed is op de scores met betrekking rekenen en wiskunde en taal. Ondanks het feit dat hier een duidelijke correlatie zichtbaar is, is het niet te zeggen of dit een rechtstreeks verband is. Het vermoeden is dat er meer redenen kunnen zijn waarom kinderen die thuis, bijvoorbeeld, Turks spreken minder goed presteren op de Cito-toets. Onderstaande tabel laat zien hoe de scores op de Cito-toets zich de afgelopen jaren hebben ontwikkeld.

Tabel 3 Cito-toetsscores naar etniciteit sinds 1994/'95

Bron: Gijsberts 2009

Bovenstaande tabel geeft aan dat er een stijging te constateren is in de Cito-toetsscores van Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse kinderen. Bij autochtone kinderen, zowel die met ouders met een hoog als die met ouders met een laag opleidingsniveau, is er een daling te zien in de Cito-toetsscores.

Opleidingsniveau

Nadat kinderen de Cito-toets hebben afgelegd, gaan zij naar het voortgezet onderwijs. De onderstaande tabel laat zien welke percentages van de kinderen van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse, Antilliaanse of autochtone afkomst vmbo, havo en vwo volgen.

Percentages voortgezet onderwijs

Tabel 4 Niveau voortgezet onderwijs in jaar 3 van de middelbare school

	Marokkaans	Turks	Surinaams	Antilliaans	Autochtoon
Verdeling voortgezet onderwijs leerjaar 3 naar onderwijssoort: % VMBO (Van der Veen 2010).	77%	77%	68%	71%	54%
Meisjes (Gijsberts 2009)	77%	78%	62%	67%	50%
Jongens (Gijsberts 2009)	79%	79%	70%	70%	55%
Verdeling voortgezet onderwijs leerjaar 3 naar onderwijssoort: % havo en vwo (Van der Veen 2010).	23%	23%	32%	29%	46%
Meisjes (Gijsberts 2009)	23%	22%	38%	33%	50%
Jongens (Gijsberts 2009)	21%	21%	30%	30%	45%

Van der Veen 2010, Gijsberts 2009

Uit deze tabel blijkt dat autochtone Nederlanders vaker op de havo en het vwo zitten dan de vier etnische groeperingen. De deelname van Turken en Marokkanen is bij het vmbo hoogst. Bij alle vier de etnische groeperingen, evenals bij de autochtone Nederlanders, zijn de meisjes vaker in de hogere niveaus van het voortgezet onderwijs vertegenwoordigd dan de jongens.

Schooluitval

Een deel van de leerlingen verlaat de school zonder een startkwalificatie, zoals onderstaande tabel laat zien.

Tabel 5 Schooluitval

	Marokkaans	Turks	Surinaams	Antilliaans	Autochtonen
Percentage schooluitval	2,1%	1,8%	2,0%	2,8%	1,2%

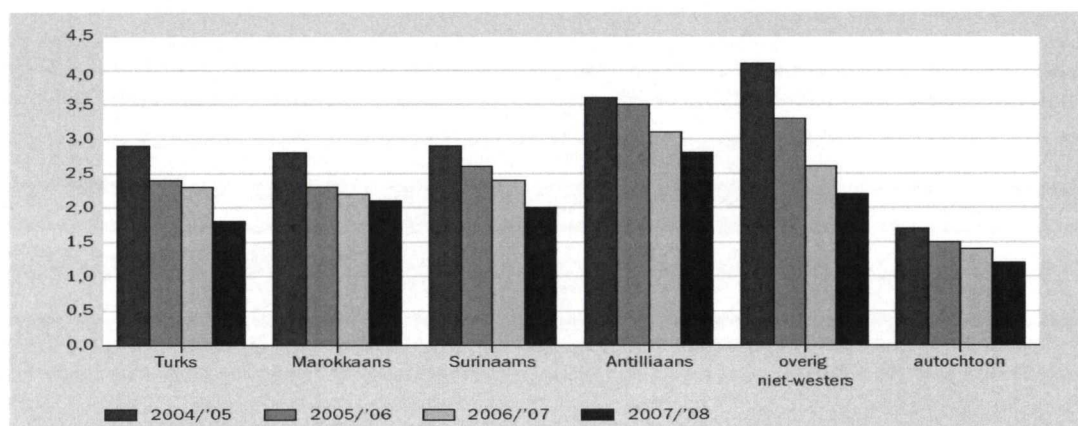
(Gijsberts 2009)

Startkwalificatie

Zoals eerder vermeld, is een goede opleiding van belang om te kunnen slagen op de arbeidsmarkt. De overheid acht een opleiding op ten minste het niveau van havo, vwo of mbo-niveau 2 (basisberoepsopleiding) noodzakelijk. “Leerlingen die van school gaan zonder een diploma op dit niveau hebben geen startkwalificatie en worden aangeduid als een voortijdig schoolverlater. Zij hebben meer moeite met het vinden van een baan en stromen minder vaak door naar betere posities op de arbeidsmarkt dan leeftijdgenoten die niet voortijdig van school gaan” (Van der Veen, 2010: 72). “Meisjes van niet-westerse herkomst hebben vaker een startkwalificatie dan autochtone jongens. Niet-westerse allochtone jongens stromen vanuit alle niveaus van voortgezet onderwijs vaker voortijdig uit dan autochtone jongens” (Van der Veen, 2010: 73). In een tijdsbestek van drie jaar is de schooluitval aanzienlijk teruggedrongen. Dat geldt zowel voor autochtonen als voor de etnische groeperingen. Bij de etnische groeperingen is een grotere afname dan bij autochtonen zoals onderstaande tabel laat zien.

Voortijdig schooluitval

Tabel 6 Schooluitval

Bron: Gijsberts 2009

Discriminatie op school

Het percentage van respondenten dat zich op school “een enkele keer” tot “redelijk vaak” gediscrimineerd voelt op basis van zijn of haar etniciteit ligt bij allochtonen aanzienlijk hoger dan bij autochtone Nederlanders (De Graaf, 2010a).

Tabel 7 Discriminatie op school

	Marokkaans	Turks	Surinaams	Antilliaans	Autochtonen
Discriminatie op school	22% N=1190	28% N=1129	24% N=71	14% N=36	16% N=2886

(De Graaf 2010a)

Opvallend genoeg zeggen Antillianen minder vaak dat ze gediscrimineerd worden dan autochtone Nederlanders. Er moet hierbij wel opgemerkt worden dat het moeilijk is om toe te geven dat je last hebt van discriminatie. Het geeft een gevoel van machteloosheid weer en dat is een beeld dat allochtonen en autochtonen niet graag van zichzelf willen schetsen.

Opleidingsniveau bij de verschillende leeftijdscategorieën generaties

Uit onderstaande tabel komt naar voren dat er een groot verschil is in de hoogst afgeronde opleiding tussen de verschillende leeftijdscategorieën.

Tabel 8 Percentages hoogst afgeronde opleiding naar leeftijd

	Marokkaans en Turks	Surinaams en Antilliaans	Autochtoon
% Basisonderwijs			
55-64 jaar	52	29	12
45-54 jaar	44	15	6
35-44 jaar	26	9	4
25-34 jaar	13	4	3
% Hoger onderwijs			
55-64 jaar	5	17	26
45-54 jaar	9	17	29
35-44 jaar	11	25	33
25-34 jaar	16	28	41

Van der Veen 2010: 82

Deze tabel geeft aan dat de oudste leeftijdscategorieën in vergelijking met de jongere leeftijdscategorieën een laag opleidingsniveau hebben; dat verschil is groot. De scores van de allochtone groeperingen liggen over de hele linie lager dan bij de autochtonen.

3.2 Onderwijssituatie van de etnische groeperingen in Haarlem

Bij het beeld zoals dat in de vorige paragraaf geschetst is, worden door enkele (ervarings)deskundigen uit Haarlem kanttekeningen geplaatst vanuit hun werkpraktijk. Achtereenvolgens zal aandacht worden besteed aan de reacties van de geïnterviewde (ervarings)deskundigen op de Cito-toets, opleidingsniveau, opleidingsniveau bij meisjes, schooluitval en discriminatie binnen het onderwijs.

Cito-toets Uit de gegevens in de vorige paragraaf blijkt dat autochtone kinderen beter presteren op de Cito-toets dan Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen, ongeacht of deze thuis Nederlands spreken of niet. Wel blijkt dat bij de verschillende etnische groeperingen het thuis spreken van de Nederlandse taal van invloed is op rekenen, wiskunde en taal. (Ervarings)deskundige Sayar, betrokken bij de huiswerkbegeleiding vanuit het Culturele Centrum Selimiye, maakt hierbij de volgende kanttekening:

Turkse kinderen spreken vaak noch goed Turks noch goed Nederlands. In de thuissituatie spreken deze kinderen Turks met hun ouders, die niet alleen analfabeet zijn in het Nederlands maar ook in hun eigen taal. Deze kinderen spreken een taal die tussen Turks en Nederlands in ligt. Als hun Turks door onze Turkse les verbetert, merken we dat het Nederlands ook verbetert.

Schooladvies Een volgende kanttekening betreft het schooladvies van de leerkracht van de basisschool. Nadat de Cito-toets is afgenomen geeft de leerkracht van de basisschool een advies voor het voortgezet onderwijs. Dit is vaak een bron van conflict tussen leraar en ouders. (Ervarings)deskundige Sayar maakt hierover de volgende opmerkingen:

De oorzaak van deze conflicten ligt bij hardnekkige vooroordelen, vooroordelen die al 30 of 40 jaar bestaan. Ouders vinden dat hun kinderen ten onrechte te laag worden geadviseerd en raken daarom gefrustreerd. Stel je voor dat zo'n kind vwo aankan en de leraar adviseert vmbo-t.

*Cito-toets
momentopname*

Problemen rondom de Cito-toets werden al eerder gesignaleerd in het onderzoek HOB: meer succes op school (Yerden, 1998). Uit dit onderzoek kwam naar voren dat Turkse studenten ondanks een lage Cito-toets zeer succesvol scoorden en bezig waren met hun hoge opleiding. De kritiek van jongeren was, dat de Cito-toets te veel een momentopname is, en dat zijzelf zowel als hun ouders onvoldoende waren voorgelicht over het vervolgonderwijs en dat de beoordeling van de leerkracht te veel gebaseerd was op vooroordelen. Doordat de ouders vanwege hun kennis- en taalproblemen de kinderen niet goed begeleiden zijn veel leerkrachten geneigd om de kinderen naar een te laag schoolniveau te verwijzen om daarmee problemen te voorkomen.

Niet alleen binnen de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs zijn er conflicten over het niveau dat het kind al dan niet aan kan. Er lijkt, volgens een afdelingsleider van een Haarlemse vmbo-school, meer "streberigheid" te zijn bij ouders en kinderen van Turkse en Marokkaanse afkomst dan bij autochtone kinderen. De afdelingsleider bij het Haarlem College (Hogenes):

*Turkse, Marokkaanse
ouders: hoger
ambitieniveau*

Je ziet dat het ambitieniveau van Turkse en Marokkaanse kinderen hoger is dan bij de autochtone kinderen. De blanke ouders hebben tegenwoordig iets meer het idee dat hun kinderen vooral mogen doen waar ze zin in hebben en wat ze leuk vinden. Bij Turkse en Marokkaanse ouders zie je heel erg dat als hun kinderen een zeven of acht hebben gehaald zij gaan vragen of de kinderen niet een etage hoger zouden kunnen komen. Bijvoorbeeld van basis naar kader (niveaus van het vmbo). Van kader naar TL (theoretisch leerweg) of van TL naar de havo. Die discussies ontstaan wat vaker met Turkse en met name Marokkaanse ouders, dan met autochtone ouders.

*Onderwaardering
kinderen uit etnische
groeperingen*

Uit de geraadpleegde literatuur en ook uit onze verkenning blijkt dat er een verschil in visie is tussen wat Turkse of Marokkaanse ouders vinden dat hun kinderen kunnen en wat leraren denken dat deze kinderen kunnen. Dit zou kunnen komen door een onterechte drang om op een hoger niveau te functioneren, maar het zou ook kunnen dat deze kinderen stelselmatig te laag worden ingeschat. Kinderen van allochtone afkomst worden mogelijk al sinds de basisschool ondergewaardeerd waardoor ze consequent onder hun niveau presteren. Daarom zou het "ambitieniveau", zoals (ervarings)deskundige Hogenes dat noemt, hoger kunnen lijken bij leerlingen en ouders van Marokkaanse en Turkse afkomst. Het onderwaarderen van leerlingen kan een funeste uitwerking hebben. Al zou een leerling eigenlijk meer kunnen, door ondergewaardeerd te worden gaat een kind ook minder in zichzelf geloven en als gevolg daarvan ook minder goed presteren. Uit de verschillende interviews is gebleken dat deze onderwaardering tot conflicten heeft geleid. Het zou daarom bevorderlijk kunnen zijn dat leraren van alle schooltypen en onderwijsniveaus zich ervan bewust worden dat er regelmatig onderwaardering van leerlingen van Turkse en Marokkaanse afkomst plaatsvindt.

Opleidingsniveau

*Etnische scholieren
minder hoog
opgeleid dan
autochtone*

Uit de voorgaande paragraaf blijkt dat alle vier de etnische groeperingen minder hoog opgeleid zijn dan autochtone Nederlanders. Deze opleidingsverschillen nemen weliswaar af, maar het is nog steeds zo dat kinderen van autochtone Nederlanders vaker op de havo en het vwo zitten dan de kinderen van de vier etnische groeperingen. Bij het vmbo is dit omgekeerd. Zoals eerder uiteengezet is, heeft dit mogelijk te maken met onderwaardering van kinderen uit etnische groeperingen, maar ook met de mogelijkheden van ouders hun kind te begeleiden en hun betrokkenheid bij het onderwijs. Volgens de afdelingsleider bij het Haarlem College, een grote vmbo-school, Hogenes, lijkt betrokkenheid van ouders bij leerlingen in eerste instantie naar etnische lijnen te zijn verdeeld:

De Marokkaanse ouders zijn iets minder betrokken bij het schoolgebeuren. Misschien niet bij hun kinderen maar wel bij het schoolgebeuren. Ze laten hun kinderen meer hun eigen gang gaan. Ze laten het wat meer aan de school over. Bij deze ouders kom je ook wat vaker tegen dat zij slecht Nederlands spreken. Bij Turkse ou-

ders kom je dat niet meer zoveel tegen. Turkse ouders komen over het algemeen op ouderavonden. Ook spreken ze vaak wel Nederlands. Antilliaanse en Surinaamse ouders zijn ongeveer vergelijkbaar met Nederlandse ouders.

Over de ouderbetrokkenheid wordt door Hogenes over zijn vmbo-school nog het volgende opgemerkt:

Je hebt vier stromingen hier in huis. Je hebt een kader-, een basis-, een basisberoeps- en een theoretische leerweg. Sowieso zijn alle ouders van kinderen in de theoretische leerweg wat meer betrokken. Daar zie je ook wat minder Marokkaanse en Turkse kinderen in verhouding met de basis- en kaderberoepsopleiding. Bij deze laatste opleidingen is ook de betrokkenheid van de autochtone ouders wat minder. Dat heeft ook niet zo zeer met etniciteit maar met het opleidingsniveau van de ouders te maken.

Dit wordt onderschreven door (ervarings)deskundige Alouani:

Ik denk dat dat echt iets te maken heeft met de sociaaleconomische positie van de mensen. Het is heel ingewikkeld, maar je ziet dat er ook een aantal Hollandse jongeren zijn met precies hetzelfde patroon. Het zijn jongeren die uit een lagere sociaaleconomische klasse komen en daar zie je eigenlijk precies hetzelfde.

Zowel Hogenes als Alouani geven daarmee aan dat onderwijsprestaties en ouderbetrokkenheid veel te maken hebben met de sociaaleconomische positie en het opleidingsniveau van de ouders. Er moet echter wel aandacht blijven voor culturele verschillen. Alouani merkt hierover het volgende op:

Bij Nederlandse ouders kun je zakelijker te werk gaan, bij allochtonen moet je eerst het vertrouwen winnen. Eerst bijvoorbeeld drie kwartier over koetjes en kalfjes praten voor je ter zake kan komen, dan pas heb je het vertrouwen gewonnen.

School en ouders stemmen niet op elkaar af

Deze bevindingen sluiten aan bij eerder onderzoek van Yerden (2010). Zowel hoog als laag opgeleide allochtone ouders vinden de opleiding van hun kinderen belangrijk. De betrokkenheid bij hun kinderen is groot maar met name laag opgeleide ouders hebben problemen met de begeleiding van hun kinderen in het onderwijs. De klassieke taakverdeling in het onderwijs zal moeten worden herzien, waarbij de school een intensievere rol krijgt bij de begeleiding. Eén en ander betekent wel dat de wederzijds verwachtingen tussen school en ouders op elkaar worden afgestemd.

Opleidingsniveau bij meisjes

Het opleidingsniveau van meisjes ligt gemiddeld hoger dan bij jongens. Dat geldt zowel voor allochtone als autochtone meisjes. Door verschillende (ervarings)deskundigen worden hier opmerkingen over gemaakt. De (ervarings)deskundige Hogenes legt uit:

Marokkaanse jongens hebben de neiging om gemakzuchtig te zijn en zoiets te hebben van: ik red het allemaal wel. Meiden zijn daar iets ambitieuzer in.

De (ervarings)deskundige Alouani legt uit dat Marokkaanse en Turkse meisjes minder last hebben van discriminatie en vooroordelen:

De problemen worden vaker aan de jongens geplakt. De meiden en de vrouwen hebben ook veel te maken met discriminatie, maar toch zal een vrouw eerder geaccepteerd en minder snel geassocieerd worden met bijvoorbeeld criminaliteit dan een jongen. Dat geldt voor Marokkanen, maar voor Turken ook wel. Men ziet het verschil niet. Allebei zwarte koppies.

Over de Antilliaanse vrouwen merkt de (ervarings)deskundige Brown op, dat zij minder last hebben van een aantal hardnekkige vooroordelen dan Antilliaanse mannen:

Het is moeilijker om een zwarte man te zijn dan een vrouw. Vrouwen hebben minder problemen. Vrouwen zijn rustiger, en gebruiken over het algemeen minder alcohol dan mannen. Ze zijn minder druk, driftig en heftig. En krijgen minder ruzie. Mannen zijn vaak zo stoer en ze krijgen ruzie. Vrouwen krijgen dat minder. Dat is gewoon zo. Dat is gewoon altijd zo geweest.

Oordelen over etnische minderheden is dus vaak seksespecifiek. Er kunnen echter meer redenen zijn voor jonge vrouwen om beter te presteren in het onderwijs. Belangrijke waarden voor het presteren in het onderwijs zijn: gehoorzaamheid en vlijt. Deze waarden worden over het algemeen meer nageleefd door meisjes dan door jongens.

Schooluitval

Schooluitval is hoger bij etnische jongeren dan autochtone

Het percentage leerlingen dat voortijdig de school verlaat, varieert van 2,8% bij Antilliaanse leerlingen tot 1,2% bij autochtone Nederlandse leerlingen (Gijsberts 2009). Volgens de statistieken is schooluitval dus hoger onder allochtone leerlingen dan onder autochtone leerlingen. De schooluitval in Haarlem was in het schooljaar 2006-2007 4,8%. Dat was hoger dan het landelijke gemiddelde van 3,9% (SAMS 2010). In de periode na 2007 heeft landelijk de schooluitval sterke daling doorgemaakt. Waarschijnlijk geldt dit ook voor Haarlem. Desondanks is het belangrijk om de vinger aan de pols te houden. De (ervarings)deskundigen Hogenes en Alouani zien schooluitval als een probleem dat bij alle etniciteiten voorkomt:

Sociaaleconomische klassen speelt een rol bij de schooluitval

[Hogenes] Er zit in kleur, zo noem ik het altijd maar, geen verschil. [Alouani] Schooluitval komt veel meer voor in de lagere sociaaleconomische klassen, die gehuisvest zijn in de achterstandswijken.

Hoewel de sociaaleconomische status ongetwijfeld een rol speelt bij de schooluitval, blijf dit ook gelden voor de etnisch factor. Daarom moeten de projecten gericht op het voorkomen van de schooluitval gecontinueerd worden. Het gaat hierbij om projecten als In Balans, PIAS, buddyprojecten, maar ook om de projecten van zelforganisaties in de van huiswerkbegeleiding. De (ervarings)deskundige Sayar, actief in de begeleiding van zelforganisatie bij huiswerkbegeleiding en ouderparticipatie in het onderwijs, merkt hierover op:

Projecten tegen de schooluitval

Wij geven als zelforganisatie voorlichting aan ouders dat hun kinderen op tijd op school moeten zijn. Als ze ziek zijn moet dat gelijk doorgegeven worden. Hierover geven we informatie aan de ouders. Dit geldt ook voor onze bijlessen. We beginnen om tien uur. Dan moeten ze er om tien uur zijn. Komen ze te laat? Dan mogen ze de les niet volgen. Als dat drie keer achter elkaar gebeurt, spreken we met de ouders. Als ze bij ons drie keer achter elkaar te laat komen, komen ze waarschijnlijk ook te laat op school.

Voortijdige schoolverlaters zijn moeilijk te motiveren om weer naar school terug te gaan. Dat dit niet helemaal onmogelijk is, licht (ervarings)deskundige Sayar toe met een voorbeeld uit zijn praktijk:

Na een aanslag op de moskee waren er een paar Turkse jongeren uit de buurt die deze moskee wilden bewaken. Ik kende deze jongeren in eerste instantie niet, maar het contact met de moskee en het culturele centrum had op deze jongeren een positieve uitwerking. Ik heb met hen kennis gemaakt en gevraagd wat zij deden. In een individueel gesprek heb ik hen gestimuleerd om weer naar school en naar het werk te gaan. Bij de meesten is dit gelukt. Het zijn nu keurig nette jongeren. Eentje doet nu zelfs HBO. De rest heeft allemaal een vaste baan. Door te luisteren en advies te geven heb ik dit voor elkaar gekregen.

Het belang van zelforganisaties in het voorkomen van schooluitval met hun activiteiten gericht op ouderen en kinderen moet niet worden onderschat.

Discriminatie binnen het onderwijs

Discriminatie komt vaker voor bij de etnische scholier

Volgens de cijfers, gepresenteerd in de voorafgaande paragraaf, ervaren Turken, Marokkanen en Surinamers veel vaker discriminatie in het onderwijs dan Antillianen en autochtonen. Discriminatie vindt plaats in allerlei sectoren van de leefwereld van een individu, ook in het onderwijs. De last die etnische groeperingen hebben van het huidige politieke klimaat is door veel geïnterviewde (ervarings)deskundigen aangegrepen. Alouani zet uiteen, dat veel Marokkaanse jongeren zich niet geaccepteerd voelen binnen de samenleving:

Politieke klimaat invloed op de discriminatie

Wat je voornamelijk ziet bij jongeren van Marokkaanse afkomst is dat het huidige politieke klimaat in Nederland dat we nu hebben, maakt dat zij heel erg naar elkaar toetrekken en dat ze al van tevoren het gevoel hebben dat het toch niet uitmaakt wat ze doen omdat ze toch niet geaccepteerd worden. Dat merk ik de laatste jaren heel sterk bij Marokkaanse jongeren.

Sayar vertelt over de discriminatie op school:

Een autochtoon kind mag tien keer een fout maken terwijl allochtone kinderen dat maar drie keer mogen doen. Dit zorgt voor een indirect gevoel van discriminatie bij jongeren. Zonder dat er zelfs maar direct wordt gediscrimineerd, al gebeurt dit uiteraard ook, krijgen de jongeren impliciet al een gevoel van discriminatie. Van deze vorm van discriminatie hebben ze veel last op school. De politieke opvattingen van de docent spelen hierbij een rol.

Scholier stapelt frustraties op

De gesprekken met de ervaringsdeskundigen laten zien hoe de frustraties rondom discriminatie zich ontwikkelen. Door discriminatie niet voldoende tegen te gaan, stapelen frustraties zich op. Alouani:

Wat ook een probleem is, is dat heel veel jongeren [bij gevallen van discriminatie] het niet eens thuis vertellen. Ze denken vaak, tsja, mijn vader en moeder kunnen toch niet naar school en met de leerkracht praten omdat ze niet goed Nederlands spreken. (...) De meesten vertellen het niet eens thuis. (...) Heel belangrijk is het, als je aan het puberen bent en je vertelt thuis wat je overkomen is op school, bijvoorbeeld dat een docent discriminerende opmerkingen heeft gemaakt, je dan als ouder meteen ingrijpt door naar school te gaan en de docent ter verantwoording te roepen. Dan leert het kind op de juiste manier zijn of haar recht te halen. Als dit niet gebeurt, krijg je een opstapeling van frustraties, wat in de praktijk vaak plaatsvindt.

De afdelingsleidster vmbo-school Hogenes schetst het probleem vanuit de school:

Ik merk wel dat Marokkaanse kinderen vaker zoiets hebben van, hey waarom ik? Als je ze aanspreekt zeg ik: ja, dat is omdat je dit en dat doet. Niet omdat je een kleurtje hebt maar omdat je dit doet. Dan hebben Marokkaanse kinderen wat meer de neiging om verhaal te halen als je ze aanspreekt. Ze vinden het moeilijk om aangesproken te worden en terechtgewezen te worden. Meer dan de andere etniciteiten in ieder geval.

Geconcludeerd kan worden dat door het politieke klimaat de gevoelens van discriminatie zijn toegenomen. Aan de ene kant wordt gesignaleerd dat de ouders dit probleem onvoldoende op school ter sprake brengen, aan de andere kant wordt gesignaleerd dat door de jongeren overtrokken wordt gereageerd op de op- en aanmerkingen van de docenten. De discussie over discriminatie zal voortgezet worden in de paragraaf over werk en inkomen.

3.3 Conclusie

Onderwijs is een belangrijke factor voor de positie, die mensen in de maatschappij in nemen. Dat geldt voor alle burgers. De kansen op goed onderwijs worden beïnvloed door de maatschappelijke omstandigheden.

Ouders uit etnische groeperingen hechten vaak veel belang aan goed onderwijs voor hun kinderen. Zij zijn zich ervan bewust, dat hun kinderen zonder een goede opleiding geen toekomst hebben in Nederland. Dit geldt niet alleen voor jongens maar ook voor meisjes. Opvallend is dat de schoolprestaties van meisjes hoger liggen dan bij jongens. Ouders uit de etnische groeperingen zijn vaak onvoldoende in staat om hun kinderen adequaat te begeleiden en structuur te bieden in hun dagelijkse bestaan. Ouders uit etnische groeperingen zien de aanpak van deze problemen als een taak van de school. Hoewel er door sommige ouders al belangrijke stappen gezet zijn, en er ook aanzienlijke verschillen zijn tussen de etnische groeperingen, blijft dit voor alsnog een belangrijk probleem.

Het opleidingsniveau van de kinderen is veel hoger dan van de ouders; de kinderen uit de etnische groeperingen hebben echter nog altijd een achterstand ten opzichte van kinderen uit autochtone gezinnen.

De school speelt ook een belangrijke rol bij goede prestaties van de kinderen. Scholen houden zich bezig met het overdragen van kennis. In het algemeen wordt de begeleiding van de kinderen door de school als een taak van de ouders gezien. In het licht van wat in het voorgaande over de taakopvattingen van de ouders is gesteld, is er een duidelijke kloof tussen de opvattingen van de school en de ouders. De begeleiding door de zelforganisaties van ouders en kinderen speelt een belangrijke rol bij het overbruggen van de kloof.

Spanningen tussen ouders uit etnische groeperingen manifesteren zich ook bij de keuze van het voortgezet onderwijs van hun kinderen. De Cito-toets speelt een belangrijke rol bij het schooladvies voor de vervolgopleiding van de kinderen. De kinderen uit alle etnische groeperingen scoren lager dan de autochtone kinderen op de Cito-toets. Vaak wordt dit in verband gebracht met de taalachterstand van de leerlingen uit de etnische groeperingen. Hoewel hierover nog geen valide onderzoeksresultaten beschikbaar zijn, heeft dit er in Zweden toe geleid dat de leerlingen de schoolkeuze in het voortgezet onderwijs op latere leeftijd maken.

Of de Cito-toets nu wel of niet voldoende toegesneden is op allochtone kinderen, veel scholen hebben de neiging om de toetsresultaten van allochtone kinderen in het schooladvies laag te beoordelen. Op de achtergrond spelen negatieve beelden over etnische groeperingen hierbij een rol. Bij de scholen is er onvoldoende besef, dat de wereld veranderd is, ook bij etnische groeperingen. Hierbij botsen de scholen vaak met de ouders, die juist het hoogst mogelijke opleidingsniveau voor hun kinderen wensen. De ouders blijken achteraf vaak het gelijk aan hun kant te hebben. Meer kennis bij de scholen over de achtergronden van hun leerlingen zou een positieve bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van deze spanningen.

De schooluitval is in de afgelopen jaren, zowel bij autochtonen, als bij de etnische groeperingen flink gedaald. De scores op schooluitval bij de jongeren uit de vier etnische groeperingen liggen nog altijd hoger dan bij autochtone jongeren. Overigens zijn er ook tussen de etnische groeperingen onderling grote verschillen. Opvallend is de relatief hoge schooluitval bij Antilliaanse leerlingen. In hoeverre de etnische factor hierin een rol speelt, is niet duidelijk. In de discussie wordt vooral benadrukt dat vooral de lage sociaaleconomische positie hierbij een rol speelt.

Discriminatie op school wordt nog altijd vaker ervaren door leerlingen uit de etnische groeperingen dan door autochtone leerlingen. Er is een verband tussen discriminatie op school en schooluitval. Jongeren uit etnische groeperingen hebben het vaak gevoel, dat zij over één kam geschoren worden met een enkele leerling met dezelfde etnische achtergrond, die zich misdragen heeft. Door deze vooroordelen voelen zij zich niet geaccepteerd.

Hoewel iedereen vol goede bedoelingen is, valt er in de driehoek school-ouders- kind nog veel te verbeteren.

4. Werk en inkomen van de etnische groeperingen

Dit hoofdstuk gaat over werk en inkomen van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse, Antilliaanse en autochtone Nederlanders. Eerst worden de werkloosheid en de arbeidsmarktparticipatie behandeld. Aandacht zal hierbij ook worden besteed aan de positie van vrouwen. Ondernemen is het volgende onderwerp dat zal worden besproken. Daarna zal worden ingegaan op de discriminatie op de arbeidsmarkt.

Van de inkomenssituatie zal een vergelijking worden gemaakt tussen de inkomensniveaus en het gebruik van verschillende uitkeringen door de leden van de verschillende etnische groeperingen.

In het tweede gedeelte van dit hoofdstuk zal dit landelijke beeld worden ingekleurd voor de gemeente Haarlem op basis van de interviews met de (ervarings)deskundigen. In de conclusie worden de belangrijkste bevindingen op een rij gezet.

4.1 Een algemeen beeld over werk en inkomen in Nederland

Conjuncturele schommelingen bepalen werkloosheid

Werk biedt mensen naast een inkomen ook mogelijkheden voor sociale interactie met andere bevolkingsgroepen.

Sinds 1996 is het aandeel werkenden onder migranten en hun nakomelingen aanzienlijk gestegen, ook al blijkt in deze periode het aandeel werkenden onder migranten sterk beïnvloed te worden door de conjuncturele schommelingen. “Werkenden uit de vier grote niet-westerse groepen bereiken steeds vaker hogere sporten van de beroepenladder. Vooral de tweede generatie heeft in de afgelopen tien jaar een grote sprong gemaakt. Het wijst op het ontstaan van een substantiële middenklasse onder niet-westerse migranten in Nederland” (Gijsberts, 2009: 24).

Werkloosheid

Aandeel werkenden onder allochtonen toegenomen maar nog steeds is de werkloosheid hoger

De werkloosheidscijfers² zijn veel hoger bij Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen dan bij autochtonen. Van de Marokkanen is 12% werkloos in 2009. Bij Turken en Surinamers is dit 10% en bij Antillianen is dit 11%. Bij autochtonen is dit percentage veel lager: 4%.

In deze paragraaf wordt steeds gekeken naar werklozen van 15 tot 65 jaar. Zoals tabel 6 laat zien, zijn de werkloosheidspercentages aanzienlijk hoger bij de niet-westerse allochtonen. Dit geldt ook voor de tweede generatie allochtonen. “Deze grotere werkloosheid hangt samen met het feit dat de tweede generatie veel jongeren telt; en jongeren hebben een hoge kans op werkloosheid” (Gijsberts, 2009: 141). Onderstaande tabel geeft de invloed van conjuncturele schommelingen op de werkloosheid onder niet-westerse allochtonen weer.

Allochtonen verliezen hun baan eerder dan autochtonen

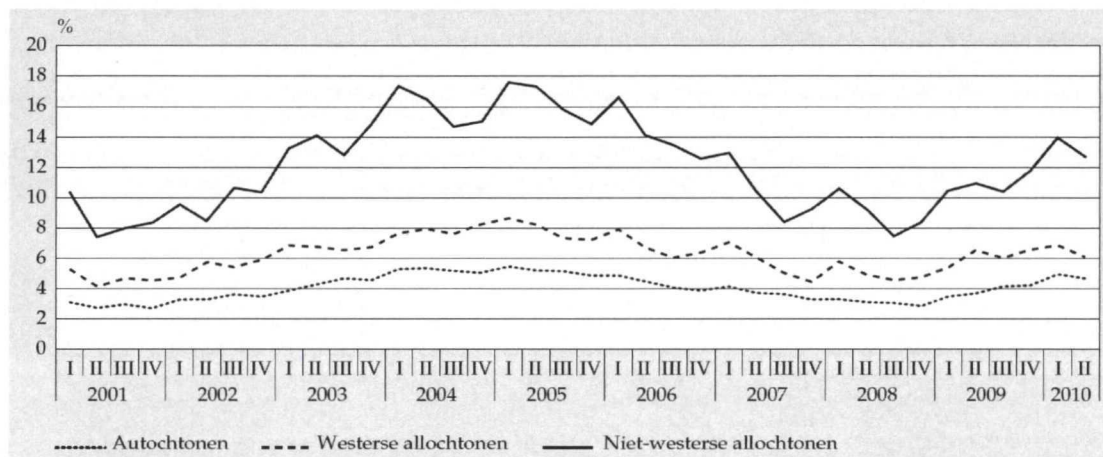
Bij werk en inkomen anno 2011 moet men rekening houden met de invloed van de economische crisis. In economisch slechte tijden verliezen naar verhouding veel niet-westerse allochtonen als eersten hun baan. Deels komt dit doordat zij bovengemiddeld vaak een

² Definitie werklozen volgens het CBS: “Werklozen zijn personen die geen werk hebben, of die een baan van minder dan twaalf uur per week hebben, en die zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week en daarvoor op korte termijn beschikbaar zijn. Zoeken betekent dat men in de laatste vier weken activiteiten heeft ondernomen om een betaalde baan te vinden. Beschikbaar zijn betekent dat men binnen twee weken kan beginnen in een nieuwe werkkring” (Van der Veen, 2010).

flexibele arbeidsrelatie hebben (Van der Veen, 2010). Bij een economisch herstel profiteren de allochtonen bovendien vertraagd. De arbeidsparticipatie van niet-westerse allochtonen is door toedoen van de meest recente economische crisis gedaald, vooral onder Surinamers en Antillianen. De arbeidsparticipatiegraad van niet-westerse allochtonen is lager dan die van autochtonen, ongeacht de leeftijd. Vooral Turkse en Marokkaanse vrouwen bieden zich weinig aan op de arbeidsmarkt (Van der Veen, 2010).

Tabel 9 Werkloosheid sinds 2001

Bron: Van der Veen 2010

Arbeidsmarktparticipatie

De netto arbeidsparticipatie drukt uit welk aandeel in de bevolking (15 tot 65 jaar) een betaalde baan heeft van tenminste twaalf uur per week (werkzame beroepsbevolking). In deze paragraaf gaat het bij (arbeids)participatie altijd om de netto arbeidsparticipatie (Van der Veen, 2010).

Tabel 10 Arbeidsmarktparticipatie

	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Autochtonen
Netto-participatie mannen en vrouwen (Van der Veen 2010)	50%	54%	63%	58%	70%
Netto-participatie mannen (Van der Veen 2010)	61%	66%	65%	65%	78%
Netto-participatie vrouwen (Van der Veen 2010)	39%	42%	62%	51%	62%
Gemiddeld aantal uren per week mannen (Gijsberts 2004)	36 uur	36 uur	36 uur	33 uur	38 uur
Gemiddeld aantal uren per week vrouwen (Gijsberts 2004)	26 uur	28 uur	29 uur	29 uur	25 uur

Van der Veen 2010, Gijsberts 2004

Vrouwen participeren minder op de arbeidsmarkt dan mannen

Vrouwen participeren aanzienlijk minder op de arbeidsmarkt dan mannen. Dat geldt vooral voor Turkse en Marokkaanse vrouwen. In 2009 behoorde, ongeveer vier op de tien Turkse en Marokkaanse vrouwen tot de werkzame beroepsbevolking. Van de Antilliaanse vrouwen participeerde de helft op de arbeidsmarkt. Surinaamse vrouwen werkten even vaak als autochtone vrouwen, zes op de tien hadden een betaalde baan van minimaal twaalf uur per week (Van der Veen, 2010).

Als wordt gekeken naar het aantal uren in de week dat wordt gewerkt, valt op dat autochtone Nederlandse mannen het hoogste aantal uren in de week werken. Autochtone vrouwen werken juist het minste aantal uren in de week vergeleken met vrouwen van de vier etnische groeperingen. Surinaamse en Antilliaanse vrouwen werken het meeste aantal uren in de

week, gevolgd door Turkse vrouwen, daarna Marokkaanse vrouwen, en als laatste pas Nederlandse vrouwen.

Zelfstandig ondernemerschap

Ondernemerschap kan een belangrijke manier zijn voor immigranten om een plaats te verwerven in de Nederlandse maatschappij.

Tabel 11 Zelfstandig ondernemerschap

	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Autochtonen
% zelfstandige ondernemers	4,0%	5,5%	4,7%	3,5%	7,1%
Grootste branche van zelfstandige ondernemers	Detail-Handel	Detail-handel	Persoonlijke diensten	Bouw	Detail-handel

Van der Veen 2010, Gijsberts 2009

Etnisch ondernemerschap neemt toe

Het aantal ondernemers onder de migranten is de afgelopen tien jaar spectaculair gegroeid. Positief is verder dat de spreiding van migrantenondernemers over verschillende branches steeds groter wordt en dat de overlevingskansen in de laatste tien jaar zijn verbeterd. “Niet-westerse ondernemers houden het langer vol, steeds minder bedrijven houden er in het eerste jaar mee op, al doen autochtone ondernemers het op dit punt nog aanzienlijk beter”. Van alle niet-westerse groepen zijn personen uit de Chinese en Turkse groep het vaakst actief als zelfstandig ondernemer (Gijsberts, 2009: 25).

Gegevens over zelfstandig ondernemerschap zijn ontleend aan de registers van de Kamer van Koophandel (zoals geciteerd in Gijsberts, 2009). De KvK-gegevens hebben als voordeel dat ze van alle bronnen het meest recente beeld geven. Omdat het registratiegegevens betreft, is bovendien detaillering naar kleinere migrantengroepen mogelijk. Bij de cijfers van de Kamer van Koophandel gaat het om personen die zich inschrijven.

Ondernemerschap komt bij autochtone Nederlanders meer voor dan bij allochtone Nederlanders. Van de vier etnische groeperingen kennen Turken het hoogste percentage zelfstandig ondernemerschap. Of het bedrijf daadwerkelijk van de grond komt of dat er winst wordt gemaakt, is daarmee niet gezegd. Detailhandel is bij de etnische minderheden, evenals bij autochtonen, de belangrijkste vorm van ondernemerschap (Gijsberts, 2009).

Discriminatie

In de onderstaande tabel wordt de ervaring van discriminatie rondom arbeid weergegeven.

Tabel 12 Discriminatie

	Marokkanen N=1190	Turken N=1129	Surinamers N=71	Antillianen N=36	Autochtonen N=2886
Discriminatie op sollicitatie	37%	31%	21%	17%	19%
Discriminatie op de werkvloer	27%	29%	28%	25%	16%

De Graaf, 2010a

Discriminatie bij sollicitatie en op werkvloer

Bij “discriminatie op sollicitatie” gaat het om het percentage van de respondenten dat “een enkele keer” tot “redelijk vaak” discriminatie ervaart bij sollicitaties voor een stage of een baan. De tabel 9 laat zien dat Marokkanen, Turken en Surinamers hier veel meer last van zeggen te hebben dan autochtone Nederlanders en Antillianen (De Graaf, 2010a). Bij “discriminatie op werkvloer” is het meteen duidelijk dat het percentage van de respondenten dat “een enkele keer” tot “redelijk vaak” discriminatie ervaart op de werkvloer bij de vier etnische groeperingen veel hoger is dan bij autochtone Nederlanders (De Graaf, 2010a).

Recent onderzoek van de VU (Vrije Universiteit van Amsterdam) heeft discriminatie in de Nederlandse uitzendbranche in kaart gebracht. Loeters en Backer (2011), deden zich voor als een fictief callcenterbedrijf dat op zoek was naar een groot aantal nieuwe medewerkers. Bij het gesprek lieten ze weten dat ze geen Marokkaanse, Turkse of Surinaamse medewerkers wilden. Bij elke etniciteit gaven ze hier een stereotype redenering voor. Van Marokkanen werd gezegd dat ze onbetrouwbaar waren en van Surinamers werd gezegd dat ze lui waren. Ook voegden ze eraan toe dat het niet uitmaakte dat ze “prima Nederlands” spreken; ze hadden al “veel verhalen gehoord over deze mensen en op televisie en in de kranten wordt ook al nooit iets goeds gezegd”. 187 uitzendbureaus werden benaderd en 76,8% willigde het verzoek in. Sommige uitzendbureaus gaven weliswaar aan dat discriminatie verboden is, maar gingen toch op het verzoek in (Loeters en Backer, 2011).

Uitkeringsafhankelijkheid

Een andere manier om de omvang van economische inactiviteit te bezien, is door het in kaart brengen van de mate waarin migrantengroepen zijn aangewezen op een uitkering. Deze verschilt van de hierboven gepresenteerde benadering op basis van werkloosheidscijfers.

Tabel 13 *Uitkeringsafhankelijkheid*

	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Autochtonen
% met bijstandsuitkering	12,6%	8,6%	7,3%	9,8%	1,6%
% met werkloosheidsuitkering	2,8%	3,2%	3,3%	3,4%	1,7%
% met arbeidsongeschiktheidsuitkering	6,4%	10,6%	7,6%	4,3%	7,1%

Van der Veen, 2010

Niet alle personen zonder werk behoren tot de werkloze beroepsbevolking. Veel personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering, behoren hier niet toe, omdat ze niet naar werk hoeven te zoeken.

Verschillen per groep in uitkeringsafhankelijkheid

Autochtone Nederlanders zijn het minst vaak afhankelijk van een uitkering. Opvallend is dat elke etnische groeperingen zijn eigen uitkeringspatroon heeft. Bij bijstandsuitkeringen is het percentage Marokkanen het hoogst (12,6%). Bij de werkloosheidsuitkeringen scoren de Antillianen het hoogst (3,4%). Ten slotte is bij de arbeidsongeschiktheidsuitkering het aandeel bij de Turken het hoogst (10,6%).

Inkomenssituatie

Werk en inkomen hangen sterk met elkaar samen. Nu de werksituatie is onderzocht, zal de inkomenssituatie van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse, Antilliaanse en autochtone Nederlanders worden bezien. In de onderstaande tabel wordt de inkomenssituatie van de vier etnische groepen en autochtone Nederlanders geschetst.

Tabel 14 *Inkomenssituatie*

Inkomensverschillen

	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Autochtonen
Gezamenlijk inkomen³ per huishouden	€1050,- N=1190	€1300,- N=1129	€1500,- N=71	€1400,- N=36	€1800,- N=2886
Moeite om rond te komen	31% N=1190	35% N=1129	35% N=71	18% N=36	19% N=2886

De Graaf 2010a

Uit tabel 14 blijkt dat Marokkanen het laagste gezamenlijk inkomen en autochtone Nederlanders het hoogste gezamenlijk inkomen opgeven. De “moeite om rond te komen” laat een

³ Gezamenlijk inkomen is het inkomen van het huishouden: de respondent en indien van toepassing, de partner van de respondent (De Graaf, 2010a).

Leven in
armoede

ander beeld zien. Van de Antillianen en autochtonen geven respectievelijk 18% en 19% aan moeite te hebben om rond te komen. Opvallend hierbij is dat het inkomen van autochtonen gemiddeld €400,- hoger is. Het aandeel van de Marokkanen, Turken en Surinamers die moeite hebben om rond te komen is respectievelijk 31%, 35% en 35%. Ook hier loopt het gezamenlijk inkomen en de moeite om rond te komen niet synchroon. Hierbij nog kan worden aangetekend, dat deze gegevens gebaseerd zijn op (subjectieve) uitspraken van de mensen zelf.

Tabel 15 Lage-inkomensgrens

	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Autochtonen
% lage-inkomensgrens	28,3%	21,9%	14,4%	21,3%	4,8%
% langdurig onder lage-inkomensgrens	17,1%	10,5%	5,7%	8,0%	1,4%

Van der Veen, 2010

Inkomens-
verschillen
tussen autochto-
nen en allochto-
nen

Naast “moeite om rond te komen” in relatie tot inkomen kan nog op een andere manier naar het inkomen worden gekeken. In tabel 15 is de lage-inkomensgrens geïntroduceerd. Het afbakenen van de categorie personen in een huishouden met kans op armoede gebeurt op basis van de lage-inkomensgrens. In 2008 bedroeg de lage-inkomensgrens voor een alleenstaande 920 euro netto per maand. Niet-westerse allochtonen hebben veel vaker een inkomen onder de lage-inkomensgrens dan autochtonen en westerse allochtonen. In de tabel wordt onderscheid gemaakt tussen mensen die langdurig een laag inkomen hebben of slechts een laag inkomen hebben gedurende een jaar. Het percentage huishoudens van de etnische groeperingen onder de lage-inkomensgrens is minimaal drie keer hoger bij de verschillende etnische groepen dan bij autochtone Nederlanders. Bij Marokkanen is dit ruim vijf keer zo hoog. Bij langdurige armoede zijn de verschillen zelfs nog groter.

4.2 Werk- en inkomenssituatie etnische groeperingen in Haarlem

In de onderstaande paragraaf wordt een beeld geschetst van de Haarlemse situatie over werkloosheid, ondernemerschap, arbeidsmarktparticipatie van vrouwen, uitkeringsafhankelijkheid, inkomenssituatie en discriminatie. Voor de interpretatie van de Haarlemse situatie is gebruik gemaakt van de landelijke gegevens, gegevens van bureau O&S (bureau onderzoek en statistiek) en het Haarlemse CWI. Voor de inkleuring van deze gegevens is wederom gebruik gemaakt van de interviews met (ervarings)deskundigen.

Werkloos-
heid per etnische
groepering

Werkloosheid onder allochtonen in Haarlem

Van de totale beroepsbevolking in Haarlem zijn er 3631 (3,8%) werkloos op 1 januari 2012, waarvan er 723 (18,6%) afkomstig zijn uit de vier etnische groeperingen. Van deze werklozen zijn er 96 afkomstig uit Suriname, 33 afkomstig uit de Nederlandse Antillen/Aruba, 311 afkomstig uit Turkije en 283 afkomstig uit Marokko (werkbedrijf UWV 2012). Hieruit kan worden afgeleid, dat de werkloosheidspercentages bij de vier etnische groeperingen, evenals op landelijke niveau, veel hoger liggen dan bij de autochtone beroepsbevolking. Gemiddeld zijn de percentages twee maal zo hoog als bij de autochtone beroepsbevolking.

Werkloosheid bij
etnische
groeperingen
hoger dan bij
autochtonen

Bij de werkloosheid speelt ook het onderwijsniveau een rol, zoals onderstaande tabel laat zien:

Tabel: 16 Niet-werkende werkzoekenden naar onderwijsniveau en herkomst

Niet werkende werkzoekenden per 1 januari 2011						
Onderwijs naar etniciteit						
			Turken	Marokkanen	Surinamers	Antill./Arubanen
lager onderwijs of	geslacht	M	54	75	14	4

minder						
		V	58	65	12	5
vmbo	geslacht	M	43	38	11	9
		V	16	23	13	4
mbo/havo/vwo	geslacht	M	38	32	23	12
		V	19	13	12	8
hbo/wo	geslacht	M	5	10	5	2
		V	3	7	8	4
Totaal			236	263	98	48

Bron: UWV werkbedrijf

Bijna de helft van de Turken en meer dan de helft van de Marokkanen, die op zoek zijn naar werk hebben, heeft alleen lager onderwijs gehad. (Ervarings)deskundige El Aichi merkt hierover op:

Ik denk dat er meer werkloosheid is bij Marokkanen dan bij Turken. De Marokkanen hebben heel weinig diploma's. Vroeger had je veel industrie waar je terecht kon zonder een diploma. Dat is niet meer zo. Tegenwoordig moet je al voor een schoonmaakbaantje een diploma hebben. Daarom raken mensen niet alleen hun banen kwijt, maar komen ze ook niet meer aan de bak. Hierdoor neemt de langdurige werkloosheid bij deze groeperingen nog steeds toe.

Arbeidsmarktparticipatie vrouwen

Er is een aanzienlijke kloof in netto-participatie tussen autochtone vrouwen enerzijds en Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse vrouwen anderzijds. Autochtone vrouwen hebben een hogere netto-participatie. Als er echter wordt gekeken naar het aantal uren dat deze vrouwen werken, is het juist andersom. Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse werkende vrouwen, werken meer uren in de week dan autochtone werkende vrouwen. Hiervoor hadden de (ervarings)deskundigen geen verklaring. De lagere netto-participatie hield volgens de (ervarings)deskundigen verband met de traditionele levensopvatting van allochtone vrouwen.

Deze traditionele levensopvatting en levensstijl kan ongunstig uitwerken wanneer de man uitvalt en de vrouw alleen komt te staan. Niet alleen wegvallende inkomsten vormen dan een probleem, ook een gebrek aan kennis om voor zichzelf te zorgen wordt dan zichtbaar. Rahmouni, (ervarings)deskundige van de Haarlemse schuldhulpverlening, komt dit in zijn werk vaak tegen:

Je hebt natuurlijk ook heel veel, hoe moet ik dit zeggen, vrouwen, die getrouwd zijn geweest en waar de man thuis zogenaamd alles regelde voor zijn vrouw. Na een scheiding komt zo'n vrouw opeens in een wereld waarvan ze denkt: hoe moet dit allemaal? Het gaat dan om een wereld, waarin je allerlei dingen moet aanvragen en waarin zij niet in staat is om de goede weg te bewandelen.

Overigens hebben zowel (ervarings)deskundige Rahmouni als El Aichi aangegeven dat er veel verandering is op het gebied van arbeidsmarktparticipatie van vrouwen uit Marokkaanse en Turkse groeperingen; (ervarings)deskundige Alouani onderstreept dit. Vanuit haar stichting voor Marokkaanse vrouwen in Haarlem organiseert zij veel bijeenkomsten om de arbeidsmarktparticipatie van Marokkaanse vrouwen te bevorderen. Door vrouwen te stimuleren actief te worden binnen een vereniging en daarmee hun zelfvertrouwen te bevorderen, hoopt ze de stap naar de arbeidsmarkt voor hen te verkleinen. Er worden door haar ook bijeenkomsten georganiseerd waarbij vrouwen met een bijzondere baan of functie centraal staan. Zo kunnen meer vrouwen zien dat het best mogelijk is om zichzelf op een dergelijke manier te ontplooiën. Alouani:

Vrouwenemancipatie, waar Nederlanders heel lang over hebben gedaan, gaat nu veel sneller bij Marokkaanse vrouwen dan het bij autochtone Nederlandse vrouwen is gegaan. Als je kijkt in hoeverre de onderwijspositie en de arbeidsmarktpositie verbeteren, zie je ook dat dit heel snel gaat. Je hebt nu vrouwelijke taxichauffeurs, buschauffeurs, managers, je hebt van alles. Ik vind het echt prachtig als je dat ziet. Dat is toch iets dat zich door de jaren heen ontwikkeld heeft.

Arbeidsmarktparticipatie van vrouwen is een belangrijke graadmeter voor emancipatie. Arbeidsmarktparticipatie is niet alleen bevorderlijk voor de emancipatie van vrouwen, maar hiermee geven zij hun kinderen ook het goede voorbeeld. Naast zelforganisaties vervullen ook de moedercentra in Haarlem hier een belangrijke rol.

Ondernemerschap van de etnische groeperingen

Van de vier etnische groepen is het percentage zelfstandige ondernemers landelijk het hoogste bij Turken. Daarna volgen de Surinamers, Marokkanen en Antillianen. (Ervarings)deskundige Rahmouni merkt hierover op:

Ik ben zelf Marokkaan. Maar als ik kijk naar Haarlem, dan vind ik Turken wel echte ondernemers. Ze werken hard. Dat vind ik bij Marokkanen wel wat minder.

Ondernemerschap is bevorderlijk voor de integratie van een etnische groep in het land van aankomst. Zij kunnen zo op eigen wijze vorm geven aan de werkomgeving. In een omgeving waar niet alle gewoontes hetzelfde zijn kan dit positief uitwerken op de samenleving. (Ervarings)deskundige El Aichi licht toe:

Ik denk dat ondernemerschap belangrijk is, als je veel werkloosheid onder allochtonen hebt. De geschiedenis heeft ons wel een beetje geleerd dat een allochtone ondernemer sneller een allochtoon in dienst zou nemen dan een autochtoon. Dat heeft te maken met het feit dat zij de cultuur beter begrijpen. Daardoor kun je ook begrijpen waarom autochtonen sneller een autochtoon in dienst nemen. Het is de kunst om zelf creatief te blijven en je baantjes zelf te creëren.

In een samenleving waar het samenleven tussen verschillende culturen niet altijd even gemakkelijk verloopt, kan het een oplossing zijn om niches te benutten, waar iemand zelf een werksituatie kan vormgeven. Het is belangrijk dat ondernemerschap gestimuleerd wordt.

Discriminatie bij sollicitatie en op de werkvloer

Het landelijke beeld van discriminatie van etnische groeperingen werd door de ervaringsdeskundigen uit Haarlem bevestigd. Over discriminatie van personen uit de vier etnische groeperingen konden de geïnterviewde (ervarings)deskundigen veel voorbeelden geven. (Ervarings)deskundige Brown, een actieve Antilliaan:

Bij sollicitaties heb ik het voordeel een voornaam te hebben, die niet als de voornaam van een allochtoon klinkt; dat sluit discriminatie in het beginstadium van de sollicitatieprocedure voor een groot deel uit, als het mogelijk is om informatie over mijn geboorteland weg te laten. Echter, bij een face-to-face sollicitatiegesprek is discriminatie nog steeds mogelijk. Op mijn laatste baan ging het niet goed, toen ik daar ging solliciteren. Ik had goede papieren. Ik heb gesolliciteerd met alleen maar mijn naam, zonder geboorteplaats of wat dan ook. Toen werd ik uitgenodigd op een gesprek. Het ging heel goed. De man zei: je weet veel meer dan ik en je bent goed. Het klikte heel erg. Binnen een week krijg je een bericht zei hij. Ik ging daar met een goed gevoel weg. Tot de dag van van-

daag heb ik nog niks gehoord. Ik heb heel vaak gebeld. De ene keer zeiden ze dat hij er niet was, de andere keer zeiden ze dat hij er niet meer werkte.

Zoals in de vorige paragraaf vermeld, discrimineert driekwart van de Nederlandse uitzendbranches desgevraagd op etniciteit. Er werd zelfs door sommige uitzendbureaus aangegeven dat het mogelijk was om op namen te selecteren en zodoende de Marokkaanse, Turkse of Surinaamse namen niet uit te nodigen voor een gesprek.

Echter, alle geïnterviewde (ervarings)deskundigen onderstreepten het belang van de eigen verantwoordelijkheid. Ondanks het feit dat er discriminatie plaatsvindt, is het aan het individu om er het beste van te maken. (Ervarings)deskundige Rahmouni vertelt:

Ik vind dat je zelf verantwoordelijk bent. Het ligt er ook aan hoe je zelf overkomt en hoe je jezelf presenteert. Als je bij een sollicitatie gesprek gaat praten met een soort straattaal, ja dan wordt je niet aangenomen. Slecht taalgebruik, daar hebben heel veel jongens en meisjes last van. Het komt vaak voor, dat ze daarom niet aangenomen worden. Ik maak ook weleens mee, dat ik in de bus zit en dat ik dan Marokkanen hoor praten in het Nederlands en dat ik denk: heremetijd, heb je nooit school gehad of zo? En dan zie ik ze met een schooltas op hun rug. En dan denk ik: zegt jouw leraar nooit op school dat je normaal Nederlands of ABN moet spreken? Ze hebben zo'n bepaald accent. Dat is niet alleen bij Marokkanen het geval, maar ook bij Turken en ook bij Surinamers.

Ook door (ervarings)deskundige El Aichi worden straattaal en houding genoemd als oorzaak van discriminatie:

We werken ook met jongeren die op een of andere manier niet aan de bak komen. Dat heeft vaak met houding te maken. Ze hebben gewoon soms zo'n houding van "naja, fuck jou, weet je". Ze hebben allemaal vaardigheden nodig die aangeleerd moeten worden zodat ze weten hoe ze een sollicitatiegesprek kunnen voeren. Eigen netwerken kunnen ook een rol spelen bij het vinden van een baan.

Het onderstrepen van de eigen verantwoordelijkheid bij discriminatie moet voorkómen dat ze onnodig in een slachtofferrol worden geduwd. Een etnische minderheid of seksuele minderheid, die aangeeft slachtoffer te zijn van discriminatie, erkent hiermee het gebrek aan controle over eigen leven. Dit wordt niet graag toegegeven. Het onderstrepen van de eigen verantwoordelijkheid wordt daarmee tot een afweermechanisme dat de kracht geeft om niet bij de pakken neer te gaan zitten. El Aichi:

Als je vertrouwen hebt in jezelf is het aan te raden om gewoon door te blijven gaan en door te blijven solliciteren. Besef dat je leven niet afhangt van die ene rotte appel [werkgever] die er toevallig tussen zit. Je hoeft je daar niks van aan te trekken. Gewoon doorgaan. Je kunt discriminatie niet uitroeien.

Desondanks is het duidelijk dat de weg van onderwijs naar een baan voor de vier etnische groeperingen moeilijker is dan voor autochtone Nederlanders. Discriminatie is met de algemene wet gelijke behandeling verboden. Het kan daarom juridisch worden afgedwongen dat dit niet plaatsvindt. Op discriminatie moet ook binnen de gemeente sterk gecontroleerd worden. De geïnterviewde (ervarings)deskundigen El Aichi en Asha Soedhwa gaven aan dat het ambtenarenbestand van de gemeente Haarlem bij lange na niet een afspiegeling vormt van de samenleving. De gemeente heeft zich tot doel gesteld om in 2010 een afspiegeling te zijn van de samenleving. (Ervarings)deskundige El Aichi zegt daar het volgende over:

Als je de vraag stelt, hoeveel allochtone ambtenaren Haarlem heeft, kunnen ze niet eens een cijfer noemen. Het antwoord dat wij krijgen is: wij registreren niet op afkomst, bla bla bla. Zo proberen zij aan hun taakstelling te ontkomen.

Etnische registratie is in het verleden ernstig misbruikt, maar het verbod op etnische registratie kan ook gebruikt worden als een manier om de werkelijkheid te maskeren. Er moet daarom een tussenweg gevonden worden. Het is namelijk mogelijk om te meten of de doelstelling voor 2010 gehaald is door middel van surveys. Op die manier wordt er niet op etniciteit geregistreerd, maar kan er wel getoetst worden of beleidsdoelstellingen zijn gehaald.

Bij (ervarings)deskundige El Aichi bestaat het sterke vermoeden dat dit niet is gehaald:

Van mij hoeven ze niet op etniciteit te registeren, want ik kan je zó wel vertellen dat het niet is gehaald. Ik ken alle allochtonen bij de gemeente en ik kan je vertellen dat dat nog lang geen 10 procent is.

Het is daarom belangrijk om het stilzwijgen rondom etniciteit te doorbreken.

Uitkeringsafhankelijkheid

Leden van de vier etnische groeperingen komen sneller in een uitkeringssituatie terecht. Zij blijven ook langer van een uitkering afhankelijk. Het aantal uitkeringsstrekkers dat gebruikmaakt van een bijstandsuitkering onder allochtonen is relatief hoog, zoals de volgende tabel laat zien.

Tabel: 17 Bijstand (WWB) ontvangers naar etniciteit en geslacht per 31 12 2010

	M	V	totaal
Turken	53	84	137
Marokkanen	116	66	182
Surinamers	35	34	69
Antill./Arubanen	12	24	36
Overige allocht.	369	361	730
Autochtonen	619	697	1316
Totaal	1204	1266	2470

Bron: O&S (bureau onderzoek en statistiek Haarlem)

Jongeren en uitkeringen

(Ervarings)deskundige Rahmouni verbaast zich er vaak over, dat ook jongeren zo lang in een uitkeringssituatie zitten:

Ik kom regelmatig jonge mensen tegen, waarvan ik denk: die kunnen heus wel werken. Hoe is het mogelijk dat je al die jaren een uitkering hebt gekregen? Mensen in de schuldsanering zijn meestal niet zo gemotiveerd om te werken. Want ze weten: alles wat ik meer verdien moet naar de schuldeisers toe. Het maakt hierbij eigenlijk niet zoveel uit of het nou Nederlanders of Turken zijn. Het is in principe gewoon hetzelfde.

Ouderen en uitkeringen

Niet alleen bij jongeren, maar ook bij ouderen komt uitkeringsafhankelijkheid veel voor. Volgens (ervarings)deskundige El Aichi is dat "verborgen werkloosheid", het gaat om mensen die in de WAO terechtkomen en er niet meer uitkomen. Dit komt uiteraard zowel bij autochtonen als bij allochtonen voor, maar hangt ook voor een groot deel samen met het lage opleidingsniveau en de stijgende diploma-eisen voor laaggeschoolde arbeid, zoals besproken in de paragraaf over werkloosheid. Een bijkomend probleem is dat er veel analfabetisme is onder deze allochtone ouderen, waardoor zij uitkeringen mislopen. Er is meer geld voor hen beschikbaar, maar omdat zij niet de kennis hebben om hier aanspraak op te maken, blijven zij een laag inkomen houden. Zowel Rahmouni als El Aichi kennen hiervan veel voorbeelden. Rahmouni:

Ouderen weten niet echt de weg te vinden naar kwijtscheldingen van verschillende instanties. Als je zo 'n intakegesprek hebt, ga je kijken hoe je iemand kan helpen. Krijgt hij wel wat hij hoort te krijgen per maand? Zo niet, dan ga je

doorverwijzen. Er zijn heel veel voorzieningen die mensen laten liggen. Ouderen weten hun weg daarin niet te vinden. Ze weten meestal niet waar ze allemaal aanspraak op kunnen maken.

Uitkeringsafhankelijken moeten weten waar ze recht op hebben. Met de wirwar aan regelingen in Nederland kan het voor laaggeschoolden, vooral als die slecht Nederlands spreken, moeilijk zijn om te weten waarvoor je in aanmerking komt. Uitkeringsafhankelijken moeten ook weten wat hun plichten zijn.

In dit verband geeft (ervarings)deskundige El Aichi aan dat de gemeente veel mogelijkheden voor werkverschaffing laat liggen.

We zijn hier heel dichtbij Schiphol, daar zijn veel banen te vinden waar ze zouden kunnen werken. Mogelijk is dit een manier om mensen die kunnen werken, aan het werk te krijgen.

Inkomenssituatie

Van personen met een jaarinkomen, is het gemiddelde besteedbaar inkomen in Haarlem €30.000. Voor heel Nederland is dit €28.300. De gemiddelde Haarlemmer heeft dus een hoger gemiddeld inkomen dan de gemiddelde Nederlander. Onder autochtonen in Haarlem is het gemiddelde besteedbaar inkomen van personen met een heel jaarinkomen €30.800. Onder allochtonen is dit €26.800. Bij niet-westerse allochtonen is dit €21.800.

Ondanks dit gemiddeld aanzienlijk lagere inkomen van niet-westerse allochtonen in Haarlem zitten er volgens Rahmouni van de Haarlemse schuldhulpverlening relatief niet meer niet-westerse allochtonen in het bestand van de schuldhulpverlening. Rahmouni:

De verschillen tussen de aantallen autochtonen en allochtonen in de schuldhulpverlening zijn gering. Ik denk dat buitenlandse mensen wat eerder op familieleden terugvallen door geld te lenen. Een andere mogelijkheid is, dat zij zich schamen om de stap te zetten naar de schuldhulpverlening.

Rahmouni sprak vooral over Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Surinamers en Antillianen hebben volgens de geïnterviewde (ervarings)deskundigen minder financiële problemen. Door El Aichi werd hierover het volgende opgemerkt:

Ik heb veel te maken met Marokkanen en Turken, maar minder met Surinamers en Antillianen. Die laatste groeperingen zie ik ook als groeperingen die wel geïntegreerd zijn en die goed de weg weten te vinden. Dat kan te maken hebben met het feit dat zij eerder in Nederland waren of met het feit dat zij een voor-sprong hebben qua taal. Veel problematiek komt voort uit het feit dat men de taal niet machtig is. Bij Surinamers en Antillianen is dat veel minder het geval.

4.3 Conclusie

Er is een sterk verband tussen onderwijs enerzijds en werk en inkomen anderzijds. Het relatief lage onderwijsniveau van de etnische groeperingen in vergelijking met de autochtone Nederlanders is van invloed op hun positie op het terrein van werk en inkomen. Dit is vooral zichtbaar bij de werk- en inkomenssituatie van de eerste generatie. Ook andere factoren, zoals discriminatie bij sollicitaties en op de werkvloer, dragen niet bij tot een versterking van hun positie op de arbeidsmarkt en hun inkomenssituatie.

Achtereenvolgens worden enkele conclusies getrokken met betrekking tot werkloosheid en arbeidsmarktparticipatie, inkomenssituatie en uitkeringsafhankelijkheid en discriminatie van etnische groeperingen.

Werkloosheid en arbeidsmarktparticipatie

De werkloosheid is bij de vier etnische groeperingen veel hoger dan bij de autochtonen. Dit geldt ook voor langdurige werkloosheid. Bij Marokkanen en Antillianen is de werkloosheid zelfs twee maal zo hoog.

De kans, dat dit op korte termijn verbetert, is niet groot. Het aantal banen waarvoor weinig scholing nodig is, neemt nog steeds af. In het algemeen worden voor veel banen de scholingseisen (te) hoog gesteld. Overigens spelen bij het verwerven van een baan sociale netwerken een steeds belangrijker rol. Mannen en vrouwen uit de vier etnische groeperingen beschikken vaak minder over de hiervoor relevante netwerken. Wel is dit een extra impuls voor de totstandkoming van eigen bedrijven met producten, die in eerste instantie gericht zijn op de eigen achterban.

Discriminatie bij sollicitaties zorgt ervoor, dat ook hoger opgeleide jongeren uit etnische groeperingen moeilijker toegang hebben naar werk. Het huidige klimaat in de politiek en de samenleving is niet bevorderlijk voor een actieve participatie op de arbeidsmarkt. De Turken en Marokkanen moeten binnen veel bedrijven verantwoording afleggen aan autochtonen over misdragingen van representanten uit hun herkomstgroep.

Arbeidsmarktparticipatie van vrouwen draagt niet alleen bij aan het gezinsinkomen, maar heeft ook een emanciperende werking. Vrouwen krijgen hierdoor niet alleen een eigen inkomen, waardoor zij minder afhankelijk worden van de man. Noodzakelijk is ook dat de zorg voor de kinderen een taak wordt, die steeds meer tussen vader en moeder gedeeld wordt. Hoewel de arbeidsmarktparticipatie bij allochtone vrouwen lager is dan bij autochtone vrouwen is de gemeente Haarlem met de moedercentra op de goede weg. Deze organisaties hebben een positieve uitwerking op de (arbeidsmarkt)participatie van vrouwen.

Inkomens- en uitkeringssituatie

De belangrijkste uitkomst binnen dit domein is dat de inkomenspositie van vier etnische groeperingen slechter is dan de inkomenspositie van autochtone Nederlanders. Zij zijn vaker werkloos en daardoor vaker (langdurig) afhankelijk van een uitkering. Hierdoor leven ook meer allochtonen onder de lage-inkomensgrens. Door de economische crisis kan dit heel snel toenemen. Dit geldt zowel voor Nederland als geheel als voor Haarlem. De allochtonen doen echter relatief minder vaak een beroep op schuldsanering. Een verklaring hiervoor is, dat de onderlinge solidariteit binnen de etnische gemeenschappen, met name bij Marokkanen en Turken, groot is. Hierbij kan nog worden aangetekend dat bij dat mensen uit deze groeperingen zich mogelijk schamen om met hun armoedeproblemen bij instanties aan te kloppen. Het gevaar dreigt dat langzamerhand een nieuwe onderklasse ontstaat, waarvan de allochtonen een substantieel deel zullen uitmaken.

5. Maatschappelijke participatie bij de etnische groeperingen in Nederland

In dit hoofdstuk wordt de invloed van de maatschappelijke participatie⁴ van de vier etnische groeperingen op de maatschappelijke positie behandeld. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen participatie op macroniveau, mesoniveau en microniveau. In hoeverre participeren de leden van de etnische groeperingen op de verschillende niveaus: politiek, maatschappelijk en in de woonomgeving?

Na het algemeen beeld wordt ingegaan op de situatie in Haarlem. Naast enkele kwantitatieve gegevens zal hierbij voornamelijk geput worden uit de interviews met de zelforganisaties. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele conclusies.

5.1 Het landelijke beeld van de maatschappelijke participatie

In deze paragraaf wordt aan de hand van landelijke data een beeld geschetst van de maatschappelijke participatie. De onderwerpen, die hierbij ondermeer aan de orde komen, zijn: de betrokkenheid bij mensen in hun omgeving, zowel binnen als buiten de eigen etnische groepering; de inzet als vrijwilliger voor maatschappelijke organisaties, deelname en betrokkenheid bij de politiek, de oriëntatie op Nederland; het vertrouwen in andere mensen en in instituties, enzovoorts.

Participatie op macroniveau

Er wordt begonnen met een overzicht van politiek vertrouwen, interesse en stemgedrag. In onderstaande tabel wordt dit in beeld gebracht⁵.

Tabel 18 Politiek vertrouwen, interesse en stemgedrag

	Marokkanen N=1190	Turken N=1129	Surinamers N=71	Antillianen N=36	Autochtonen N=2886
Interesse in politiek	50%	40%	38%	35%	52%
Stemmen Tweede Kamer	68%	67%	75%	77%	80%
Stemmen Gemeenteraad	60%	62%	49%	56%	64%
Vertrouwen in de politiek	25%	24%	22%	35%	36%
Vertrouwen in de overheid	39%	43%	40%	50%	46%

De Graaf 2010a

“Interesse in politiek” geeft het percentage van de respondenten aan dat “zeer geïnteresseerd” tot “tamelijk geïnteresseerd” antwoordden op de vraag: “In welke mate bent u geïnteresseerd in politieke onderwerpen?” Uit de tabel blijkt dat bij de Marokkanen en autochtonen het percentage geïnteresseerden in de politiek het hoogst is (50%). Het aandeel van de Antillianen met interesse in de politiek is het laagst (35%). Bij Surinamers en Turken ligt het percentage wat hoger, respectievelijk 38% en 40%.

De percentages “stemmen voor de Tweede Kamer” geeft een ander beeld. De vraag luidde: “Als er op dit moment verkiezingen zouden zijn voor de Tweede Kamer, zou u dan gaan stemmen? Ga er hierbij van uit dat u mag stemmen”. De percentages betreffen de respondenten die “zeer waarschijnlijk wel” en “waarschijnlijk wel” antwoordden. Uit de tabel blijkt dat autochtone Nederlanders het vaakst zeggen van plan te zijn te gaan stemmen, gevolgd door

⁴ Onder maatschappelijke participatie verstaan wij het geheel van sociale interactie en communicatie tussen burgers, groeperingen en organisaties binnen de samenleving. De participatie is van invloed op de sociale samenhang binnen de samenleving en de wijze waarop deze georganiseerd is.

⁵ De Graaf, 2010a; de tabel is opgemaakt uit kwantitatieve cijfers van de *Netherlands Longitudinal Lifespan Survey* (NELLS).

de Antillianen, Surinamers, Marokkanen en Turken (De Graaf, 2010a). Dezelfde vraag is gesteld voor de gemeenteraad. Hieruit blijkt dat alle groeperingen minder gaan stemmen bij de gemeenteraad. Wederom geven autochtonen het meest aan te gaan stemmen. Wat opvalt is, dat Surinamers en Antillianen die relatief vaak aangeven te gaan stemmen bij de Tweede Kamer verkiezingen het minst gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen. Dit zou kunnen betekenen dat Surinamers en Antillianen relatief minder binding hebben met de gemeentepolitiek.

De vragen over vertrouwen in de politiek en vertrouwen in de overheid luiden: “Wilt u voor elk van de volgende instellingen aangeven hoeveel vertrouwen u er in heeft?... de politiek ... de overheid”. De scores zijn de percentages van de respondenten uit de verschillende groeperingen, die “heel veel vertrouwen” en “tamelijk veel vertrouwen” als antwoord gaven. Duidelijk is dat het vertrouwen in de politiek bij alle groeperingen het laagst is bij Surinamers. Bij autochtone Nederlanders is dit percentage met 36% het hoogst. Opvallend is dat het vertrouwen in de overheid bij de autochtone Nederlanders niet het hoogst is. Het percentage van de verschillende groeperingen dat het meeste vertrouwen in de overheid heeft is bij de Antillianen het hoogst (50%).

De mate waarin naar de Nederlandse televisie wordt gekeken en de mate waarin iemand zich op z'n plek voelt in Nederland gedifferentieerd naar de verschillende etnische groeperingen wordt beschreven in de volgende tabel.

Tabel 19 Kijken naar Nederlanders zenders en zich thuisvoelen in Nederland

	Marokkanen N=1190	Turken N=1129	Surinamers N=71	Antillianen N=36	Autochtonen N=2886
Kijken voornamelijk Nederlandse televisie	64%	37%	53%	66%	70%
Voelt zich op zijn of haar plek in Nederland	79%	74%	82%	76%	85%

De Graaf, 2010a; Van der Veen, 2010

Aan de respondenten is gevraagd “Als u televisie kijkt, hoe vaak kijkt u dan naar Nederlandse zenders (publieke en commerciële omroepen)?”. De percentages in de tabel (14) betreffen het aandeel van de respondenten, die “vrijwel altijd” of “ongeveer driekwart van de tijd” antwoordden. Opvallend is dat van de Turken slechts 37% aangeeft dat ze “vrijwel altijd” of “ongeveer driekwart van de tijd” naar Nederlandse televisiezenders kijkt (De Graaf, 2010a). Ook bij de Surinamers is dit percentage relatief laag (53%). Bij de overige groeperingen ligt dit percentage beduidend hoger.

Op de vraag “Voelt u zich op uw plek in Nederland” waren de percentages van de respondenten die “zeer mee eens” of “mee eens” antwoordden, bij autochtonen 85%, en bij Surinamers 82%. Deze percentages waren bij Turken 74%, bij Antillianen 76% en bij Marokkanen 79% (De Graaf, 2010a).

Participatie op mesoniveau

Deze paragraaf geeft inzicht in de participatie in het verenigingsleven en de deelname aan vrijwilligerswerk bij de verschillende etnische groeperingen.

Uit onderstaande tabel blijkt dat minder allochtonen participeren in clubverband dan autochtonen. Terwijl 54 procent van de autochtonen van 18 jaar en ouder minstens een keer per maand deelneemt aan activiteiten in clubverband, gaat het bij Turken en Marokkanen om ongeveer een derde. Van Surinamers en Antillianen doet zo'n 40 procent regelmatig mee aan verenigingsactiviteiten.

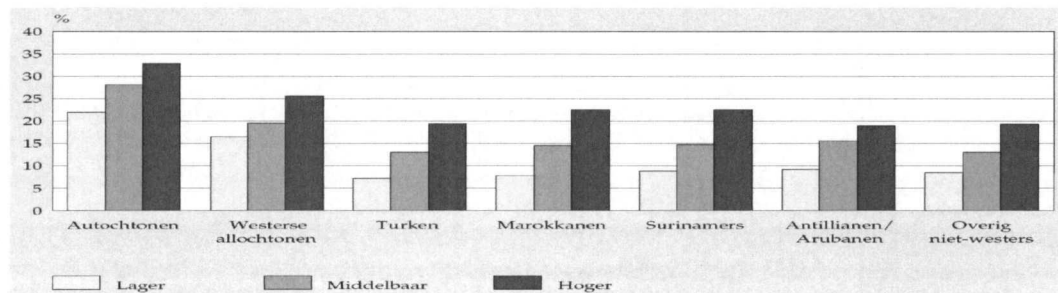
Tabel 20 Mate van participatie in clubverband

	Marokkanen	Turken	Surinamers	Antillianen	Autochtonen
Mate van participatie in clubverband bij mannen (Van der Veen 2010)	40%	36%	48%	45%	54%
Mate van activiteit in clubverband bij vrouwen (Van der Veen 2010)	30%	29%	31%	38%	54%

Opvallend zijn ook de verschillen tussen mannen en vrouwen. Alleen bij autochtonen participeren evenveel mannen als vrouwen in clubverband (54%). Bij alle onderscheiden etnische groeperingen doen er meer mannen dan vrouwen mee aan verenigingsactiviteiten.

Door vrijwilligerswerk te doen, evenals door mee te doen aan activiteiten van verenigingen en clubs, kunnen mensen in contact komen met andere etnische groeperingen. Bij het vrijwilligerswerk speelt opleidingsniveau een belangrijke rol, zoals onderstaande tabel laat zien.

Tabel 21 Vrijwilligerswerk naar opleidingsniveau

Bron: Van der Veen, 2010

Zoals bovenstaande diagram aangeeft, is er een verband tussen opleiding en vrijwilligerswerk. Zowel bij autochtonen, westerse als niet-westerse allochtonen zijn er meer vrijwilligers onder de hoger opgeleiden dan onder de lager opgeleiden. Autochtonen kennen het hoogste percentage van vrijwilligers. Van de vier etnische groeperingen doen Marokkanen en Surinamers het meest aan vrijwilligerswerk en Turken en Antillianen het minst. Echter, de laagst opgeleide groep autochtonen participeert ongeveer evenveel als de hoogst opgeleide groep Marokkanen en Surinamers (Van der Veen, 2010). Tegen deze cijfers kan ingebracht worden, dat wat onder vrijwilligerswerk verstaan wordt, per etnische groep kan verschillen.

Participatie op microniveau

In deze paragraaf wordt het vertrouwen in de medemens en het percentage dat contact onderhoudt met autochtonen bij de vier etnische groeperingen behandeld. In de onderstaande tabel wordt dit in beeld gebracht.

Tabel 22 Sociaal vertrouwen

	Marokkanen N=1190	Turken N=1129	Surinamers N=71	Antillianen N=36	Autochtonen N=2886
Vertrouwen in medemens (De Graaf 2010a)	37%	32%	40%	47%	55%
% dat in de vrije tijd "vaak" omgaat met autochtone Nederlanders (Van der Veen 2010)	24%	19%	48%	50%	--

Bron: De Graaf, 2010a; Van der Veen, 2010

Het variabele vertrouwen in de medemens geeft het percentage respondenten aan dat “zeer mee eens” of “mee eens” antwoordde op de stelling “de meeste mensen zijn wel te vertrouwen”. Duidelijk is dat Turken verreweg het minste vertrouwen hebben in de medemens en dat autochtonen het meeste vertrouwen hebben in de medemens (De Graaf 2010a).

Vervolgens wordt uiteengezet welk aandeel van de vier etnische groepen in de vrije tijd “vaak” omgaat met autochtone Nederlanders (Van der Veen 2010). Antillianen (50%) en Surinamers (48%) scoren het hoogst. Turken (19%) en Marokkanen (24%) scoren beduidend lager.

De uitkomsten uit deze paragraaf worden bij de behandeling van de maatschappelijke participatie in Haarlem voorgelegd aan de (ervarings)deskundigen.

5.2 Maatschappelijke participatie van etnische groeperingen in Haarlem

Bij de samenstelling van deze paragraaf is gebruik gemaakt van de kennis en expertise van de (ervarings)deskundigen, die ook als vrijwilligers actief zijn in het verenigingsleven en allochtone zelforganisaties. Verder is gebruik gemaakt van gegevens van het Omnibusonderzoek van de gemeente Haarlem.

Politieke interesse, politiek vertrouwen en stemgedrag

Uit de vorige paragraaf blijkt dat Marokkaanse Nederlanders bijna net zo politiek geïnteresseerd zijn als autochtone Nederlanders. Zij zijn duidelijk meer geïnteresseerd dan Turken, Surinamers en Antillianen. Antillianen toonden de minste interesse in de politiek. Volgens (ervarings)deskundige Brown zijn het clubmensen, die niet geïnteresseerd zijn in politiek. Brown vertelt:

Antillianen zijn gek op domino want dat is een sociaal gebeuren. We hebben meerdere keren iets georganiseerd met domino en elke keer kwamen er ongeveer 400 man uit heel Nederland. Als we een politiek debat zouden organiseren, zouden deze mensen daar geen zin in hebben. Dat vind ik jammer, want ik volg de politiek op de voet. Maar ja, de meeste Antillianen zijn niet geïnteresseerd.

De politieke interesse is onder deze groep laag, maar betekent dat ook dat het politieke vertrouwen onder Antillianen laag is? Volgens de survey-gegevens gepresenteerd in de voorgaande paragraaf is het vertrouwen in de overheid en de politiek relatief hoog. (Ervarings)deskundige Brown kan dit niet beamen. In zijn ervaring is juist het omgekeerde het geval. Brown vertelt:

Antillianen geloven niet in politiek. Dat komt deels door de politieke situatie op de Antillen. Daar is de politiek smerig. In Nederland is alles misschien een beetje diplomatieker, maar ook smerig. Ze komen hier zonder hoge pet op te hebben van de politiek. Dan kom je hier en dan zie je na een paar jaar dat het hier misschien iets beter gaat, maar er zijn soms uitspraken [van politici] over de Antillianen waar ik me diep gekwetst door voel. Als een Antilliaan iets fout doet, worden alle Antillianen over één kam geschoren. Terwijl als een Nederlander iets verkeerd doet, worden ze niet over één kam geschoren. Dat is wat mij dwars zit.

Uit de survey-gegevens blijkt dat Antillianen relatief veel ambitie hebben om te gaan stemmen als er landelijke verkiezingen zijn, maar relatief weinig als er gemeenteraadsverkiezingen zijn. Dit tegengestelde stemgedrag bij Antillianen kan niet verklaard worden door Brown. Hij geeft aan dat zijn achterban het nut niet inziet van stemmen. Brown vertelt:

Ik denk dat 80, 85% van de Antillianen niet gaat stemmen, omdat de Antillianen voelen dat de politiek niets voor ze doet. De mensen die wel stemmen zijn over het algemeen Antillianen die hoog opgeleid zijn. Ik stem altijd. Soms denk ik, ik ga niet stemmen, het heeft geen nut. Dan ga je stemmen en dan komen er totaal andere mensen aan de macht, dan waarop je gestemd hebt. Deze mensen luisteren niet naar de kiezers. Dat geldt ook in Haarlem. Soms doen ze gewoon dingen die niemand wil. Waarom vraag je dan om de mening van de mensen?

Bij de Hindoestaans Surinaamse vereniging van Suresh Soedhwa en Asha Soedhwa wordt alleen in de aanloop naar de verkiezingen aandacht besteed aan politiek. Ze stimuleren hun achterban om te gaan stemmen door voorlichting te geven. Dit geldt voor vele zelforganisaties in Haarlem. Alouani:

Zelforganisaties hebben bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen een grote rol gespeeld bij het informeren van mensen over de verkiezingen. Wie staat waar voor? Wat kan je waarvan vinden? Als je de mensen erbij betreft, dan is de kans groot dat ze gaan stemmen. [Marokkaanse] zelforganisaties, maar ook Turkse verenigingen en stichtingen hebben daar veel in geïnvesteerd.

Uit de survey-gegevens blijkt dat de Marokkaanse ondervraagden ongeveer evenveel interesse toonden in de politiek als autochtone Nederlanders. De interesse in politiek is bij de Turkse, Antilliaanse en Surinaamse respondenten veel minder. Alouani geeft de volgende toelichting:

Bij Marokkanen zie je dat zij de confrontatie aangaan en dat zij hun plek opeisen; wij zijn hier en wij hebben dezelfde rechten. Je ziet dat Marokkanen op cultureel gebied veel meer in de picture zijn, bijvoorbeeld als schrijver. Bij Turken zie je dat veel minder, die zijn veel meer gericht op de eigen groep en de eigen bedrijven en ondernemingen.

Sociaal vertrouwen

Uit de survey-gegevens bleek dat de respondenten uit de vier etnische groeperingen minder vertrouwen in hun medemens hebben dan autochtone Nederlanders. Vooral Turken en Marokkanen scoorden laag met betrekking tot het sociale vertrouwen. Dit zou kunnen samenhangen met het huidige politieke klimaat en het gebrek aan informatie. Informatie maakt mensen sterk en geeft vertrouwen. Alouani vertelt:

Er is veel wantrouwen over bijna alles. Voor de hulpverlening is het moeilijk vertrouwen te winnen. De mensen gaan vaak sneller uit van het negatieve. Ze zien veel als een bedreiging. Ik denk dat dat veel te maken heeft met wat mensen in hun leven hebben meegemaakt en wat hun situatie hier in Nederland is. De situatie waar we nu in zitten is niet bepaald vertrouwenwekkend. Hoe meer kennis je hebt, hoe sterker je wordt, en het opleidingsniveau is nog relatief laag onder Turken en Marokkanen. Ik denk dat dat ook speelt. Hoe hoger opgeleid je bent, hoe bewuster je bent en hoe sterker je in je schoenen staat.

Alouani geeft aan dat dit wantrouwen ook iets te maken zou kunnen hebben met de specifieke Haarlemse situatie. In Haarlem woont namelijk één van de meest behouden Marokkaanse gemeenschappen. Alouani vertelt:

Zij zijn zeer traditioneel en komen uit de omgeving van Nador. Dit is een bepaalde streek uit de Rif. Het is een stam, die ook in Marokko al bekend staat als zeer behoudend. Het gaat allemaal om familie, neefjes, nichtjes, enzovoorts. Ze zijn heel wantrouwend. Desondanks heeft de zelforganisatie waarin ik actief ben contact met hen opgebouwd.

In het Omnibusonderzoek van de gemeente Haarlem (2010) is informatie verzameld over de ervaring van samenleven met andere culturen in Haarlem. De resultaten zijn weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 23 – De ervaring van samenleven met andere culturen in Haarlem

	Positief	Maakt niet uit	Negatief
Haarlem totaal	42	48	10
Autochtonen	41	49	11
Westerse allochtonen	57	39	4
Niet-westerse allochtonen	61	36	3

Omnibusonderzoek Haarlem, 2010

Uit deze tabel blijkt dat autochtonen het minst positief staan tegenover het samenleven met andere culturen. De allochtonen - en vooral de niet-westerse allochtonen - staan aanzienlijk positiever tegen over het samenleven met mensen uit andere culturen.

Over het samenleven op wijk- en buurtniveau worden aan het onderzoek van Yerden e.a. (2007) de volgende gegevens ontleend. De allochtone deelnemers die in de gemengde of concentratiewijken wonen, voelen zich thuis in deze wijken. Zij kunnen zich identificeren met de wijk vanwege het netwerk waarvan zij deel uitmaken, de beschikbaarheid van voorzieningen als de moskee en 'eigen' winkels. Belangrijk is voor zowel autochtonen als allochtonen, dat zij zich veilig voelen in de woonbuurt en geen last van elkaar hebben (Yerden e.a., 2007).

Naar welke televisiezenders mensen kijken - onderscheiden naar land en taal - kan inzicht geven in de culturele integratie in Nederland. Volgens de survey-gegevens kijken Marokkanen aanzienlijk vaker naar de Nederlandse televisie dan Turken. Surinamers en Antillianen zitten tussen autochtone Nederlanders en Turken in. De verklaring voor het grote verschil tussen Turken en Marokkanen is simpel. De meeste Marokkanen beheersen de taal die op Marokkaanse televisie wordt uitgezonden niet. Verder bestaat de mogelijkheid om van de Turkse televisie een groot aantal zenders te ontvangen. (Ervarings)deskundige Alouani licht dit toe:

Veel Nederlanders denken dat Marokkanen de hele tijd naar Marokkaanse zenders zitten te kijken. Dat kun je wel zeggen van de Turken, maar van de Marokkanen niet. Marokkaanse jongeren begrijpen niets van wat er op Marokkaanse televisie wordt gezegd. De taal die gesproken wordt op de Marokkaanse televisie is Marokkaans-Arabisch of het standaard Arabisch, dat een nog moeilijkere taal is. Het is voor hen een vreemde taal. De Turken spreken de taal die op de Turkse televisiezenders gesproken wordt.

Opvallend is dat het overgrote deel van de leden van de etnische groeperingen zich op hun plek voelt in Nederland. De percentages lopen uiteen van 85% voor autochtonen tot 74% voor de Turkse Nederlanders.

De Surinamers voelen zich blijkens de survey ongeveer even vaak op hun plek als autochtone Nederlanders. Dat wordt bevestigd in het gesprek met Suresh Soedhwa en Asha Soedhwa.

Ik voel dat ik erg gehecht ben aan Nederland, het is mijn land, ik woon hier, ik leef hier en ik wil hier doodgaan.

Uit de survey bleek dat Antillianen zich hier beduidend minder thuis voelen dan de Surinamers. (Ervarings)deskundige Brown vertelt:

Antillianen worden niet geaccepteerd. Zij voelen zich geen Nederlanders. Ook al staat in hun paspoort dat ze Nederlander zijn. Zo voelen ze zich niet. Ze worden altijd anders behandeld en bekeken. Dat is nog steeds zo. Ik loop soms door de

supermarkt en dan vraagt iemand of ze mijn tas mogen doorzoeken. Dat doet me pijn. Heel veel pijn. Ik heb nog nooit iemand beroofd. Dat zou ik ook nooit doen.

De (ervarings)deskundige El Aichi is van mening, dat veel Marokkanen – anders dan de surveygegevens laten zien - zich in Nederland wel op hun plek voelen. Dit was niet zo toen de eerste generatie als gastarbeider in Nederland aankwam, maar dat is tegenwoordig veranderd. El Aichi vertelt:

De jongeren zijn hier in Nederland geboren en getogen. Zij voelen zich hier in Nederland op hun plek. De mensen die hier zijn, willen hier ook een toekomst opbouwen.

Er is verschil van inzicht tussen de deskundigen El Aichi en Alouani over “het zich op hun plek voelen van Marokkanen in Nederland”. Alouani vindt dat Marokkaanse jongeren zich vaak niet meer op hun plek voelen in Nederland. Het politieke klimaat speelt hierbij een rol. Dit klimaat is de laatste jaren aan het verharderen. Alouani:

Wat je voornamelijk ziet bij jongeren van Marokkaanse afkomst is dat de sfeer die we nu hebben in Nederland maakt dat zij heel erg naar elkaar toetrekken en dat ze al van tevoren het gevoel hebben dat het toch niet uitmaakt wat ze doen omdat ze toch niet geaccepteerd worden. Dat merk ik de laatste jaren heel sterk bij Marokkaanse jongeren.

*Sociale
integratie*

Volgens de survey-gegevens gepresenteerd in de vorige paragraaf is er een groot verschil in sociale integratie tussen Marokkanen en Turken enerzijds en Surinamers en Antillianen anderzijds. Dit verschil is volgens de geïnterviewde (ervarings)deskundigen te verklaren door de taalbarrière die Marokkanen en Turken ervaren en Surinamers en Antillianen niet. Brown:

Antilliaanse en Surinamers gaan meer om met Nederlanders dan Marokkanen en Turken. Dat komt door onze Antilliaanse achtergrond. Wij krijgen gemakkelijk contact met Nederlanders omdat wij de taal spreken. Turken en Marokkanen hebben daar meer moeite mee. Dat vind ik niet vreemd. Wij zijn Nederlanders!

Alle geïnterviewde (ervarings)deskundigen geven aan dat de verschillende etnische groeperingen niet snel activiteiten samen doen. Dit werd door meerdere geïnterviewde (ervarings)deskundigen als een probleem ervaren. Asha Soedhwa heeft al verschillende pogingen gedaan om met leden van etnische groeperingen gezamenlijk activiteiten te doen.

Iedereen is natuurlijk in zijn eigen doelgroep heel actief. Maar gezamenlijk doen ze heel weinig. Ik probeerde vorig jaar een kookcursus te geven, ook voor iedereen. Dat was gebaseerd op vegetarisch koken en je ziet dat Marokkanen en Turken vooral bij hun eigen groep willen zijn en niet zo graag dingen met anderen willen doen. Met het maken van kerststukjes zie je precies hetzelfde. Ze hebben geen zin om iets te maken. Zelfs als we het gratis doen, zie je ze niet verschijnen. Vaak dachten we, misschien hangt het af van financiële drempels. Maar dat was niet zo.

Brown had een toepasselijke uitspraak om deze segregatie onder etnische groepen te verklaren: “birds of a feather flock together”. Niet alleen onder etnische groeperingen is dit het geval, ook autochtone Nederlanders doen hieraan mee. Niet alleen autochtone Nederlanders in Nederland, maar ook in het buitenland vertonen zij deze trend. Brown:

Kijk, in Nederland gaat het er altijd over dat je moet instromen in de Nederlandse samenleving. Ga naar Suriname, Antillen, Amerika, Canada en Australië, dan zie je ook dat Nederlanders met elkaar samenkomen. Ik vind dit niet vreemd, je trouwt ook met iemand die het beste bij je past.

Etnische groepsvorming vindt niet alleen plaats onder volwassenen, het gebeurt ook onder jongeren. (Ervarings)deskundige Hogenes van de Haarlemse vmbo-school vertelt:

Groepsvorming vindt niet alleen plaats bij Nederlanders onder elkaar, ook kinderen die uit naburige dorpen komen, blijven meer omgaan met andere kinderen van diezelfde dorpen. Sociale interactie tussen individuen uit de verschillende groeperingen komt daardoor moeilijk op gang. Ik denk dat bijvoorbeeld de Turkse kinderen voor een groot deel, laten we zeggen 75% met Turkse kinderen omgaan. Hetzelfde geldt voor Marokkaanse kinderen en de kinderen uit andere etnische groeperingen. Eén op één zie je nog wel eens dat ze een vriendinnetje of vriendje hebben uit een andere etnische groepering. Maar als je straks op het schoolplein kijkt zie je dat je daar groepjes Turkse en groepjes Marokkaanse kinderen hebt. Het is niet zo dat ik zeg dat dit een strijd oplevert tussen die verschillende groepen. Bij Surinaamse en Antilliaanse kinderen zie ik dit niet. Die integreren veel gemakkelijker. Maar ook blanke kinderen trekken met elkaar op. Er is bijvoorbeeld een groepje uit Halfweg Zwanenburg. Daar komt echt een groepje vandaan en die trekken veel met elkaar op. Dat zijn allemaal blanke kindertjes met blanke ouders en die integreren eigenlijk ook niet.

Het onderzoek van Yerden e.a. (2007) omschrijft waarom omgang met leden van de eigen groep vaak geprefereerd wordt: ze begrijpen elkaar beter en accepteren elkaar gemakkelijker omdat zij dezelfde dingen meemaken. Bij het vertellen over de eigen problemen aan autochtonen hebben ze het idee dat ze meteen in een hoekje worden gedrukt en dat ze achterlijk zijn. In het onderzoek blijkt verder dat ook autochtonen vaak geen contact hebben met hun directe Turkse burens. Zij hebben een hele andere levensstijl. Autochtonen hebben vaak wel contact met andere autochtone burens. Daar vindt wel koffiebezoek plaats (Yerden e.a, 2007). Asha Soedhwa, geeft een soortgelijk voorbeeld:

Ik heb bijvoorbeeld Marokkaanse burens. Ze zoeken gewoon hun eigen doelgroepen op. Ik heb ze wel eens uitgenodigd voor een kop koffie. Ze gaan niet zo gauw met anderen om. Turken en Marokkanen zijn hele grote groeperingen terwijl Surinamers een kleine groepering zijn, waarvan de leden met iedereen omgaan.

Het contact leggen met mensen van dezelfde etnische komaf blijkt gemakkelijker te zijn dan met mensen van andere etnische groepen. "De culturele codes zijn hetzelfde". Het gevoel van verbondenheid met de eigen etnische groep is sterk (Yerden e.a, 2007).

Het verschil in sociale integratie valt voor een groot deel te verklaren uit de sociale samenhang binnen de groeperingen. De Turkse groeperingen lijken meer voor de eigen doelgroep te organiseren, zowel door stichtingen door als zelforganisaties. Alouani:

In de Turkse gemeenschap heb je een bepaalde structuur, een sociale structuur, waardoor veel onderling in de gemeenschap geregeld wordt. Binnen de gemeenschap zelf probeert men heel veel op te lossen. Je hebt allerlei culturele centra en organisaties die heel veel bieden. Die proberen de jongeren allemaal naar hun eigen ideologie te bewegen. Bijvoorbeeld moskeeën, culturele centra, die proberen allemaal dingen te doen met hun jongeren. In de Marokkaanse gemeenschap heb je dat niet. Veel te weinig. Zo belanden jongeren veel meer op straat. Je ziet ook dat soms in jongerencentra wordt gezegd dat alles wordt overgenomen door de Marokkanen. Dat is de groep die daar waarschijnlijk het meeste behoefte aan heeft. De grootste groep die ik hier heb zijn de jongeren van Marokkaanse afkomst, daarna pas de groep van Turkse afkomst. Ik merk ook soms aan de jongeren van Turkse afkomst dat zij veel minder gebruik maken van jongerencentra enzovoorts; zij hebben daar veel minder behoefte aan, zij hebben eigen organisaties waar zij gebruik van maken. Ze komen ook meer bij elkaar thuis. Bij Marokkaanse jongeren is dat minder, die gaan de straat op en vaak zorgt dat voor overlast.

Ook uit het onderzoek van Yerden e.a. (2007) zijn de gevolgen van deze trend gebleken. "De Marokkaanse jongeren in Haarlem vinden dat er weinig vrijetijdsgeligheden en activiteiten zijn die aansluiten bij hun interesses en behoeftes. Zij benadrukken hierbij dat door de beperkte vrijetijdsgeligheden zij genoodzaakt zijn rond te hangen in het winkelcentrum (Yerden e.a. 2007).

5.3 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn een aantal onderwerpen behandeld, die van invloed zijn op de maatschappelijke participatie bij de vier etnische groeperingen. Als vergelijkingsmaatstaf zijn ook hier weer de autochtone Nederlanders gehanteerd. De maatschappelijke participatie als het geheel van sociale interactie en communicatie tussen burgers, groeperingen en organisaties binnen de samenleving is van invloed op de wijze waarop de samenleving georganiseerd. Thema's, die hierbij aan de orde komen zijn politieke interesse, politiek vertrouwen en stemgedrag maar ook samenleven met verschillende culturen, sociale en culturele integratie.

Het overgrote deel van de leden van de etnische groeperingen voelt zich thuis in Nederland. Er zijn grote verschillen in sociale integratie tussen Marokkanen en Turken enerzijds en Surinamers en Antillianen anderzijds. Deze verschillen hebben te maken met de migratiegeschiedenis, taal, religie en cultuur. De overeenkomst tussen alle groeperingen, autochtone en allochtone, is dat er bewustwording en etnisering plaats vindt. Er zijn niet alleen overeenkomsten en verschillen tussen de etnische groeperingen, maar ook tussen de participatie en betrokkenheid van deze groeperingen op de verschillende niveaus in de samenleving.

Politieke participatie

De politieke participatie omvat de variabelen: interesse in politiek, stemgedrag en vertrouwen in de politiek en de overheid. Opvallend bij de Marokkanen is de relatief grote interesse in politiek (even hoog als bij autochtonen) en het geringe vertrouwen in de politiek en de overheid. De Turken, Surinamers, Antillianen hebben minder interesse in de politiek. Ook bij deze categorieën is er behalve bij de Antillianen, relatief weinig vertrouwen in de politiek en de overheid.

Er zijn ook verschillen in stemgedrag tussen de verschillende etnische groeperingen bij de Tweede Kamer en de gemeenteraadsverkiezingen. Bij de Tweede Kamerverkiezingen scoren de Marokkanen en Turken relatief laag en Surinamers en Antillianen relatief hoog. Opvallend is dat deze laatste groeperingen bij de gemeenteraadsverkiezingen laag scoren, in tegenstelling tot de Marokkanen en Turken, die even hoog scoren als de autochtone Nederlanders. In de voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen spelen de zelforganisaties als informatieverschaffer een belangrijke rol.

Marokkanen en met name jongeren worden in de politiek en in de samenleving voortdurend gepolitiseerd en geproblematiseerd. Zij komen hierdoor op de politieke en maatschappelijke agenda als probleemcategorieën. De Marokkanen en vooral de jongeren voelen zich niet geaccepteerd. De etnische bewustwording is sterk toegenomen; zij gaan de confrontatie aan en eisen een volwaardige plaats binnen de samenleving.

Turken zijn vooralsnog veel meer gericht op de onderlinge solidariteit binnen de eigen groep. Voorkomen moet worden, dat deze groepsgerichtheid leidt tot sociaal isolement en minder participatie binnen de bredere samenleving. In het verlengde hiervan is begrijpelijk, dat vooral Turken en Marokkanen laag scoorden met betrekking tot het sociale vertrouwen. De negatieve beeldvorming tussen de etnische groeperingen onderling en autochtone Nederlanders leidt tot weinig vertrouwen in elkaar.

Verenigingen/ zelforganisaties en vrijwilligers- werk

De deelname aan het verenigingsleven is bij de vier etnische groeperingen lager dan bij de autochtonen. Het laagst scoren de Marokkanen en Turken, Antillianen en Surinamers nemen een tussenpositie in. Opvallend is dat de participatie bij alle etnische groeperingen toeneemt, wanneer het opleidingsniveau stijgt. In tegenstelling tot de autochtonen, waar het percentage

vrouwen dat participeert in het verenigingsleven even hoog is als bij de mannen, is het percentage vrouwen uit de vier etnische groeperingen dat participeert in het verenigingsleven veel lager dan bij de mannen. Hierbij kan nog worden aan getekend dat Marokkanen en Turken vooral actief zijn binnen de eigen zelforganisaties.

(Etnische) zelforganisaties vervullen een belangrijke rol bij het stimuleren van de emancipatie en de participatie op de verschillende gebieden: politieke participatie, arbeid en vrijwilligerswerk in sfeer van onderwijs en sociaal culturele activiteiten, enzovoorts. Hoewel het vrijwilligerswerk bij de vier etnische groeperingen minder is dan bij autochtonen, wat voor een deel te maken heeft met het lagere opleidingsniveau, vervult het ook bij deze groeperingen belangrijke maatschappelijke functies op het gebied van belangenbehartiging, emancipatie en participatie.

*Participatie in
wijk en buurt*

De bevolkingssamenstelling heeft invloed op de veiligheidsgevoelens, overlast en de identificatie met buurt, wijk en stad. Er is een verschil tussen de etnische groeperingen, met name Marokkanen en Turken, enerzijds en autochtone Nederlanders anderzijds. Etnische groeperingen voelen zich het meest thuis in concentratie- en gemengde wijken, doordat zij zich daar kunnen identificeren met de voorzieningen, zoals winkels, koffiehuisen en religieuze ontmoetingplaatsen.

Autochtonen ervaren vooral in de concentratiebuurten vaak veel overlast en voelen zich niet veilig door de aanwezigheid van grote aantallen mensen uit de etnische groeperingen. Door alle veranderingen kunnen zij zich moeilijker met deze buurten en wijken identificeren. De omgang met leden van de eigen groep wordt geprefereerd. Ze begrijpen elkaar beter en accepteren elkaar gemakkelijker doordat zij dezelfde ervaringen hebben. De autochtonen hebben meestal geen contact met directe buren uit etnische groeperingen, maar wel met autochtone buren. Dit heeft onder andere te maken met verschillen in levensstijl.

6. Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van het onderzoek op een rij gezet. Leidraad bij het onderzoek was gegevens te verzamelen die een beeld zouden kunnen geven van de maatschappelijke positie van Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers in Haarlem. Sleutelbegrippen hierbij waren maatschappelijke participatie, etnische groepsvorming (etnisering) en emancipatie. De maatschappelijke positie van de vier etnische groeperingen is vooral bepaald aan de hand van het onderwijsniveau, werk en inkomen, en maatschappelijke participatie.

Migratie en migratiebeleid

Migratiebe-
wevingen

Migra-
tiebeleid

De migratie is na de Tweede Wereldoorlog massaal op gang gekomen naar West Europa. In Nederland kwamen eerst de Zuid-Europeanen vanaf de jaren 1950. Begin jaren 1960 kwam vanuit Marokko en Turkije de stroom van mannelijke gastarbeiders op gang. Toen deze gastarbeiders zich blijvend in Nederland vestigden, kwam vanaf 1965 gezinshereniging tot stand. Na 1970 vond er forse instroom uit Suriname plaats. Door de massale migratie en gezinshereniging werd de overheid genoodzaakt om beleid te ontwikkelen. In de eerste minderhedennota van 1983 was het beleid ten aanzien van minderheden: integratie met behoud van eigen identiteit. Als de drie grootste problemen werden in deze nota gesignaleerd: (1) sociale en economische achterstand, (2) rechtspositie en discriminatie, (3) geringe participatie en dreigend isolement. In de volgende beleidsnota's vond er een ontwikkeling plaats van integratiebeleid naar een algemeen achterstandsbeleid.

Het overheidsbeleid staat in wisselwerking met het beleid van allerlei maatschappelijke groeperingen en individuele burgers. Het beleid moet aansluiten bij de maatschappelijke ontwikkelingen. In de huidige maatschappelijke situatie en dynamiek betekent dit dat er weinig ruimte is voor al omvattende beleidsvisies. In de praktijk betekent dit, dat een probleemgerichte aanpak en maatwerk nodig zijn.

De maatschappelijke positie van de etnische minderheden

Voor de verheldering van de maatschappelijke positie van etnische minderheden zijn belangrijke constatering, dat niet alleen de context in het land van aankomst maar ook de maatschappelijke context in het land van herkomst van belang zijn voor de maatschappelijke positie. Daarnaast spelen ook de familiegeschiedenis en de wijze van gemeenschapsvorming een belangrijke rol. Belangrijke begrippen in deze omschrijving zijn *ingroup* en *outgroup*, acceptatie, integratie, emancipatie en participatie. Van belang is verder dat er een sterke verbinding is tussen onderwijs enerzijds en werk en inkomen anderzijds. Investerings in *human capital* zijn daarom belangrijk voor het verkrijgen van financiële en persoonlijke winst op de arbeidsmarkt.

Onderwijs, werk en inkomen en maatschappelijke participatie bepalen de maatschappelijke positie van een individu of een groep binnen de samenleving. De inrichting van het onderwijs, de arbeidsmarkt en de samenleving creëren de voorwaarden voor de wijze van interactie tussen individu, etnische groeperingen en de bredere samenleving. Welke kansen en belemmeringen zijn er voor de mensen die een achterstandspositie hebben op een of meerdere domeinen? Zowel uit de landelijke als uit de Haarlemse gegevens blijkt dat de vier etnische groeperingen in totaliteit op de door ons onderzochte domeinen in een achterstands-situatie verkeren ten opzichte van autochtonen.

Onderwijs

Onderwijsniveau

Het onderwijsniveau van de verschillende etnische groeperingen is verbeterd, zowel landelijk als ook in Haarlem. Dit geldt voor alle groeperingen maar voor Marokkanen en Turken in het bijzonder. Het onderwijsniveau van de tweede generatie is in vergelijking tot hun

ouders aanzienlijk gestegen en dit proces heeft zich doorgezet bij de derde generatie. In vergelijking met de autochtonen is er echter nog steeds sprake van een achterstand. Welke stappen kunnen in de driehoek ouders – leerlingen – onderwijs worden gezet om hierin verbetering te brengen?

Opvoeding en begeleiding

Een belangrijke thema hierbij is de opvoeding en begeleiding van kinderen door de (etnische) ouders. Alle ouders vinden een (goede) opleiding voor hun kinderen belangrijk, dat geldt zowel voor jongens als meisjes. Zij zijn zich ervan bewust dat een diploma een noodzakelijke voorwaarde is om in de maatschappij te slagen. Ouders hebben het idee, dat zij alles voor hun kinderen doen wat nodig is. Wat de ouders hiermee bedoelen is, dat zij goed voor hun kinderen zorgen: minder huishoudelijke taken voor dochters. Ouders weten niet of onvoldoende hoe zij aan het leven van het kind structuur moeten geven en hoe zij hen daarin moeten begeleiden. Dat geldt zowel voor het onderwijs als de vrije tijd.

Voor wat betreft onderwijs lopen de verwachtingen van de ouders en de school over de begeleiding van de kinderen uiteen. De school verwacht, dat de ouders hun kinderen in het onderwijs begeleiden en de school ziet dit dan ook primair als een taak van de ouders. De meeste ouders uit de etnische groeperingen zien de onderwijsbegeleiding vooral als een taak van de school. De communicatie tussen ouders en school over de wederzijds verwachtingen zal verbeterd moeten worden. De ouders gaan in de begeleiding van hun kinderen tijdens de schoolopleiding uit van hun eigen wensdromen zonder met de interesse en mogelijkheden van hun kind rekening te houden. Beroepen als arts, advocaat, econoom staan hoog aangeschreven. Deze verwachtingen kunnen nadelig uitwerken op de schoolprestaties van de kinderen.

Schooladvies

Het schooladvies van de etnische leerlingen bij de overgang van de basisschool naar het voorgezet onderwijs roept veel vragen op. Zijn de Cito-toetsresultaten bij de verschillende etnische groeperingen en de te lage schooladviezen het resultaat van onvoldoende begeleiding, taalachterstand of geringere intelligentie? In ieder geval zijn er een groot aantal ervaringen, waarin het (te) lage schooladvies in de praktijk wordt gelogenstraft. Bij de scholen bestaat volgens de ouders vaak een ongefundeerd beeld over etnische leerlingen, wat doorwerkt bij het schooladvies. Volgens de school hebben de ouders van de etnische kinderen te hoge verwachtingen van het schoolniveau van hun kinderen.

In de praktijk volgen de meeste ouders van etnische kinderen het schooladvies op. Het moet niet uitgesloten worden geacht, dat de kinderen uit de etnische groeperingen systematisch een te laag schooladvies krijgen. Hierbij speelt bij etnische leerlingen de taalachterstand een bepalende rol. Taalachterstand kan echter worden ingelopen.

Schooluitval

De schooluitval bij etnische jongeren is hoger dan bij autochtone leerlingen. In het discours hierover worden als factoren genoemd: de afkomst uit de lagere sociale milieus, de gebrekkige begeleiding tijdens de hele schoolloopbaan, waardoor de leerdiscipline zwak ontwikkeld is, frustraties vanwege het te hoge ambitieniveau, ervaringen met discriminatie op school en de behoefte aan geld en vrije tijd. De wortels van de schooluitval liggen zowel bij de school als bij de ouders. In feite wordt het fundament van de schooluitval al gelegd op de basisschool.

Discriminatie

(Voor)oordelen over en discriminatie van etnische leerlingen spelen een belangrijke rol bij de binding die deze leerlingen met de school hebben. Een negatieve bejegening door de school is van invloed op de schoolprestaties en eventueel schooluitval.

Werk en inkomen

Werkloosheid en arbeidsmarkt

De werkloosheid is ook in Haarlem bij de vier etnische groeperingen veel hoger dan bij de autochtonen. Dat geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Het lagere onderwijs niveau bij etnische groeperingen is hierop van invloed. Ondanks het toegenomen onderwijsniveau

bij de etnische jongeren, waarbij vooral de progressie van vrouwen opmerkelijk is, is er nog altijd een achterstand ten opzichte van de autochtonen. De kansen op werk voor etnische jongeren zijn daardoor kleiner. Door de toegenomen eisen aan scholing op de arbeidsmarkt leeft het overgrote deel van de eerste generatie van een uitkering. Ook bij de tweede generatie van de etnische groeperingen zijn de werkloosheidscijfers hoger. Door de krimpende arbeidsmarkt wordt zelfs voor laaggeschoolde arbeid allerlei diploma-eisen gesteld.

Discriminatie en arbeidsmarkt

De discriminatie op de arbeidsmarkt van de etnische minderheden is groot. Zo worden mensen uit etnische minderheden op basis van hun naam door sommige werkgevers bij sollicitaties uitgesloten. Op de werkvloer worden mensen uit etnische minderheden niet als individu bejegend, maar als iemand die tot een bepaalde etnische groep behoort. Rondzinnige vooroordelen zijn: Marokkanen zijn onbetrouwbaar, Surinamers zijn lui, enzovoorts. Ook uitzendbureaus werkten bij de werving van nieuwe medewerkers op verzoek van de werkgevers mee aan de discriminatie van arbeidskrachten uit etnische minderheden. De sociale netwerken spelen een belangrijke rol bij het verwerven van een baan. De gerichtheid op de eigen etnische groepering kan negatief uitpakken bij het vinden van een werk.

Ondernemerschap

Tegenover de negatieve ontwikkelingen is de toename van het aantal etnische zelfstandige ondernemers een positieve ontwikkeling. Het betreft vooral jongeren. Lag hierbij aanvankelijk het accent op detailhandel, thans is er een diversiteit aan ondernemingen variërend van reisbureaus, makelaarskantoren, garagebedrijven, aannemersbedrijven, tot dienstverlenende bedrijven als advocatenkantoren, enzovoorts. Deze ontwikkeling heeft zich vooral voorgedaan bij Turken en Marokkanen en in mindere mate bij Surinamers en Antillianen. Hierbij zijn zowel bedrijven, die zeer succesvol zijn als ook bedrijven die door onvoldoende kennis van bedrijfsmanagement en regelgeving weer opgeheven worden.

Rijkdom en armoede

Kortom, de geschetste ontwikkelingen laten zien, dat het bij een deel van etnische groeperingen goed gaat, maar dat door de langdurige werkloosheid bij een andere deel van de etnische groeperingen de kans op een armoedeval groot is. Het ontstaan van een nieuwe onderklasse, die voor een groot deel bestaat uit mensen behorende tot de etnische groeperingen, is bepaald niet denkbeeldig.

Problematisch hierbij is, dat er geen (effectief) beleid meer is voor de bestrijding van langdurig werklozen, terwijl ook de (re-)integratiesubsidies (naar werk) en de inburgeringsubsidies worden afgebouwd.

Maatschappelijke participatie

Van de maatschappelijke participatie worden de participatie in wijk en buurt, het verenigingsleven, het vrijwilligerswerk en de politieke participatie behandeld.

Identificatie

De vier etnische groeperingen voelen zich thuis in Nederland. Er is een sterke identificatie met de gemeente, waarin zij wonen. Dit geldt ook voor Haarlem. Zoals in alle grotere gemeenten gaat de woonvoorkeur uit naar concentratie- en gemengde wijken waarin de sociale infrastructuur en het voorzieningenniveau gevormd zijn door de etnische achtergrond van de bewoners. De sociale netwerken zijn dus gevormd langs de etnische lijnen. Aan de ene kant is dit positief, omdat er daardoor meer ruimte ontstaat voor de collectieve belangenbehartiging en aandacht voor de specifieke problemen en het bevorderen van de emancipatie van de etnische groep. Voorkomen moet worden dat de etnische groeperingen in een maatschappelijk isolement komen te verkeren. Door het langs elkaar heen leven van de etnische groeperingen is de kans op negatieve beeldvorming, al dan niet versterkt door de media, groot. De politisering en problematisering van bepaalde etnische groepen, met name Marokkaanse en Antilliaanse jongeren, heeft de negatieve beeldvorming tussen de etnische groeperingen onderling en tussen de groepen en autochtonen versterkt. Het etnische bewustzijn, met name onder jongeren, is hierdoor versterkt waardoor de solidariteit met de eigen groep is toegenomen en de integratie in de bredere samenleving is afgenomen. Op het niveau van buurt en wijk leidt dit in concentratiewijken tot een gebrekkige identificatie bij autochtone bewoners en de ervaring van onveiligheidsgevoelens. Leefstijlverschillen en verschillen in

omgangsvormen in de publieke ruimte worden negatief geïnterpreteerd en leiden tot de irritatie.

Verenigingsleven

Het verenigingsleven bij de etnische groeperingen heeft zich ontwikkeld langs etnische lijnen. In het bijzonder bij Marokkanen en Turken hebben zich eigen organisaties ontwikkeld op de verschillende domeinen: organisaties voor belangenbehartiging, religieuze organisaties, organisaties op het gebied van cultuur en sport, enzovoort. De participatie van de jongeren beperkt zich niet alleen tot de "eigen" organisaties maar zij nemen in toenemende mate deel aan het algemene verenigingsleven. Desondanks is de participatie van etnische groeperingen nog altijd lager dan die van de autochtone bevolking. De participatie neemt toe bij de stijging van het opleidingsniveau. Opvallend is dat de participatie van de vrouwen uit de vier etnische groeperingen, anders dan die van autochtone vrouwen, veel lager is dan die van de mannen uit dezelfde groep.

Vrijwilligerswerk

Het vrijwilligerswerk bij de vier etnische groeperingen voltrekt zich meestal in de eigen (zelf)organisaties. Zij zien het vrijwilligerswerk vooral als onderling hulpbetoon en mantelzorg. Ook hier hebben de jongeren een bredere oriëntatie. In vergelijking met de autochtonen is er echter nog altijd sprake van een achterstand.

Politieke participatie

De politieke participatie bij de vier etnische groeperingen ontwikkelt zich. Zowel op landelijk als op gemeentelijk niveau neemt het aantal gekozen vertegenwoordigers toe. Opvallend is, dat deze participatie plaatsvindt in bijna alle politieke partijen. Ook binnen partijen wordt geparticipeerd in besturen en werkgroepen, enzovoorts. Opvallend is wel dat de deelname bij gemeenteraadsverkiezingen van Marokkanen en Turken bijna even hoog is als bij autochtonen, terwijl dit landelijke verkiezingen dit veel lager is. Globaal genomen is het beeld bij Surinamers en Antillianen omgekeerd. Het vertrouwen in de politiek en in de overheid is zowel bij autochtonen als bij de etnische groeperingen laag. Wel is er toenemend besef vooral bij de etnische jongeren dat de politieke besluitvorming beïnvloedt hoe hun leven en toekomst eruit komen te zien. Marokkanen, en met name Marokkaanse jongeren, worden in de politiek en in de samenleving voortdurend gepolitiseerd en geproblematiseerd. Dit is van invloed op hun etnische en politieke bewustwording. Ze gaan de confrontatie aan en eisen een volwaardige plaats binnen de samenleving op.

Maatschappelijke positie en etnisering

De maatschappelijke positie van de etnische groeperingen in Haarlem wordt bepaald door de wisselwerking van onderwijs, werk en inkomen en de maatschappelijke participatie maar bovenal door de wijze waarop de samenleving georganiseerd is. Voor de etnische groeperingen speelt de overgang van gastarbeider naar etnische Nederlander een belangrijke rol. Hierbij werd een proces van gezinshereniging en gemeenschapsvorming in gang gezet, dat zich voltrok langs etnische lijnen. Het proces van etnisering is een wisselwerking tussen de etnische groeperingen enerzijds en de dominante samenleving anderzijds. Bij dit proces kunnen twee ontwikkelingen worden onderscheiden. Door allerlei maatschappelijke ontwikkelingen vindt er een voortdurende herpositionering plaats tussen etnische groeperingen en de dominante samenleving. Daarnaast vinden ook binnen de etnische groeperingen zelf allerlei ontwikkelingen plaats op het gebied van onderwijs, werk en inkomen en maatschappelijke participatie. De uitkomst van deze ontwikkelingen zijn niet te voorspellen maar zullen zich zeker voortzetten. De aandacht voor de risico's van etnisering zal ook in de toekomst moeten blijven bestaan.

Literatuurlijst

Advies etnische diversiteitsbeleid Gemeente Haarlem. Gemeente Haarlem
2003

Backer, A.
2011 *Uitzendbureau's, gekleurde doorgeefluiken?* discriminatie bij uitzendbureaus. Vrije
Universiteit Amsterdam.

Becker, G. S.
1964 *Human capital.* 2nd ed. Chicago: The University of Chicago Press.

Berg-Eldering van den, L.
19982 *Marokkaanse gezinnen in Nederland.* Somson uitgeverij

Bouw, C., Merens, A., Roukens, K., Sterckx, L.
2003 *Een ander succes, de keuzes van Marokkaanse meisjes.* Amsterdam: SISWO/SCP.

Crul, M., Doornik, J.
2003 *The Turkish and moroccan second generation in the netherlands:* Divergent trends
between and polarization within the two groups. *International Migration Review* 37
(4): 1039 - 1064.

De Graaf, Paul M., Matthijs Kalmijn, Gerbert Kraaykamp, Christiaan W. S. Monden. 2010b
Design and content of the NETHERLANDS longitudinal lifecourse stu (NELLS).
Tilburg, Nijmegen, Netherlands: Tilburg University & Radboud University Nijme-
gen, Research report.

2010a *The NETHERLANDS longitudinal lifecourse study* (NELLS wave 1). Netherlands:
Tilburg University & Radboud University Nijmegen.

Distelbrink, M., Pels, T.
2002 *Normatieve orientaties en binding: De toekomst in meervoud.* Perspectief op
multicultureel Nederland. Assen: Van Gorcum.

Driessen, G. W. J. M.
2010 *Structurele en culturele integratie: generaties en onderwijsprestaties.* *Migrantenstu-*
dies 26 (2): 262-79.

Feskens, R., Kappelhof, J., Dagevos, J., Stoop, I.
2010 *Minderheden in de mixed-mode?* een inventarisatie van voor- en nadelen van mixed-
mode dataverzameling onder niet-westerse migranten. Den Haag: Sociaal Cultureel
Planbureau.

Gijsberts, M., Dagevos, J.
2009 *Jaarrapport integratie.* Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Gijsberts, M., Merens, A.
2004 *Emancipatie in estafette: de positie van vrouwen uit etnische minderheden.* Den
Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 1.

Keuzenkamp, S., Merens, A.

- 2007 *De positie van allochtone vrouwen en meisjes: In Jaarrapport integratie*
- Dagevos, J., Gijsberts, M.
2007 249-281. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Koot, W. en P. Uniken Venema,
1985 Etnisering en Etnische Belangenbehartiging bij Surinamers: een nieuw stij-
gingskanaal, *Migrantenstudies 1985*, nr. 1, p. 4-16.
- Kortmann, M.
2010 *Politieke mogelijkhedenstructuren en voor moslimorganisaties in Nederland en
Duitsland: Minderhedenbeleid versus statskirchenrecht. Migrantenstudies 26 (2).*
- Lancee, B., Dronkers, J.
2008 *Etnische diversiteit: sociaal vertrouwen in de buurt en contact van allochtonen en
autochtonen met de burens. Migrantenstudies 24 (1): 224-49.*
- Multiculturaliteit en integratie in Angers, Haarlem en Osnabrück. Gemeente Haarlem*
2004
- OenS/GBA Gemeente Haarlem.
2010 *Jaarstatistiek Haarlem. Gemeente Haarlem Onderzoek en Statistiek.*
- Penninx, R.
1988 *Minderheidsvorming en emancipatie: Balans van kennisverwerving ten aanzien van
immigranten en woonwagenebewoners*, Samson Uitgeverij, Alphen aan den
Rijn/Brussel.
- Peters, L.
2010 Mobilisatie van sociaal kapitaal door Turkse vrijwilligers organisaties in Amsterdam
en Berlijn. *Migrantenstudies 26 (2): 161-80.*
- Portes, A., Zhou, M.
1993 *The new second generation: Segmented assimilation and its variants. Annals of the
American Academy of Political and Social Science 530: 77-96.*
- Reinsch, P.Q., Kunst, M., Hortulanus, R.P.
1995 *Allemaal haarlemmers: contouren van een lokaal integratiebeleid*, Universiteit
Utrecht.
- SAMS- manifest 2010, Haarlem, 2010.
- Van der Veen, G.
2010 *Jaarrapport integratie*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek,
ISBN: 978-90- 357-2009-1.
- Vermeulen, H.
1982 *Culturele identiteit? Wat is dat? Resultaten van een vooronderzoek in het ka-
der van het onderzoeksproject 'Etnische identiteit'*. Paper, Antropologisch- Sociologisch
Centrum, Sarphatistraat 106 A, 1018 GV Amsterdam.
- 1984 *Etnische groepen en grenzen. Surinamers, Chinezen en Turken*, Het We
reldvenster, Weesp.

Wimmer, A.

2009 *Herder's heritage and the boundary-making approach: Studying ethnicity in immigrant societies.* Sociological Theory 27 (3): 244-70.

Yerden I.,
2010 *Schaamte en strategisch handelen: opvoeding in Marokkaanse en Turkse gezinnen.* Uitgeverij Van Genneep, Amsterdam.

Yerden, I., Hallich, B., Van Koutrik, H.
2007 *Wij zijn allen Nederlanders: over de onrust in de Nederlandse samenleving.* Het Spinhuis, Amsterdam, 2008.

Yerden, I.
2000 *Zorgen over Zorg: Traditie, verwantschapsrelaties, migratie en verzorging van Turkse ouderen in Nederland.* Het Spinhuis, Amsterdam.

Yerden, I.
1998 *HOB meer succes op school: school- en leefsituatie van Turkse scholieren, studenten en voortijdige schoolverlaters.* NPI, Haarlem.

Bijlage 1: Overzicht van de (ervarings)deskundigen

Domein 1: Onderwijs

Raja Alouani

Is in dienst bij In Balans, een organisatie die Haarlemse probleemjongeren met een niet-westerse allochtone afkomst helpt. Ze spreekt met ouders en jongeren en probeert de laatste zoveel mogelijk weer op het goede pad te krijgen.

Edith Hogenes

Een afdelingsleider van het Haarlem College, een vmbo-school waar een groot deel van de kinderen een niet-westerse allochtone achtergrond heeft.

Erol Sayar

Mede-oprichter van huiswerkbegeleiding bij Cultureel Centrum Selimiye. Sayar heeft veel inzicht in wat jonge kinderen met een Turkse achtergrond missen in het Nederlandse onderwijs.

Domein 2: Werk en inkomen

Mousin Rahmouni

Medewerker van de gemeente Haarlem bij de afdeling schuldhulpverlening en budgetbeheer. Is zelf van Marokkaanse afkomst en heeft daarom relatief meer te maken met cliënten van Marokkaanse afkomst omdat hij, vanwege zijn afkomst, meer bij Marokkaanse cliënten ingedeeld wordt.

Mostapha el Aichi

Een medewerker van een maatschappelijke organisatie in Haarlem die een passende oplossing probeert te vinden voor mensen die langdurig in een uitkering zitten, voornamelijk ouderen.

Ruben Brown

Een actieve Antilliaan die veel heeft georganiseerd voor Antillianen in Haarlem. Heeft veel meegemaakt op het gebied van discriminatie van Antillianen op de werkvloer.

Ali Gode

Medewerker gemeente Haarlem: Bureau en Werk. Gode houdt zich vooral bezig met de re-integratie van (langdurig) werklozen.

Domein 3: Maatschappelijke participatie

Suresh en Asha Soedhwa

Een Hindoestaans Surinaams koppel dat Multicultureel Schalkwijk heeft opgericht. Hij houdt zich voornamelijk bezig met jongeren, zij voornamelijk met het ouderenwerk.

Raja Alouani

Ook al onder het kopje onderwijs genoemd. Deze (ervarings)deskundige is ook de voorzitter van Zohor, een Marokkaanse vrouwenorganisatie in Haarlem.

Ruben Brown

Ook al onder het kopje werk en inkomen genoemd. Deze (ervarings)deskundige is een actieve Antilliaan die veel heeft georganiseerd voor Antillianen in Haarlem.

Mostapha el Aichi

Ook al onder het kopje werk en inkomen genoemd. Deze (ervarings)deskundige is ook de voorzitter van een Marokkaanse vereniging in Haarlem.

WMO Raad

Aan het college van Burgemeester en Wethouders

Datum 04-07-2013
Ons kenmerk WMO raad/2013
Contactpersoon S.K. Augustin (secretaris)
Doorkiesnummer 023-511 5273
E-mail augustsk@haarlem.nl
Kopie aan Herman Lock
Bijlage 1 slotdocument
Onderwerp overdrachtsdocument

GEMEENTE HAARLEM	
Zaak nr.: 2013/271980	Doc. nr.:
Afd.: ST210062	Kopie:
Reg. datum: - 5 JUL 2013	
Afdoen. datum: H. Roets	Ontv. bew. -
Behandelaar: S. Augustin	Paraaf afgedaan

Geacht College,

Met ingang van 6 juni 2013 is de WMO raad formeel opgehouden met bestaan. De Participatieraad Haarlem gaat de adviestaken van o.a. de WMO raad overnemen.

De WMO raad heeft een slotdocument geschreven met de intentie een aantal belangrijke zaken preventief mee te geven aan de nieuw te installeren Participatieraad. Deze nieuwe raad krijgt een belangrijke taak in deze toch wel "roerige" tijd!

Wij verzoeken u dit slotdocument in september bij het aantreden van de Participatieraad aan de leden te overhandigen.

De WMO-Raad wenst de nieuwe participatieraad heel veel succes.

Met vriendelijke groet,

Willem Bakx
Voorzitter WMO raad

INHOUD:**PAGINA**

I. Inleiding- Participeren moet je leren-----	3
II. Wat is de Wmo-raad?- beknopte voorgeschiedenis- -----	6
III. De leden van de Wmo-raad als vertegenwoordigers van de doelgroepen-----	6
IV. Werkzaamheden-----	6
V. De redenen voor opheffing van de Wmo-raad-----	7
VI. Een nieuwe adviesraad: de Participatieraad-----	8
VII. Overdracht actuele zaken-----	9
A) Transitie begeleiding vanuit de AWBZ naar de WMO-----	9
B) Planning gemeente Haarlem-----	9
C) Analyse voor het beleid-----	9
D) Kantelonderzoek specialistische zorg-----	10
E) Kantelmogelijkheden-----	10
F) Voorwaarden voor het slagen van de transitie zijn -----	10
VIII. Transitie Jeugdzorg en Jeugdparticipatie naar de WMO -----	11
IX. De Participatiewet-----	13
X Voorstel van het kabinet voor versoepeling van het beleid-----	14
XI. Aanbevelingen van de Wmo-raad voor de leden van de Participatieraad en het college van B & W-----	15

Participeren moet je leren

I. Inleiding

De WMO-raad heeft de laatste jaren kritisch de ontwikkelingen in de stad gevolgd en daar waar nodig gevraagd of ongevraagd advies uitgebracht aan het bestuur van de stad. Soms was het moeilijk om een grens te trekken tussen belangenbehartiging en advisering.

Binnen de WMO-raad was een grote diversiteit aan doelgroepen vertegenwoordigd die met inhoudelijke kennis van zaken en ervaring betrokken waren bij de adviezen. In een zichzelf respecterende samenleving is betrokkenheid en inzicht bij wat er wel en niet goed gaat bij de inwoners van de stad een eerste vereiste. Door een goede samenwerking binnen de WMO-adviesraad, ambtenaren en politieke bestuurders, ontstond er inzicht in wat er leefde onder de inwoners van de stad. Soms was het lastig om tot een goed advies te komen omdat de WMO raad over onvoldoende informatie beschikte of onvoldoende communicatie met de betreffende doelgroep of het ambtelijk apparaat mogelijk was.

De WMO-raad is van mening dat het voor de Gemeente van groot belang is te beschikken over een goede en brede adviesraad. Zeker in een tijd waarin veel beleidsveranderingen op stapel staan en de maatschappij volop in beweging is.

LOPENDE ZAKEN

Transitie AWBZ naar WMO

Door de landelijke overheid is een beleid ingezet waarbij er een decentralisatie plaats vindt van taken van landelijke overheid naar de lokale overheid. Het zal nog heel wat voeten in de aarde hebben alvorens deze gehele transitie naar tevredenheid is uitgevoerd. Voor inwoners van de stad ontstaat er een overgang van ergens wettelijk recht op hebben naar een adequate compensatie die dicht bij huis kan worden aangevraagd bij het WMO-loket van de gemeente.

Het beleid is er op gericht dat mensen zolang mogelijk (zelfstandig) thuis blijven wonen en zo min mogelijk gebruik maken van relatief dure voorzieningen zoals ziekenhuizen en/of instellingen. Het gevaar van deze situatie is dat de bezuinigingsopgave het gaat winnen van de noodzakelijke compensatie (b.v. zorg). Vaak worden de termen 'maatwerk' en 'adequate compensatie' aangehaald. Grote vraag is en blijft of dit zogenaamde maatwerk en deze adequate compensatie wel mogelijk blijft gezien de beperkte middelen die voor handen zijn.

Jeugdzorg

Niet zo lang geleden zijn de Centra voor Jeugd en Gezin in het leven geroepen om ouders en jeugdigen te begeleiden bij vragen of moeilijkheden o.a. rond de opvoeding. De WMO-raad heeft getracht deze ontwikkeling kritisch te volgen. De kontakten en informatie uitwisseling tussen WMO-raad en Centra voor Jeugd en Gezin waren tot nu toe summier. Daadwerkelijke advisering op dit punt is nog niet tot stand gekomen en (nog) niet gevraagd.

Voor een stad als Haarlem is een goede Jeugdgezondheidszorg belangrijk. Informatie, preventie en advies zijn belangrijke pijlers voor de ontwikkeling van goed beleid voor de Jeugd. Om de contacten met scholen te optimaliseren is een Zorg en Adviesteam (ZAT) ingesteld. Bijzondere aandacht voor kindermishandeling, daartoe is het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) in het leven geroepen. Om seksueel misbruik tegen te gaan en of te signaleren is het actieplan 'Kinderen Veilig' opgesteld.

De gemeente wordt verantwoordelijk voor de Jeugdzorg in de breedste zin van het woord. Ook de zorg voor jeugd met een (licht)verstandelijke of psychische beperking valt onder deze verantwoordelijkheid.

Het streven is de nieuwe wet per 1 januari 2015 in werking te laten treden. Uiterlijk 2016 moet de decentralisatie van de Jeugdzorg een feit zijn. Voor de nieuwe participatieraad is hier een erg belangrijke taak weggelegd om het door de Gemeente ingezette beleid kritisch te volgen en daar waar nodig ongevraagd- of gevraagd te adviseren.

Participatiewet

Deze wet is in de plaats gekomen van de eerder controversieel verklaarde Wet "Werken naar Vermogen". Alles wat in genoemde wet is opgenomen werd tot voor kort behandeld in de SoZaWe-raad. Voor de WMO-raad was dit geen adviesterrein. Dat is wel het geval bij de nieuwe Participatieraad die het nog bredere gehele Sociale domein zal moeten overzien..

ZORGEN WMO-RAAD - STRUCTURELE AANDACHT !!!!

Communicatie en Voorlichting

Wanneer er sprake is van gewijzigde wet - en regelgeving dan is communicatie daarover van groot belang. Is de gewijzigde regelgeving van toepassing op een bepaalde groep, dan is het belangrijk dat die groep daarover wordt geïnformeerd. Het verdient de voorkeur die informatie tijdig naar de desbetreffende groep te brengen. Als daartoe geen mogelijkheden zijn, dan volgt een algemene voorlichtingsbijeenkomst. Daarnaast is persoonlijke voorlichting en informatie gekoppeld aan de hulpvraag een must. Structurele aandacht op dit punt is nodig.

Overdracht zorgen van de WMO-raad

De landelijke overheid is van mening dat de burger beter af is als de zorgvragen niet vanuit Den Haag, maar dicht bij huis door de gemeenten worden opgepakt. De laatste jaren zijn dan ook diverse taken overgeheveld.

Of de met dit beleid ingezette efficiëntie inderdaad ook behaald zal worden moet de praktijk nog uit wijzen!

Al geruime tijd ziet de gemeente zich genoodzaakt om het welzijnsbeleid in de volle breedte te versoberen en te onderzoeken of de beperkt voor subsidie beschikbare middelen doelmatig worden ingezet. De WMO-raad is bezorgd dat dit op termijn gaat leiden tot het opheffen van bepaalde zinvolle en nuttige welzijnsinstellingen. Het verdient echter wel aanbeveling om overlappingsen te signaleren en in dat geval samenwerking te stimuleren.

Samenwerking met bestaande organisaties

In het bijzonder willen wij de aandacht vestigen op een goede samenwerking met burgers, cliëntenraden, brancheorganisaties, zorginstellingen, welzijnsinstellingen, zelforganisaties, burgerinitiatieven enz. Ga niet voorbij aan de kennis en ervaring die daar aanwezig is. Maak er gebruik van en voorkom dat het kind niet met het badwater wordt weggegooid.

Netwerk, Vrijwilligers en Mantelzorgers

Er is niets mis mee, wanneer een burger die hulp nodig heeft eerst bekijkt of het eigen netwerk kan bijspringen. Wie zo'n netwerk heeft is spekkoper. Veel mensen hebben echter (nog) geen netwerk of zijn dit door omstandigheden kwijt geraakt.. Daar is tijd en soms langdurige(lichte) ondersteuning voor nodig. Er zijn veel mantelzorgers en vrijwilligers op allerlei gebied. Uitbreiding van die groep is nodig, maar niet eenvoudig. Daar wordt wellicht iets te makkelijk tegenaan gekeken. De WMO-raad geeft het advies aan de participatieraad hier structureel aandacht aan te besteden.

Ten slotte

De WMO raad heeft dit slotdocument geschreven met de intentie een aantal belangrijke zaken preventief mee te geven aan de nieuw te installeren Participatieraad. Deze nieuwe raad krijgt een belangrijke taak in deze toch wel "roerige" tijd!

Wij beseffen dat de Participatieraad aantreedt in een tijd waarin véél van burgers gevraagd wordt. Waar zij voorheen gewend waren dat de overheid voor hen "zorgde", wordt nu uitgegaan van eigen kracht. Een enorme omwenteling die in betrekkelijk korte tijd gestalte moet krijgen. Een goede communicatie met de achterban en een breed georiënteerd netwerk is in deze onmisbaar.

Wij realiseren ons heel goed dat van u een behoorlijke inspanning wordt gevraagd.

De WMO-Raad wenst de nieuwe participatieraad daarbij heel veel succes.

Namens de leden van de WMO-raad,

Willem Bakx

Voorzitter

II. Wat is de Wmo-raad?- beknopte voorgeschiedenis

Op 1 januari 2007 is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning van kracht geworden. Deze wet verplichtte de gemeenten om een adviesraad in het leven te roepen, welke raad de belangen van de burgers diende te behartigen bij de uitvoering van het beleid dat door het college van B & W en de gemeenteraad met betrekking tot deze Wmo uitgevoerd zou gaan worden. In Haarlem werd per september 2007 de verordening over de Wmo-raad Haarlem van kracht.

III. De leden van de Wmo-raad als vertegenwoordigers van de doelgroepen-

De vertegenwoordiging voor de burgers van Haarlem door de leden van de Wmo-raad is vastgelegd in doelgroepen: • Vrijwilligers; • Mantelzorgers; • Inwoners met een verstandelijke beperking; • Inwoners met een lichamelijke beperking; • Ouderen; • Jongeren; • Dak- en thuislozen, verslaafden; • Kleine doelgroepen, zoals blinden, slechtzienden en bewoners met een gehoorbeperking; • Migranten; • Wijken en wijkraden; • Mensen met een psychiatrische- en of psychosociale problematiek; • Verslaafden ; • Mensen die te maken hebben gehad met huiselijk geweld; • Minima.

De leden komen ca. 10 keer per jaar bij elkaar. Deze vergaderingen worden geleid door een onafhankelijke voorzitter. Naast de Wmo-raad bestaat er ook een klankbordgroep met vertegenwoordigers uit instellingen, wijkraden, belangenorganisaties, ervaringsdeskundigen en mensen die gewoon geïnteresseerd zijn.

IV. Werkzaamheden-

De voornaamste taak van de Wmo-raad is het geven van een gevraagd en/of ongevraagd advies met betrekking tot de uitvoering van het beleid dat door het college van B & W en de gemeenteraad wordt gevoerd, conform de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de gemeentelijke verordening op de WMO raad en de notitie burgerparticipatie in de WMO. Over die adviezen, die nog in het voortraject van de besluitvorming zitten en die (nog) niet in de publiciteit mogen komen, moeten de leden van de Wmo-raad geheimhouding betrachten.

V. De redenen van opheffing van de Wmo-raad

In 2010 heeft het kabinet Rutte het besluit genomen om diverse bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheden te decentraliseren en over te dragen naar de gemeenten. Het gevolg van dit kabinetsbesluit heeft ertoe geleid dat er uiteindelijk in de komende jaren een transitie plaats zal vinden binnen het zogenoemde Sociale Domein in de samenleving. Dit Sociale Domein is onderverdeeld in 3 subdomeinen, nl: 1e van AWBZ naar Wmo, 2e transitie Jeugdzorg en Jeugdparticipatie en 3e Participatiewet.

Met deze transitie ligt er een duidelijke taak voor de leden van de nieuwe Participatieraad om alert te blijven en bij die besluiten, die er uiteindelijk genomen worden door de lokale overheid, cq het college van B & W en de gemeenteraad, ervoor te waken dat met name de kwetsbare burger niet de dupe wordt van deze doorgevoerde transitie en de daarbij door te voeren bezuinigingen. Een overzicht van de stand van zaken binnen deze transitie, is uitgewerkt onder punt **VII. overdracht actuele zaken** verderop in dit slotdocument.

Het college van B & W van Haarlem heeft het besluit genomen om de drie bestaande adviesraden (SoZaWe-raad, SAMS en Wmo-raad) samen te voegen en hiervoor in de plaats één zgn. Participatieraad in het leven te roepen. De redenen van het college tot dit besluit zijn:

1e de Participatieraad als geheel vormt een evenwichtige afspiegeling van de Haarlemse samenleving en focust op de groepen van mensen die om persoonlijke, financiële, sociale / maatschappelijke of culturele redenen in een kwetsbare positie verkeren.

2e Het instellen van de nieuwe Participatieraad hangt samen met andere ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein, waarbij de verhouding tussen overheidstaken en de verantwoordelijkheid van burgers verandert en waarbij er minder geld beschikbaar is voor zorg en activering. De gemeente Haarlem onderzoekt daarom samen met partners, belangenvertegenwoordigers en Haarlemmers hoe de maatschappelijke ondersteuning en activering op langere termijn betaalbaar georganiseerd kan worden. Uitgangspunten zijn dat de Haarlemmer zelf verantwoordelijk is, dat er wordt gekeken naar wat iemand wèl kan en dat mensen elkaar kunnen helpen. De gemeente stimuleert deze zelfredzaamheid en biedt een professioneel vangnet voor Haarlemmers die het zelf (tijdelijk) niet redden.

VI. Een nieuwe adviesraad: de Participatieraad

Vanuit de leden van de drie bestaande raden is er een procesgroep samengesteld, die aan het werk is gegaan om de nieuwe Participatieraad gestalte te doen geven. Dit heeft geresulteerd in een uiteindelijk advies dat op 10 oktober 2012 is aangeboden aan het college. Het college heeft hierop een concept verordening opgesteld, dat op 23 mei 2013 behandeld is in de vergadering van de cte Samenleving, waarna de gemeenteraad in de vergadering van 6 juni 2013 de verordening definitief heeft vastgesteld en aangenomen. Na benoeming van de leden van de Participatieraad zal het college van B & W de voorzitter benoemen. Voorafgaand aan de werkzaamheden van de raad, zal eerst een Huishoudelijk Reglement opgesteld worden.

VII. Overdracht actuele zaken

Vooruitlopend op de plannen van de rijksoverheid heeft de gemeenteraad in 2010 een zgn. kadernota, Hof 2.0, aangenomen. Deze nota geeft de kaders aan, zoals het college deze ziet, waarbinnen de latere transitie plaats zullen gaan vinden. Hoe het college van B & W denkt over de uitvoering van de taken, die zij van overheidswege opgelegd krijgt, is verwoord in de gemeentelijke nota Samen voor Elkaar van 2012.

A) Transitie begeleiding vanuit de AWBZ naar de WMO

Op 10 juni 2013 is er door de gemeente Haarlem een info.-avond gehouden, waarbij de leden van de Wmo-raad en de klankbordgroep geïnformeerd zijn over de stand van zaken. In het kort komt dit hier op neer: het kabinet streeft ernaar om de transitie van AWBZ voor de extramurale begeleiding en persoonlijke verzorging naar WMO per 1 januari 2015 in te laten gaan. Cliënten met een ZZP(= Zorg Zwaarte Pakket) 1 en 2 en deels ook 3 en 4 gaan naar de gemeente. Er wordt een korting op het budget van 15 - 25% doorgevoerd. De argumentatie van het kabinet omtrent deze transitie is dat de gemeente beter in staat is om in de directe omgeving van de cliënt een oplossing voor de begeleiding en ondersteuning te realiseren.

Voor Haarlem betekent dit dat er voor 2500 cliënten oplossingen gezocht moeten worden voor begeleiding, dagbesteding en kortdurend verblijf. De gemeente werkt samen met 50 gecontracteerde zorgaanbieders voor de begeleiding en ondersteuning in natura dan wel via PGB's

B) Planning gemeente Haarlem

- 1e De beleidskeuzes moeten eind 2013 gemaakt worden;
- 2e De implementatie voor de invoering van het beleid in 2014;
- 3e Subsidieverlening aan zorgaanbieders en het contracteren met organisaties;
- 4e Toegang tot de uitvoerende organisaties realiseren;
- 5e De gemeentelijke Verordening m.b.t. de vernieuwde uitvoering van de WMO vaststellen en ter goedkeuring aan de gemeenteraad voorleggen.
- 6e Informatie aan de burgers/cliënten.

C) Analyse voor het beleid

De analyse voor de uitvoering van het beleid bestaat uit 3 locaties:

- 1e lokaal voor de algemene voorzieningen;
- 2e regionaal voor de specialistische zorg en ondersteuning en
- 3e bovenregionaal voor zeer specialistische zorg en ondersteuning. Wat dit laatste betreft zal echter ook de extramurale zorg door bijv. SEIN (= Stichting Epilepsie Instellingen Nederland) voor epilepsiepatiënten of het KWI/ Antonie van Leeuwenhoek Ziekenhuis voor

kankerpatiënten mogelijk deels ook naar de gemeente of de zorgverzekeraar overgedragen worden.

D) Kantelonderzoek specialistische zorg

De gemeente is voornemens een impactanalyse te maken van:

- 1e huidige cliënten en aanbieders;
- 2e de geleverde zorg en ondersteuning;
- 3e omvang van de zorg en het huidige aanbod en
- 4e een onderzoek te doen naar welke verschillende cliëntengroepen er zijn en wat de kantelmogelijkheden voor deze groep en zijn.

E) Kantelmogelijkheden

De gemeente ziet als kantelmogelijkheden:

- 1e benutten eigen kracht en het sociale netwerk van de cliënt;
- 2e informele zorg- van individueel naar collectief;
- 3e van specialistische naar algemeen, gebruikelijke, zorg;
- 4e inzet van meer technologie, zoals Domotica;
- 5e het opplussen van de eigen woning met bijv. aanpassingen, zoals drempelverwijdering, trapliftinstallatie, toiletverhoging en
- 6e andere vervoermogelijkheden.

F) Voorwaarden voor het slagen van de transitie zijn o.a.

De gemeente ziet als voorwaarden voor een geslaagd beleid:

- 1e training en ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers;
- 2e uitbreiding respijtzorg en
- 3e een adequaat welzijnsaanbod.

VIII. Transitie Jeugdzorg en Jeugdparticipatie naar de WMO

Zoals in de inleiding van dit slotdocument reeds aangehaald is, is de advisering door de Wmo-raad over het beleid van de Jeugdzorg onvoldoende uit de verf gekomen. De wens van de oud-leden van de Wmo-raad is dan ook dat de leden van de Participatieraad dit dossier de nodige aandacht zal gaan geven voor advisering aan het college en de gemeenteraad. In dit slotdocument wordt volstaan met de vermelding wat de belangrijkste veranderingen vanaf 2015 zullen zijn:

1e De Rijksoverheid wil de zorg voor jeugd graag dichtbij het kind organiseren. Als ouders en/ of kinderen professionele hulp op maat nodig hebben, dan verloopt dit via de gemeente en dan vaak via het Centrum Jeugd en Gezin. Tot 1 januari 2015 is voor veel van de zwaardere vormen van zorg nog een indicatie van Bureau Jeugdzorg nodig.

2e als de laagdrempelige ondersteuning van het CJG niet voldoende is, kunnen ouders en jongeren via een CJG bij Bureau Jeugdzorg terecht. Medewerkers van Bureau Jeugdzorg hebben namelijk andere wettelijke bevoegdheden dan medewerkers van het CJG.

De wettelijke taken van Bureau Jeugdzorg zijn:

indicatiestelling (passende hulp vinden voor kind of ouders);

uitvoering van de taken van het Advies en Meldpunt Kindermishandeling(AMK);

uitvoering van jeugdbeschermingsmaatregelen (voogdij, gezinsvoogdij);

jeugdreclassering.

1. Bureau jeugdzorg

Elke provincie heeft een Bureau Jeugdzorg; ook de stadsregio's Amsterdam, Rotterdam en Den Haag hebben ieder hun eigen Bureau Jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg valt onder het toezicht van de Inspectie Jeugdzorg en wordt grotendeels gefinancierd met overheidssubsidies.

2. Advies- en Meldpunt Kindermishandeling

Bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) kan iedereen (vermoedens van) **Zorg- en kindermishandeling** melden. Elk Bureau Jeugdzorg beschikt over een AMK.

3 Adviesteams (ZAT)

In een zorg en adviesteam (ZAT) werken professionals uit de zorg voor jeugd samen met scholen om jongeren met problemen zo goed mogelijk te helpen. Daarmee willen zorg- en adviesteams voorkomen dat kinderen het onderwijsaanbod niet kunnen volgen, hun school zonder diploma verlaten en moeilijk aan werk kunnen komen. In het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) had in 2011 98% van de schoollocaties een ZAT. Driekwart van de basisscholen heeft toegang tot een ZAT. Veel basisscholen hebben een zorgteam waarin de intern begeleider vaak samenwerkt met een schoolmaatschappelijk werker en een schoolverpleegkundige.

4. Onderzoek naar misbruik in de jeugdzorg

De Commissie Samson heeft onderzoek gedaan naar seksueel misbruik van minderjarigen die sinds 1945 in de jeugdzorg zijn geplaatst. Uit het eindrapport van de commissie blijkt dat kinderen in residentiële jeugdinstellingen 2 maal zo veel risico te lopen om slachtoffer te worden van seksueel misbruik als andere kinderen in Nederland.

De ministeries van Veiligheid & Justitie (V&J) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) – de opdrachtgevers van het onderzoek – zullen met snelle maatregelen en structurele oplossingen en verbeteringen komen. Een aantal stappen is al gezet:

Het Actieplan aanpak kindermishandeling 2012-2016 "Kinderen veilig" is gericht op het voorkomen, signaleren, stoppen en beperken van de schadelijke gevolgen van kindermishandeling.

De Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik zal de uitvoering van de acties uit het Actieplan "Kinderen Veilig" nauwlettend volgen en aanjagen. De Taskforce zal ook de uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie-Samson monitoren.

Sinds 1 oktober 2012 is er een Hulplijn Seksueel Misbruik voor slachtoffers van seksueel misbruik.

IX. De Participatiewet De advisering over het beleid van het college van B & W ten aanzien van de Sociale Werkvoorziening en de bewoners met een uitkering was ondergebracht bij de werkzaamheden van de SoZaWe-raad (Sociale Zaken en Werkgelegenheid-raad). Dit dossier is een nieuw onderdeel van de totale werkzaamheden van de Participatieraad en de actuele stand van zake zal nader toegelicht worden in het slotdocument van de "oude" SoZaWe-raad. De belangrijkste doelstelling van het kabinet met de Participatiewet is om te bereiken dat zoveel mogelijk mensen deelnemen (participeren) in de samenleving. De Participatiewet voegt de Wet werk en bijstand, de Wet sociale werkvoorziening en een deel van de Wajong samen. Er is straks dus 1 regeling voor iedereen die in staat is om te werken.

Voor mensen die helemaal niet kunnen werken, blijft er een sociaal vangnet in de vorm van een bijstandsuitkering.

X. Voorstel van het kabinet voor versoepeling van het beleid

Alhoewel de staatssecretaris met zijn voorstellen in de brief van 24 april de maatregelen, die het kabinet voor ogen heeft enigszins tracht verzachten, blijven de gevolgen van het rijksbeleid voor met name de kwetsbare burger een bron van grote zorgen. De Wmo-raad voorziet dan ook dat in de praktijk zal blijken dat het moeilijk zal worden dat er voldoende adequate zorg en/of huishoudelijke ondersteuning gegeven zal kunnen worden, met alle kwalijke gevolgen voor de burger. Daarnaast zal er door de gemeenten bij het indiceren op welke ondersteuning en/of begeleiding een cliënt nodig zal hebben grote zorgvuldigheid betracht moeten worden. Daarom is het van groot belang dat bij de uitvoering van het rijks- en gemeentebestuur de cliëntenorganisaties voldoende gehoord worden, want zij kennen de cliënten beter dan de overheid. De leden van de nieuw te vormen Participatieraad zullen dan ook een zware en verantwoordelijke taak hebben om het beleid van het college en de gemeenteraad nauwkeurig te toetsen en met hun gevraagde en ongevraagde adviezen op te komen voor de belangen van de burger, wat moet resulteren in een juiste en adequate compensatie van die (kwetsbare) burger. De Wmo-raad wenst de leden van de Participatieraad veel succes met hun werk.

XI. Aanbevelingen van de Wmo-raad voor de leden van de Participatieraad en het Gemeente Bestuur

Tot slot van dit document wil de Wmo-raad de volgende aanbevelingen doen:

- De Wmo-raad onderschrijft de uitgangspunten van het college m.b.t. de inclusieve samenleving(Samen voor Elkaar).
- De Wmo-raad heeft, gelet op de tijdsdruk en de doorgevoerde bezuinigingen van het kabinet, grote zorgen omtrent de haalbaarheid bij de uitvoering van het vernieuwde Wmo-beleid , zoals het kabinet/ cq de gemeente voor ogen hebben. De Wmo-raad is van mening dat meer tijd voor het uitvoeren van deze transities gewenst en noodzakelijk is.
- De Wmo-raad vindt dat het college door moet gaan met de huidige zorgaanbieders en de samenwerking hiermee moet continueren. *Waarom zou je het kind met het badwater weggooien als je niet weet hoe een nieuwe zorgaanbieder werkt?*
- De Wmo-raad pleit voor een beleidsarme en veilige invoering van de vernieuwde WMO.
- De Wmo-raad betreurt het dat de gemeente meent dat nieuwe onderzoeken noodzakelijk zijn. De Wmo-raad pleit voor een terdege inventarisatie van reeds bestaande en nieuwe initiatieven bij burger(s) en mogelijkheden bij o.a. bestaande vrijwilligers- organisaties. De nieuwe onderzoeken betekenen een onnodige extra kostenpost voor de gemeente en geeft vertraging in de verdere uitvoering van het beleid. Waarom moet het wiel opnieuw uitgevonden worden?
- De Wmo-raad vreest dat de opeenstapeling van Eigen Bijdragen voor de cliënt funest zal zijn en het heeft tevens tot gevolg dat de besteedbaarheid van zijn/haar inkomen achteruit gaat, wat weer nadelig is voor de economie. De Wmo-raad adviseert derhalve om met name de kwetsbare burger met een laag inkomen te ontzien.
- ***De Wmo-raad doet een dringend beroep op het college om de communicatie met de burger(s) te optimaliseren, omdat veel bewoners (nog) niet op de hoogte zijn wat hun te wachten staat.***

Haarlem, 3 juli 2013 ,
namens de leden en de voorzitter
van de Wmo-raad Haarlem
Peter Roos(lid).

Bijlage: uitgebrachte adviezen Wmo-Raad Haarlem.

OVERZICHT UITGEBRACHTE ADVIEZEN VAN DE WMO-RAAD HAARLEM

	2008	
1	6-3-2008	1 ^e advies Ontmoeten, verbinden en meedoen (4 jarig beleidsplan WMO)
2	9-5-2008	Advies Raad op Maat
3	23-10-2008	2 ^e advies Ontmoeten, verbinden en meedoen (4 jarig beleidsplan WMO)
4	3-12-2008	Advies t.n.v. Plan van Aanpak Mantelzorgondersteuning
		=====
	2009	
5	29-4-2009	Advies aanbesteding hulp bij de Huishouding 2009-2011
6	17-9-2009	Advies begeleidingsstructuur
7	29-9-2009	Advies Stedelijk Kompas
8	2-10-2009	Advies verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning
9	9-11-2009	Advies vrijwilligerswerkbeleid
		=====
	2010	
10	20-1-2010	Advies Welzijnswerk klaar voor de toekomst
11	18-3-2010	Advies inzake gezondheid van ouderen in Haarlem/ouderenbeleid
12	PM	Advies "Toelichting Aanvraagformulier Wmo-voorzieningen"
13	Mei 2010	Advies inzake parkeerplaatsen voor mensen met een beperking
14	PM	2 ^e advies vrijwilligerswerk
15	7-10-2010	Advies inzake evaluatie Wmoraad
16	23-12-2010	Advies WWZ project

	2011	
17	18-2-2011	Advies mensen met een verstandelijke beperking
18	6-4-2011	
19	PM	Advies Hof 2.0
20	03-08-2011	Advies Gezond Beleid
21	21-05-2011	Advies BUUV-project
22	12-12-2011	Advies startnotitie Ouderen in Haarlem
23	20-12-2011	Advies overheveling AWBZ. Niet ingediend wegens intrekken nota
	2012	=====

24	03-06-2012	Gezamenlijk advies door de WMO/ZOSAWE/SAMS – “Samen voor elkaar”
----	------------	--

25	17-10-2012	Gezamenlijk advies communicatie met de burger “proeftuin”
----	------------	---

	2013	
26	24-04-2013	Advies maatregelen OV-taxi
27	25-06-2013	Ongevraagd advies eigen bijdrage PGB

Overdrachtsdocument van de SoZaWe-raad naar de Participatieraad. Juli 2013

De SoZaWe-raad bestond voor een deel uit vertegenwoordigers van enkele organisaties en voor een deel uit belanghebbenden met een WWB-uitkering. Het doel van deze adviesraad was steeds om het beleid en uitvoering van de gemeente Haarlem op het gebied van werk en inkomen met gevraagde en ongevraagde adviezen te verbeteren door de aanwezige (ervarings)deskundigheid in de raad. Belangrijk in het werk van de SoZaWeraad was de open communicatie en goede verstandhouding met de beleidsafdeling van de afdeling Sociale Zaken van de Gemeente Haarlem. Hierdoor werd de SoZaWe-raad vroegtijdig bij het ontwikkelen van nieuw beleid betrokken. Deze samenwerking was steeds gebaseerd op vertrouwen, openheid en wederzijds respect.

Belangrijke zaken die op het moment van opheffing van de SoZaWe-raad spelen zijn:

- **Reorganisatie van de afdeling Sociale Zaken.**
Door deze reorganisatie is de afdeling bijzondere doelgroepen opgeheven. Deze afdeling verzorgde een goede dienstverlening voor kwetsbare groepen Haarlemmers. Deze groepen verkeren veelal in een complexe achterstandsituatie waaruit het niet meevalt weer op eigen benen te kunnen gaan staan. Het college van B&W heeft ons in het recente verleden verzekerd dat deze dienstverlening door de reorganisatie niet in gevaar zou komen en de werkwijze in de nieuwe organisatie geborgd zou worden. Echter, nu al blijkt dat de werkwijze van de oude afdeling verdwenen is en de repressie naar de kwetsbare groepen verhoogd is. Geadviseerd wordt daarom via de relevante achterban te blijven volgen dat de dienstverlening weer op een voldoende en adequate wijze plaats gaat vinden.
- **Per 01-01-2015 wordt een nieuwe Participatiewet ingevoerd.**
De bedoeling van deze wet wordt één regeling te maken voor alle mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. De wet vervangt daarmee de huidige WWB, WSW en WAJONG. Hoewel het een landelijke wet wordt, neigen de huidige ontwikkelingen ernaar om gemeentes toch beleidsvrijheid te geven in de uitvoering. Met name op de wijze waarop de toeleiding en ondersteuning plaats zal vinden naar betaald werk. Terwijl het budget daarvoor echter steeds kleiner wordt. Gezien het belang van deze problematiek voor een redelijk groot aantal mensen in Haarlem, wordt geadviseerd toe te blijven zien op een humane en effectieve uitvoering van deze wet.
- **Clïëntparticipatie Werkplein.**
De participatie van gemeentelijke cliënten van het Werkplein (en die van het UWV) is in de wet geregeld. De verwachting is dat het nieuwe regionale Werkplein in de loop van 2014 van start gaat. Geadviseerd wordt in een regulier overleg met het Werkplein, de participatie van cliënten van het Werkplein vorm te geven en toe te blijven zien op de uitvoering daarvan. Belangrijk daarbij is gebruik te maken van de ervaringsdeskundigheid van onze cliënten om de kwaliteit van de uitvoering te vergroten. Waarmee ook het draagvlak vergroot zal worden.
- **Communicatie.**
Alle goede bedoelingen ten spijt wil het toch voorkomen dat nieuwe brochures en formulieren nog wel eens geschreven worden in een taal die voor de betreffende doelgroepen niet altijd even duidelijk is. In het verleden is voor dat probleem een 'formulierenbrigade' opgericht en weer opgeheven. Binnen de SoZaWe-raad was daarnaast een werkgroepje bezig om adviezen te geven op welke wijze de brochures en formulieren wel leesbaar kunnen worden. Ter overweging wordt gegeven ook in de Participatieraad een dergelijke werkgroep op te richten.
Overigens hebben de gezamenlijke adviesraden (WMO, SAMS en SoZaWe) in 2012 een uitgebreid en belangwekkend advies geschreven op welke wijze de gemeente zou

moeten/kunnen communiceren met haar burgers. In dit advies wordt onder meer ingegaan welke communicatiemiddelen gebruikt kunnen worden en het belang om de gebruikers van deze middelen te betrekken bij vorm en inhoud van de communicatie.

- **Adviestaak.**

De taak van zowel de 'oude' adviesraden als de 'nieuwe' Participatieraad is het adviseren aan het College en Gemeenteraad. Het is dan aan het College een beargumenteerd antwoord te geven in welke mate men het advies overneemt, of juist niet. Vervolgens is het natuurlijk van groot belang via het netwerk van de Participatieraad om te volgen wat er in de praktijk van de uitvoering met de adviezen gebeurt. Immers, in deze praktijk krijgen de Haarlemse burgers met het beleid te maken. Het is daarbij niet de bedoeling als controleur van de gemeente op te treden. Dan ontstaat snel een sfeer over en weer van 'wij tegen zij'. Juist ook op dit punt is een wederzijdse open communicatie noodzakelijk waarin samenwerking voorop staat in het belang van de Haarlemse burgers.

- **Samen voor elkaar.**

In juni 2012 hebben de 3 'oude' adviesraden gezamenlijk een advies uitgebracht op de gemeentelijke kadernota 'Samen voor elkaar' waarin de gemeentelijke visie op de transitie van het Sociaal domein wordt geschetst. De adviesraden schetsen in het advies hun bezorgdheid over de gevolgen van de fundamentele verandering in het sociaal domein. Tevens wordt verzocht een groot aantal aspecten nader uit te werken zodat helder wordt wat de precieze bedoeling van de gemeente is. Graag nodigen wij u uit kennis van deze nota te nemen en ons advies daarop. En de consequenties daarvan te volgen voor de Haarlemse burgers.

- **Studiefonds.**

In maart 2013 heeft de gemeente een 'verordening Haarlemse studielening' vastgesteld. In deze verordening wordt een studiefonds opgericht waaruit volwassenen rentevrije studieleningen kunnen afsluiten om hun inkomenspositie te verbeteren. Naar onze mening een uitstekend besluit, met haalbare voorwaarden. We vragen ons wel af op welke wijze de gemeente dit bekend gaat maken en of het fonds toereikend zal zijn om aan de vraag te kunnen voldoen. Wij adviseren u alweer de praktijk hiervan te volgen.

- **Jeugd Sport- en Cultuurfonds**

Beide fondsen zijn op zich een uitstekende voorziening voor kinderen van ouders met weinig inkomen, om aan sportieve- en/of culturele activiteiten in Haarlem deel te nemen. Dergelijke activiteiten dragen immers in belangrijke mate bij aan de fysieke- en sociaal-culturele vorming van kinderen. In de praktijk blijkt echter de aanvraagprocedure vaak een probleem omdat dit via een intermediair moet lopen; een professional die betrokken is bij de begeleiding of onderwijs van het kind. Deze blijkt in een aantal situaties echter niet in staat of bereid als zodanig op te treden. Tevens is er bij een aantal van de intermediairs weinig kennis van zaken. Ook hier geldt dat het zinvol is de praktijk hiervan te volgen.

- **De Wet Sociale Werkvoorziening (WSW)**

In artikel 2 van de WSW en artikel 47 van de WWB is geregeld dat de gemeente verantwoordelijk is om de cliëntenparticipatie voor WSW-geïndiceerden vorm te geven. Ook in de nieuwe Participatiewet (artikel 47) wordt deze verantwoordelijkheid weer opgenomen. Tot op heden was dit het domein van de SoZaWe-raad. En nu dus van de Participatieraad. Aan u dus de opgave deze cliëntparticipatie op te pakken en in overleg met Paswerk vorm te geven.

Met vriendelijke groet, namens de SoZaWe-raad, John van de Gevel, voorzitter.